

iuventa

VÝTVARNÁ VÝCHOVA NETRADIČNE

Metodická príručka

VÝTVARNÁ VÝCHOVA NETRADIČNE

Metodická príručka

Autor: Klára Lacová

Predstavujeme projekty **28**
Veľké figúry 28
Zachytávanie tieňov 29
Tieňové divadlo 29
Sochy a súsošia 29
Paketáž – obaľovanie 30
Opaľovanie non – stop 30
Kráľovná z Egypta 30
Výtvarný projekt: Paketáž **31**
Premeny lesa – jeho ozvláštňovanie 32
Večer prekvapenia – stom prekvapenia 33
Slávnosť stromov alebo Detský výtvarný Trenčín **34**
Priestor – človek – pohyb – drevo – čas 34
Slávnosť stromov – výtvarná akcia 34
Ozvláštňovanie krajiny – naše stopy okolo IUVENTY 35
Slávnosť stromov – land - art 35
Podnety z praxe – experimentujeme v praxi **36**
Výtvarný projekt: Po stopách indiánskych kultúr – – Paketáž **36**
Projektová tvorba, metodický rad vo výtvarnej výchove **38**
Projektová tvorba 38
Námet „ruka“ a jeho realizácia 38
Podnety – cvičenia 42
Môj priateľ kameň 44
Metodický rad 50
Metodický rad na námet „jablko“ 50

OBSAH

Slovo na úvod alebo o čom to bude 2

Z myšlienok iných... 3

Výtvarná výchova netradične alebo zážitková výtvarná výchova 4

Premeny papiera alebo od plochy cez priestor k výtvarnej akcii 5

Všeličo o papieri – od histórie až po... 5

Čo vieme o papieri? 5

Najprv však nazrime do histórie... čo zistíme? 5

Je papyrus papier? 6

Z čoho sa vyrábal pergamen? 6

Kedy vznikol ručný papier? 6

Všeličo s papierom – všeličo z papiera... 6

Prieskum – zbierka 6

Papierový koncert 7

Papier – surovina, či odpad? 7

Vyrobme si ručný papier 8

Premeny plochy 10

Papierová hmota – ešte jeden spôsob využitia starých novín 12

Čo je kašírovnie? 12

Konštruovanie priestorových kompozícií 14

Kartón a jeho možnosti – urobme si betlehem 16

Netradičné vyjadrovacie prostriedky a postupy alebo umenie akcie a výchova 18

Veľká papierová šou – čo s nepotrebným materiálom 20

Premeny tváre – ozvláštňovanie 24

Urobme si masku 24

Parafráza na Andy Warhola 27

Podnety z praxe – experimentujeme v praxi 52

Výtvarný projekt: Ruka 52

Výtvarný projekt: Gombík 56

Výtvarný projekt: Kameň 62

Výtvarný projekt: Bicykel 64

Výtvarný projekt: Hlava 72

Výtvarný projekt: Proces a zážitok 73

Stopy alebo objavujeme svet okolo nás 74

Stopy 74

Stopy v snehu 74

Stopy na chodníku 75

Moje stopy 75

Stopy našej komunikácie – duchovia v IUVENTE 76

Hladné tváre – naše prichádzajúce a odchádzajúce nohy 77

Objavovanie sveta 78

Frotáž... koláž....a čo ďalej... 78

Niečo o frotáži 78

Niečo o koláži 80

Kniha rúk a nôh 80

Stena dobrôt 82

Stena spomienok 83

Podnety z praxe – experimentujeme v praxi 84

Výtvarný projekt: Po stopách indiánskych kultúr – Zachytávanie stôp 84

Projekt: Ja – Ty – My s rómskymi deťmi vo Spišskom Štvrtku 88

Slovníček odborných výrazov 92

Literatúra alebo čo by sme si mali preštudovať 93

Som kruh 93

Slovo na úvod alebo o čom to bude

Určite to nebude kniha výtvarných techník, výtvarných námetov a postupov ako naučiť kresliť, maľovať či modelovať...

Prečítajte si nasledujúce texty a zamyslite sa nad vypísanými úryvkami z myšlienok a zo skúseností tých, ktorí výtvarnú výchovu netradične prežili a zažili...

„... ako deti pochopili, že je aj iná výtvarná výchova..."

ZŠ Lozorno

„... mám pocit, že na tieto hodiny chodia deti s väčšou radosťou a nadšením. Veď keď dieťa vie, že niečo aj dokáže, potom to robí s láskou a nie s nechuťou a odporom..."

absolventka výtvarného vzdelávania

„... zistila som, čo mi chýbalo vo vedení môjho výtvarného krúžku. Zážitok z procesu..."

D.M., ZŠ pre sluchovo postihnuté deti

„... cieľom je nielen učiť, ale hľadať mravné hodnoty. Nielen hodnotiť, ale vo všetkom nájsť niečo dobré a pekné...

... ak bude dieťa na hodine výtvarnej výchovy šťastné, splnili sme svoj cieľ. Nič iné som nečakala, len to, aby mali deti opäť radosť..."

R.Š., Šamorín

„... viem, že v dnešnej uponáhľanej dobe má výtvarná výchova čo povedať do správnej výchovy detí. Že nie je podstatné, či dieťa vie alebo nevie kresliť či maľovať, ale či sa na túto hodinu teší a ako ju prežije...

... naučila som sa, že výtvarná výchova má svoj výchovný charakter vtedy, keď deťom predkladá program zaujímavý, radostný a uvoľňujúci..."

M.K., Mlynčeky

„... poznanie, tvorivé nápady a podnety, cez ktoré som prišla na to, čo – ako, akým spôsobom a z čoho sa dá tvoriť, hrať sa, učiť, vystrájať a veľmi, veľmi, veľmi rýchlo sa dostať do srdiečok mojich detí..."

E.B., ZŠ

Metodický materiál „Výtvarná výchova netradične" bol spracovaný z vlastných pedagogických podnetov, skúseností a výtvarných programov realizovaných s deťmi i s dospelými v rámci celoslovenských tvorivých stretnutí v rokoch 1991- 2002 v IUVENTE.

Sú tu spracované dlhoročné skúsenosti v tvorivom tíme s Kamilou, nielen priateľkou, ale aj osobnosťou, s ktorou bolo za tie roky krásne hľadať nové cesty, vymýšľať, experimentovať, objavovať a niekedy aj „bojovať a mať strach" ako to všetko dopadne...

Spoločným úsilím a za aktívnej pomoci pedagógov – priateľov a „tiež nadšencov" sme mohli realizovať množstvo tvorivých, zážitkových stretnutí pre deti, pedagógov, vychovávateľov a aktivistov pre prácu s deťmi a mládežou.

Na tejto dlhej ceste – ceste tvorivého hľadania výtvarnej výchovy humanizujúcej, výtvarnej výchovy ako slávnosti tvorivosti, radosti a zážitku chcem poďakovať všetkým, ktorých som na týchto cestách, chodníkoch a chodníčkoch stretla, zvlášť gestorovi výtvarnej pedagogiky na Slovensku 90-tnikovi pánovi profesorovi Antonovi Mackovi, ktorý vždy a v každom čase podával priateľskú a odbornú pomoc.

Všetky tieto podujatia sa mohli realizovať na pôde, ktorá vytvára podmienky a dáva svoju podporu. Tou pôdou bola, je a verím, že aj v budúcnosti bude, IUVENTA.

Vyslovujem úprimné poďakovanie Janke za nezištnú pomoc pri technickej príprave metodickej príručky.

Zvlášť ďakujem pedagógom, priateľom a autorom predstavených výtvarných projektov za podnetné a inšpirujúce ukážky z vlastnej pedagogickej praxe.

Fernanda Klára Lacová

Z myšlienok iných...

Povedz mi niečo a ja to zabudnem,
ukáž mi niečo a ja si to zapamätám,
dovoľ mi, aby som si to vyskúšal na vlastnej koži a ja to budem ovládať,
dovoľ mi, aby som to prežil a ja to budem cítiť a chápať

Ján Amos Komenský

Svet je slávnosť, ktorá nám oddávna padá do oka a my sa ju učíme vidieť

Laco Berger, slovenský maliar

... naše výtvarné dobrodružstvá posunuli deti do iného, „nového“ výtvarného sveta, kde hravými, tvorivými výtvarnými stretnutiami sa naučili aktívnejšie vnímať, preciťovať, objavovať a tešiť sa na ďalšie stretnutia plné očakávania nového...

... hodiny (výtvarné stretnutia) sa dostávali do iných rozmerov doposiaľ pre deti menej poznaných...

... stretnutia získavali charakter tvorivého vyučovania, kde sa deti začali postupne meniť, začali objavovať, hlbšie vnímať, preciťovať...

... dovtedy pre nich nepodstatné „veci“ v okolí sa začali meniť na „veci“ s určitými vlastnosťami, odhaľovali ich, cítili ich, tešiac sa z objaveného, tešiac sa z dosiahnutého výsledku...

... stretnutia sa postupne menili na hru – veľké dobrodružstvo...

... deti v uvoľnenej, hravej, priateľskej atmosfére tvorili bez pocitu povinnosti, tešiac sa na ďalšie hravé stretnutia, plné očakávania nového, tešiac sa na ďalšie dobrodružstvá, objavovania, odhaľovania...

L.V. CVČ a gymnázium

Čo mi vzala IUVENTA? Vzala mi tvrdohlavosť stáť na mieste, pretože každý môže byť tvorivý, dokonca aj ja...

Čo mi dala IUVENTA? Pomohla mi získať nový rozmer pohľadu na výtvarnú výchovu. Ďakujem za podanú ruku...

A.H.

Takže priatelia, kolegyne, kolegovia, pozývame vás k spoločnému dobrodružstvu objavovať a zažiť výtvarnú výchovu netradične, pozývame vás spoločne tvoriť hodnoty nielen materiálne, ale aj ľudské, hľadať a nachádzať radosť a zážitok v tvorivosti!

Možno sa uvidíme na ďalších stretnutiach „Tvorivosť hrou“ v rámci priebežného vzdelávania „Výtvarná výchova netradične“ v IUVENTE.

Svet nezahynie preto, že niet na ňom čo obdivovať, ale preto, lebo človek zabudol obdivovať

stará múdrosť

Tvorivosť je proces napĺňania zmyslu života.
Tvorivosť je činnosť, ktorá sa uplatňuje všade tam, kde je človek.
Tvorivosť je základom, aby sme boli ľudskejší a produktívnejší.
Tvorivosť je prevenciou aj liekom proti tomu, by naša planéta neskončila sebazničením.
Tvorivosť je sila, ktorá rodí nové hodnoty.

Miron Zelina

Nechce sa od nás výkon, ale srdce

Anselm Grün

Celý život je ozvenou našich prvých pocitov a zážitkov
na ktorých budujeme celý svoj život.
Farby, príroda, rôzne radosti a smútky, farebné balóny...
Z týchto vecí sa rodila moja duša.
Človek prenáša svoje pocity iným – tie pocity, ktoré sám zažil...
Tam začína proces...
Prebudenie k procesu je cez prežívanie emócií...

Ch. Chaplin

Najväčšou chorobou nie je malomocenstvo ani tuberkulóza, ale vedomie, že nikomu nie som potrebný, nikým milovaný, všetkými opustený.

matka Tereza

Boh ti dal požehnanie
a v požehnaní silu
a v sile porozumenie
a v porozumení vedomosť
a vo vedomosti vedomosť spravodlivosti
a v spravodlivosti lásku k nej.
A keď miluješ,
miluješ všetky stvorenia
a vo všetkých stvoreniach lásku božiu,
Boha a všetko, čo od Neho pochádza.

Keltská múdrosť

Výtvarná výchova netradične alebo zážitková výtvarná výchova

Hra ako poznávanie
Poznávanie ako hra
Hra ako učenie
Učenie ako hra
Hra ako tvorba
Tvorba ako hra

J. A. Komenský

Svet, ktorý nás obklopuje, je fascinujúci, plný farieb, tvarov, štruktúr, vôní, pohybov...

Je to svet nám všetkým blízky, ale aj vzdialený a neznámy, preto sa ho pokúsime spolu krok za krokom odhaľovať, vnímať, precítiť, učiť sa ho vidieť, inšpirovať sa ním. Výtvarnými prostriedkami ho budeme zaznamenávať a vypovedať svoje pocity o ňom. Budeme spoločne tento svet objavovať, tešiť sa a mať radosť z objaveného.

Naším cieľom bude :

- rozvíjať osobnosť prostredníctvom výtvarného zážitku
- poznávať svet cez aktívne výtvarné činnosti a stretnutie s umením
- vytvárať vlastné hodnotové postoje k svetu človeka a svetu prírody
- účelne využívať voľný čas, rozvíjať záujmy
- využívať relaxačnú a terapeutickú funkciu tvorivej výtvarnej činnosti

K tomu sa musíme :

„Naučiť“ vnímať okolitý svet všetkými zmyslami (hmat, zrak, čuch, sluch, chuť) a objavovať jeho úžasnú výtvarnú „viacpohľadovosť.“

Premeny papiera alebo od plochy cez priestor k výtvarnej akcii

Všeličo o papieri - - od histórie až po...

Kde sa len pozrieme, všade okolo seba sa stretávame s papierom. Ani si neuvedomujeme, akým prirodzeným spoločníkom a sprievodcom je nám v živote. Od nepamäti zdieľa s nami naše radosti i starosti. Poslúži nám v núdzi, napríklad aj v podobe papierových vreckoviek. Menší nákup si môžeme priniesť v papierovom vrecúšku, chladničku či televízny prijímač nám po nákupe dovezú zabelené v pevnom obale z kartónu alebo vlnitej lepenky. Ale pozor! Pri balení darčeka si celkom isto vyberieme zvláštny, nie každodenný papier. Takto a podobne by sme mohli uvažovať dlho, z čoho je vyrobený, akú má kvalitu, vlastnosti či povrchovú úpravu. Vlastne, pre každý druh papiera by sme mohli vymyslieť aj jeho životopis. Od jeho vzniku – narodenia, cez jeho kratšie či dlhšie putovanie životom až po jeho odchod – zničenie.

Je možno smutné, že to, čo človek už nepotrebuje, od seba odsúva, zahadzuje. Ale papier si na to už akosi zvykol a netrápi sa tým. Je len na nás, aby sme nepotrebnému papieru pomohli ešte raz k oživeniu tak, aby sme mu vlastnou šikovnosťou, nápadom a rukami vdýchli nový život.

Okolo nás je papiera nielen množstvo, ale aj rôznosť druhov s rozličnou kvalitou, využiteľnosťou či funkčnosťou. Dokonca sa stretávame aj s „papierom z papiera“, tzv. recyklovaným papierom, ktorý vzniká znovuvyrábaním zo starého a nepotrebného.

Vydajme sa teda spolu na cestu poznávania a objavov papiera s možnosťou dozvedieť sa „všeličo o ňom“ a vyrobiť si „všeličo

„Naučiť sa uvedomiť si“, že nevychovávame umelcov, ktorí potrebujú zvláštne nadanie.
„Naučiť sa prijať názor“, že

- výtvarná výchova mimoškolská či školská nie je výroba výkresov, že je to cesta k výpovedi o svete;
- tak ako sa vyjadrujeme slovom, budeme sa vyjadrovať mnohými výtvarnými prostriedkami, alternatívnymi cestami za pomoci rôznych výtvarných postupov, techník, materiálov a ich výrazových možností.

Tvorivý proces má :

- prebudiť záujem dieťaťa, musí byť deťom blízky;
- oslobodiť od stereotypov, má akcentovať vlastnú – autentickú výpoveď dieťaťa;
- aktivizovať všetky deti, nielen výtvarné nadané;
- umožniť realizovať sa s pocitom dokážem to...;
- obohatiť, inšpirovať, poučiť, vyprovokovať fantáziu a odvahu.

Preto :

- obsah výtvarných činností by mal byť deťom blízky, zvládnuteľný, aktivizujúci tvorivosť, obohacujúci non-stop o nové podnety, rozširujúci o nové vyjadrovacie prostriedky, výtvarné techniky a materiály,
- atmosféra by mala byť priateľská, bezprostredná, radostná, hravá, bez pocitu nadradenosti a podradenosti,
- výtvarný výchova by nemala byť drilom či kurzom nejakej techniky, ale má byť udalosťou s cieľom sprostredkovať deťom radosť z tvorivého procesu, zážitok, pocit, že „to dokážeme, vieme“,
- výchova k tvorivosti nemôže byť „kurzom“, musí byť udalosťou, procesom radostným a zážitkovým.

Pretože :

„Neučíme vytvárať diela,
sprostredkujeme zážitok“.

Igor Zhoř

z neho“. Na prvý pohľad sa nám bude zdať, že téma „p a p i e r“ je bežná a nezaujímavá. Veď nič nového, „to je len papier“. Ale čo ak predsa... Pridajte sa k nášmu objavovaniu, presvedčíte sa o opaku.

Čo vieme o papieri?

Odkedy ho ľudstvo pozná a využíva? Otázok je mnoho, zodpovieme aspoň na niektoré.

Na čo písali ľudia, kým nepoznali papier?

Prvé záznamy robili do kameňa, hliny, mramoru, na papyrus, pergamen, meď, brezovú kôru, palmové listy a podobne.

Najprv však nazrime do histórie... čo zistíme?

Zistíme, že sa ľudia odjakživa potrebovali navzájom dorozumievať. Trvalo mnoho tisíc rokov, kým sa zrodil akoby jednotiaci dorozumievací prostriedok, a tým bolo písmo. Písmo – jeden najúžasnejší príbeh dejín ľudstva. A teraz pár slov o písme.

Prečo o písme? Pretože história papiera súvisí s písmom, a preto nazrieme trochu aj do histórie písma:

- Najstaršie, najjednoduchšie obrázkové záznamy boli p i k t o g r a m y.
- Tieto znaky nahradili iné, akoby „stopy“ po klincoch vtláčané do mäkkej hliny – tieto stopy vytvorili nové písmo, ktoré sa volá k l i n o v é. Bolo to okolo roku 2900 pred Kristom v Mezopotámii. Týmto písmom sa dala zachytiť hovorená reč a zapísať všetko. Z tohoto obdobia je aj vzácny dokument Epos o Gilgamešovi.
- Okolo roku 3000 pred Kristom v starovekom Egypte vznikol fascinujúci objav – h i e r o g l y f y (hieroglyfické písmo), ktoré nás dodnes fascinuje svojím myšlienkovým posolstvom, ale aj nadľudskou krásou. Písalo sa sprava doľava, zdola nahor, ale aj striedavo. Znaky písma sa vrývali, kreslili či maľovali na kameň.

V tom čase Egypťania poznali aj atrament a pero, mali svojich pisárov, ktorí písali na plochu zvanú p a p y r u s , a bolo to asi pred 5000 rokmi.

Je papyrus papier?

Nie je. Je to akýsi predchodca hárku papiera...

Čo je p a p y r u s ?. Je to rastlina z močiarov delty Nílu, ktorá sa volá šachor papyrusový. Ľudia z neho vedeli vyrábať laná, rohožky, sandále, ale aj „písací papier" – písaciu plochu.

Ako ju vyrobili? Tak, že z vláknitých stvolov rastliny narezali tenké pláty, ktoré poukladali krížom na seba. Položením dvoch vrstiev sa vytvorila plocha, ktorú sušili a leštili. Keď škrobovým lepidlom zlepili niekoľko listov – hárkov, vznikol aj viacmetrový zvitok, na ktorý pisár písal tak, že ľavou rukou odvíjal zvitok papyrusu, pravou navíjal a zároveň naň písal. Písalo sa len na jednu plochu papyrusu. Najdlhší zvitok, ktorý archeológovia objavili, má až 40 metrov.

Ale čas letel a papyrus postupne nahrádza nový materiál, na ktorý sa píše už obojstranne, a tým materiálom je „pergamen". Bolo to asi v 2. storočí pred Kristom.

Z čoho sa vyrábal pergamen?

Opisovanie textov z Biblie na papyrusové zvitky malo viacero nevýhod. Papyrus bol krehký, drahý, dalo sa naň písať len z jednej strany. Hľadanie a čítanie určitého textu na niekoľkometrovom zvitku trvalo veľmi dlho. Preto vtedajší pisári hľadali iný materiál, na ktorý by sa dalo písať. Začali upravovať kožu zvierat, najmä kožu oviec, kôz a teliatok. Takto špeciálne upravenú kožu voláme p e r g a m e n . Jeho výroba bola náročná a drahá, ale pisár namiesto dlhého zvitku mohol písať na malú plochu a obojstranne. Preto pergamen znamenal veľký vynález, a tak otvoril cestu ku vzniku knihy, ktorá mohla byť zostavená z viacerých voľných listov a dala sa bez komplikácií čítať.

Papierový koncert

Triedu upravíme na spôsob kruhového sedenia tak, aby sme sa všetci navzájom videli. Posúvaním stolov a stoličiek narobíme síce trochu hluku, ale trieda zmení svoj vzhľad a budeme sa v nej na chvíľu lepšie cítiť. Nakoniec aj tak dáme všetko do pôvodného poriadku.

Posadáme si do kruhu. V strede urobíme kopu so zastúpením každého druhu papiera. Každý z nás si vyberie jeden druh. Vybrané papiere budeme jeden po druhom postupne skúmať. Spočiatku pôjde len o to povedať si, čím nás určitý druh oslovil, prečo sme si ho vybrali. Ďalej budeme skúmať jeho vlastnosti a na základe získaných skúseností budeme vyjadrovať svoje pocity:

- zrakové – farebnosť, priehľadnosť, matnosť, lesk, výzdoba...,
- hmatové – hrúbka, štruktúra povrchu, úprava, drsnosť, jemnosť, pevnosť, mäkkosť, chlad, teplo...,
- čuchové – nevýraznosť, vôňa tlačiarenskej farby či vôňa kolínskej, ktorá bola v tom papieri zabalená...,
- zvukové – na tieto sa najviac sústredíme.

Možno sa budeme čudovať tomu, čo má papier spoločné so zvukom. Práve o to nám pôjde – objaviť čo najviac možností a rôznorodostí zvukov, vydaných papierom. V skúmaní budeme pokračovať nasledovne: zvuk jednotlivých druhov papiera budeme vnímať opäť postupne tak, ako sedíme – dookola. Najprv budeme počúvať zvuky po „mávaní, trhaní, krčení, šúchaní, klopkaní" a pod. Ak uznáme za potrebné, zopakujeme si celý zvukový experiment, aby sme si jednotlivé rozdiely a špecifiká plne uvedomili a zapamätali. Ďalej budeme zvuky vnímať a najmä počúvať pri určitých rytmizovaných pohyboch, ako je:

- trhanie – pomalé, súvislé, rýchle, prerušované,
- klopkanie – jemné, výrazné,
- krčenie a šuchotanie – tiež v rytmickom zoskupení.

Objav obojstranného listu na písanie bol predchodcom ďalšieho objavu, a to objavu kníhtlače. Bolo to v roku 1442 v meste Mainz, v ktorom pán menom Guttenberg vynašiel tlačiarenský stroj. Tak kníhtlač vo veľkej miere nahradila ručné písanie kníh. Tlačiari chceli súperiť s pisármi najmä v kráse, snažili sa vyhotoviť luxusné diela, ktoré by sa vyrovnali rukou písaným exemplárom.

Kedy vznikol ručný papier?

Vynašli ho v starej Číne okolo roku 123 pred Kristom. Na jeho výrobu okrem rastlinných vlákien používali staré handry. Tento recept ručnej výroby papiera z handier sa používa dodnes. Keďže to bol unikátny vynález, prísne ho strážili. Napriek tomu sa „recept" vyzradil, dostal sa do Japonska a prostredníctvom obchodu až k nám do Európy. Zaujímavé je, že v Čechách bola papierňa skôr (roku 1370) ako v Anglicku a Švédsku. Ručný papier sa robí tak, ako v minulosti, a to napriek tomu, že sa imituje aj strojovou výrobou. Tradičnú výrobu ručného papiera z bavlnených handier obnovila na Slovensku firma Petrus.

Všeličo s papierom - - všeličo z papiera...

Prieskum – zbierka

S deťmi sa dohodneme, že si urobíme malý prieskum o „papieri". Budeme ho vyhľadávať, zbierať. Nie však množstvo, ale druhy: hrubý – tenký, priesvitný – nepriesvitný, tvrdý – mäkký, krčivý – nekrčivý, farebný – bezfarebný, lesklý – matný a ktovie aký ešte. To zistíte sami. Čím viac druhov – tým lepšie. Proces hľadania môže byť aj dlhodobý. Hromada – zbierka druhov sa postupne zväčšuje a začína byť zaujímavá, bohatá na nečakané objavy. Čo s touto zbierkou?

Počúvajme tieto zvuky, rytmy, pokúsme sa ich zapamätať. Cvičenie opakujme, pokým nevyčerpáme všetky možné varianty.

Po zvukovej rozcvičke či objavovaní zvukov – rytmov, šumov, burácaní (najmä hrubých a zvučných druhov papiera) rozdelíme sa do skupín podľa podobnosti jednotlivých zvukov tak, ako keby sme mali hudobné nástroje. Čiže vytvoríme si skupinky podľa „nástrojov" a posadáme si tak ako hudobníci v orchestri. Zo skupiny – orchestra vyzveme dvoch, ktorí by chceli a boli schopní improvizovať úlohu „skladateľa" a „dirigenta". Spoločne s nimi pripravíme zvukovú kompozíciu. Niekoľkokrát si preskúšame výrazové možnosti jednotlivých „papierov – nástrojov", ako aj možnosti ich vzájomnej komunikácie. Po „generálke" realizujeme „koncert". Ak máme možnosť, nahráme si ho. Ak nás celá tvorivá improvizácia zaujme, môžeme ju zopakovať. Zistíme, že výsledok bude vždy iný a zaujímavý. Na záver si môžeme vypočuť záznam nahrávky (ak sme si ho mohli urobiť), ktorý nás obohatí o nový zážitok a skúsenosť.

Na začiatku našej tvorivej hry sme zaiste nepredpokladali, že prostredníctvom papiera vyčaríme netradičný a zaujímavý koncert zvukov, že vytvoríme sympatickú, originálnu a jedinečnú papierovú zvukovú kompozíciu, čím opäť rozšírime svoje poznanie „len takého obyčajného papiera" o nové dimenzie.

Papier – surovina, či odpad?

Veľa sa hovorí o recyklácii ako o jednom z hlavných symbolov ekologickej spásy sveta. Recyklácia zberového papiera je dôležitým faktorom v šetrení so surovinami a ochrane životného prostredia. Okrem takýchto faktorov recyklácia napomáha likvidácii odpadov z papiera, kartónu a lepenky.

Preto aj u nás veľké podniky, napríklad papiereň v Ružomberku, spracovávajú prvotný odpadový papier, ktorý má potom opäť široké spektrum využiteľnosti na všetky možné účely.

Preto skúsime vniknúť do tajov recyklácie papiera a jeho premien. Bude to dobrodružná cesta objavov a osobných zážitkov.

Opäť (už niekoľkýkrát) siahneme do zásob novinového papiera, ktorý sme si postupne navláčili (a možno sme sa aj zľakli, načo nám to bude).

Vyrobme si ručný papier

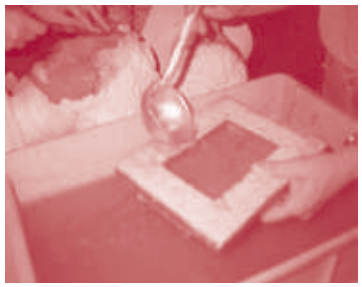
Aj my sa pokúsime vyrobiť ručný papier, nie však z handier, ale recyklovaním starých novín. Ručný papier si môžeme aj kúpiť, ale jeho výroba bude pre nás „objavom a dobrodružstvom“, preto si celý postup vyskúšame.

Čo k tomu potrebujeme?

1. Chuť objavovať a vymýšľať.
2. Množstvo starých novín, vedro s vodou, no môže byť aj väčšia miska. Ďalej drôtenú alebo umelohmotnú sieťku. Ak máme možnosť vyrobiť si drevený rámik, tak si vyrobíme rámik približne vo veľkosti pohľadnice, z jednej strany obtiahnutý sieťkou. Prečnievajúce okraje sieťky odstrihneme alebo zahneme. K tomu všetkému ešte kúsky sacej látky – plátna.

Ako na to?

1. Novinový papier, ktorý natrháme na malé kúsky, vložíme do vedierka (misky), zalejeme vodou a necháme stáť deň - dva.
2. Nasiaknutú papierovú zmes potom rozmixujeme, postrúhame alebo rozdrvíme na kašovitú hmotu.
3. Vzniknutú kašovitú hmotu rozriedime vodou v pomere asi jedna ku jednej vo väčšej nádobe a dobre rozmiešame.
4. Sieťku alebo rám so sieťkou navrchu ponoríme do zmesi tak, aby sa „vylovená“ papierová zmes rovnomerne rozložila po jej povrchu. Vodu necháme odkvapkať.
5. Na stôl pripravíme niekoľko novín ako podklad. Na tento podklad položíme rám (sieťku) s odkvapkanou zmesou.
6. Na povrch papierovej zmesi položíme zložené noviny a takto prikrytý rám prevrátime tak, aby papierová zmes bola dolu. Pomocou novín vysajeme cez sieťku podľa možnosti čo naj-

viac vody. K tomuto použijeme aj niekoľko odsávacích papierov. Po odsatí vody rám (sieťku) odložíme.

7. Novovzniknutú plochu list – aršík z papierovej hmoty vysušujeme žehličkou, resp. prirodzenou cestou tak, že plochu prekryjeme vrstvami sacieho papiera (môžu to byť opäť noviny) a zaťažíme doskou až do vysušenia.

Výsledok?

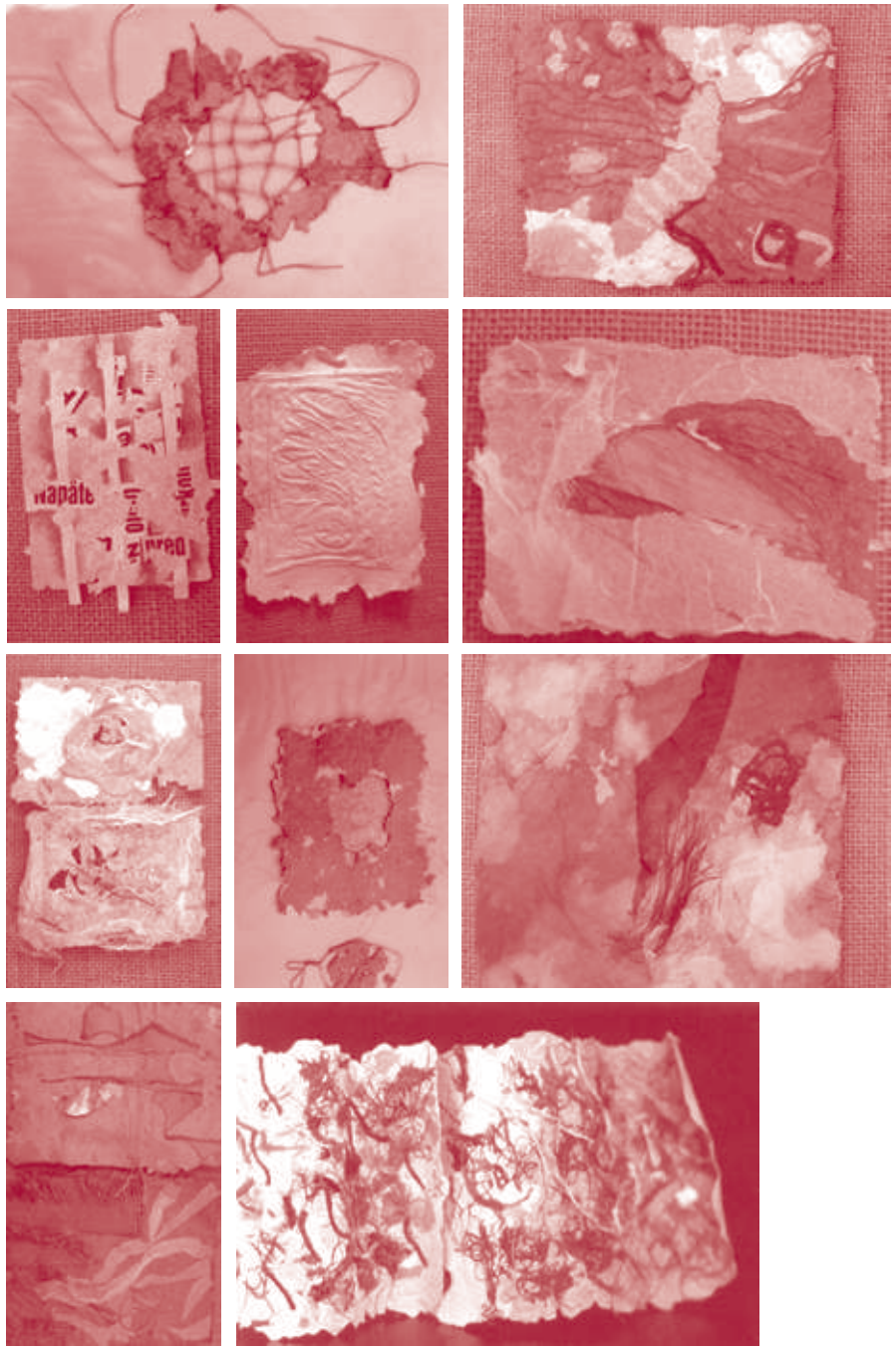
Nový list – aršík vlastnoručne vyrobeného papiera. Každý kus je originál a každý je originálom s vlastným „životopisom“, pretože na jeho povrchu nájdete kúsky novín, alebo časti písmen. Tieto stopy z novín poznačia nový hárok svojou jedinečnosťou a originalitou.

Čo kus to objav, čo objav to originál, čo originál – to radosť z objaveného. Skúste a uveríte! Ak sa vám táto cesta recyklácie papiera zapáči, skúste experimentovať aj ďalej tak, že do mokrej zmesi budete vkladať kúsky nití, farebných častí z papiera, látky, písmenká, text, lisované časti prírodnín a podobne.

Opäť objavíte nové svety...

Ak máte chuť ďalej vymýšľať a tvoriť, zostavte si zbierku najrôznejších druhov papiera podľa druhu materiálu, jeho vlastností, povrchovej úpravy, funkčnosti a pod. Tak sa zoznámite prostredníctvom hmatu, zraku a čuchu s rôznymi vlastnosťami tohto nám blízkeho materiálu. Zapojte aj sluch: trhajte, krčte, mávajte, klopte na druhy papiera a počúvajte ho. Zahrajte sa na koncert! Druh papiera = hudobný nástroj. Urobte zvukový záznam! Bude to určite zaujímavý objav. Nakoniec si vlastnoručne vyrobme vzorník rôznych druhov papiera.

Ďalší podnet – jednoduchší postup: rôzny papier (tenký, servítok, toaletný papier, baliaci alebo farebný papier) natrháme na malé kúsky, nasypeme do nádoby s vodou a pridáme trochu tapetového lepidla. Necháme postáť 1 – 2 dni. Potom rozmixujeme s vodou na jemnú kašovitú hmotu nalejeme na savý podklad (napríklad kus savého koberca, handru, kartón) a necháme preschnúť niekoľko dní. Potom opatrne snímeme z povrchu.

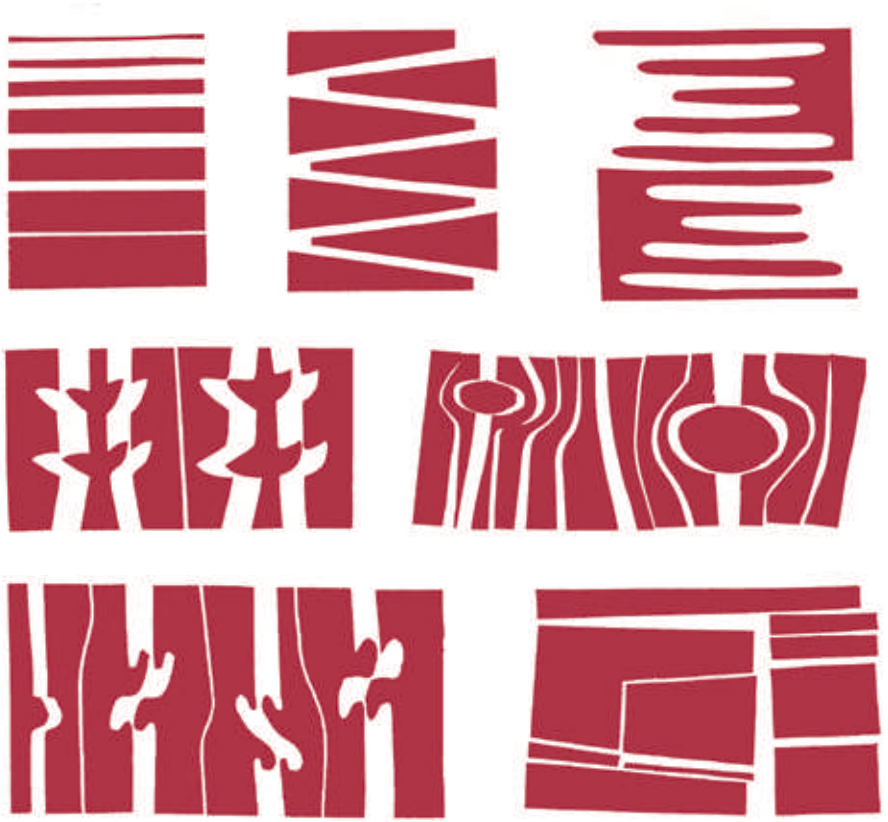

Premeny plochy

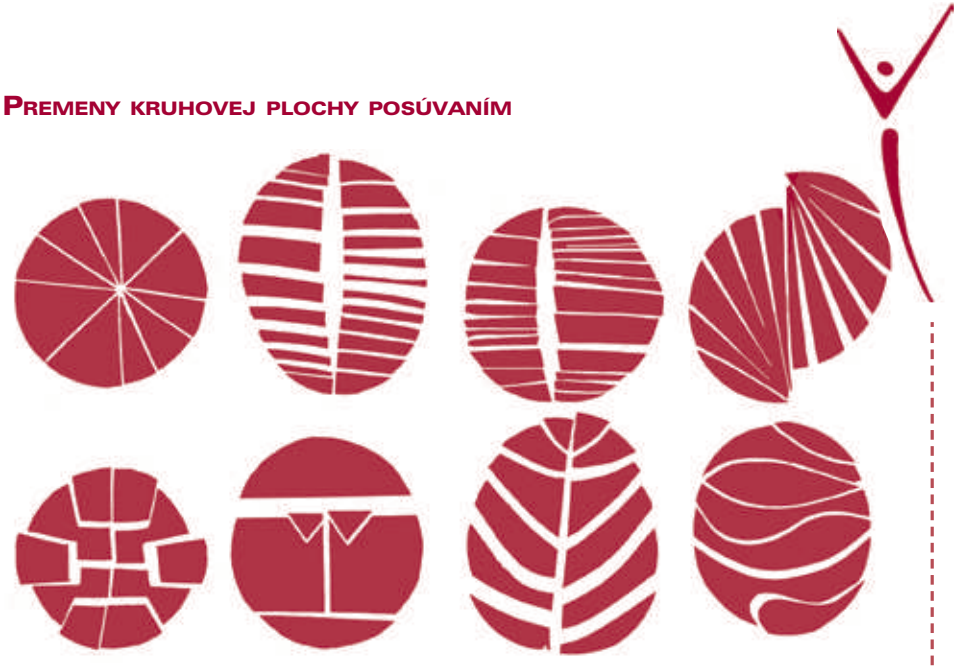
Východiskové plochy pravouhlé, trojuholníkové, viacuholníkové a kruhové členíme strihaním (trhaním) pomocou zvislých, vodorovných, šikmých, oblúkových, pravidelných a nepravidelných línií. Posúvaním, znásobovaním, vyklápaním a lepením vytvárame nové plošné kompozície. Dáme pozor, aby sme použili všetky vzniknuté časti. Neprikladáme a neuberáme, ale experimentujeme a hľadáme ďalšie možné varianty riešenia plochy...

Využívame techniku koláže (*viď kapitola STOPY*).

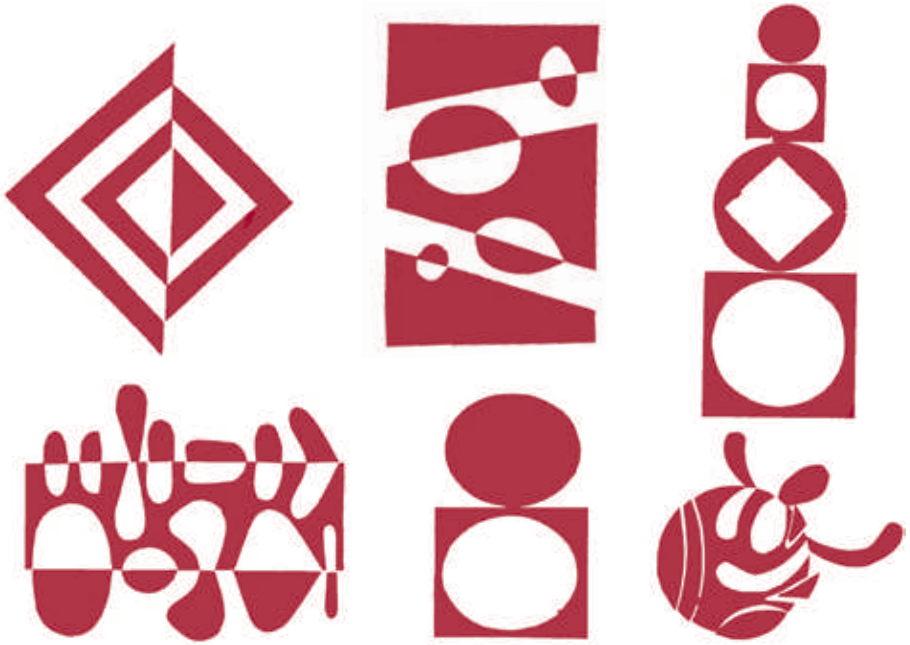
Premeny pravouhlej plochy posúvaním

Premeny kruhovej plochy posúvaním

Premeny plochy vyklápaním

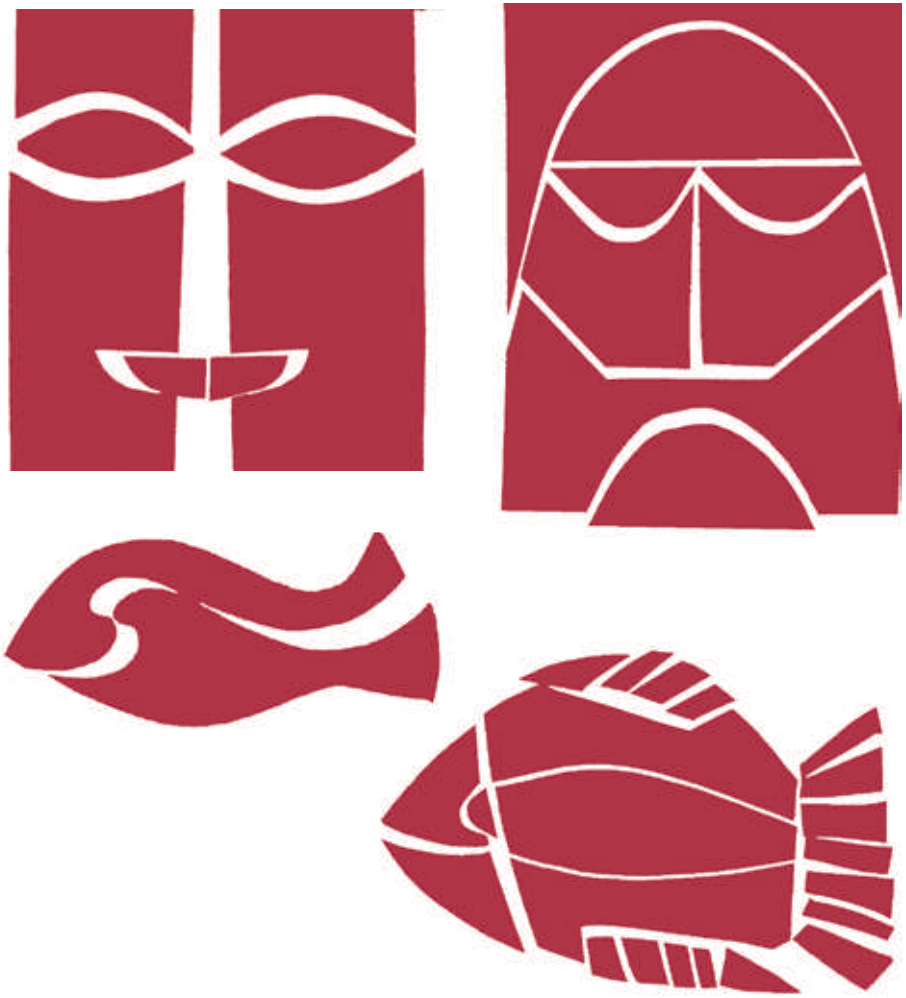
Premeny trojuholníkovej plochy posúvaním

Rôzne úlohy

Papierová hmota – ešte jeden spôsob využitia starých novín

Naučme sa ešte jednu z možností využitia papierového odpadu – modelovanie z papierovej hmoty. K práci potrebujeme redšie tapetové lepidlo (dostať kúpiť v drogérii práškové, ktoré sa rozrába vodou) a staré noviny. Postup práce sa naučíme najskôr na menších papierových plastikách, napr. vyskúšame vymodelovať vtáčika.

Zoberieme dvojstranu novinového papiera, pokrčením modelujeme hlavičku a mierne ju navlhčíme tapetovým lepidlom. Z tohoto bloku papierovej hmoty sa snažíme zároveň „vytiahnuť" zobáčik. Kúsok papiera necháme voľne visieť - poslúži ako spojivo k ďalšiemu bloku trupu. Pokrčíme ďalší dvojhárok novín, napojíme k hlavičke a mierne navlhčíme tapetovým lepidlom. Zvlhčená hmota je tvárna, modelovateľná. Postupne k nej „nabaľujeme" ďalšie časti telíčka, krídla, chvost. Pre spevnenie plastiky povrch k a š í r u j e m e , to znamená, že tvar vymodelovaného vtáčika oblepujeme kúskami vytrhaných novín tapetovým lepidlom. Takto môžeme tvar zdokonaľovať. Po zasušení je plastika tvrdá, ľahká. Povrch plastiky môžeme ďalej upraviť:

a) kolážovaním, to znamená, že plastiku farebne dotvárame farebnými kúskami papiera, vytrhanými z časopisov,
b) maľovaním, najlepšie temperovou farbou s pridaním trochu latexu (aby farba nepúšťala).

Čo je kašírovanie?

Je to oblepovanie nejakého predmetu trhanými alebo strihanými pásikmi papiera (noviny, časopisy) tapetovým lepidlom v niekoľkých vrstvách na seba podľa toho, akú pevnosť či hrúbku kašírovaného predmetu potrebujeme dosiahnuť. Je to vďačná technika pre tvorbu, napodobňovanie či kópiu rozličných predmetov v pomene 1:1, napr. fľaša, džbán, maska a pod.

Týmto spôsobom môžeme tvoriť najrozmanitejšie zvieratká (je dobré, ak majú deti pred sebou knihu, napr. obrazový atlas zvierat a pod.). Pri stavbe väčšej plastiky, napr. figúry v životnej veľkosti, postupujeme nasledovne: Začíname modelovať nohy. Dáme si záležať, aby boli pevné, masívne, aby udržali celú plastiku. Pokračujeme smerom nahor postupným pridávaním – nabaľovaním pokrčeného papiera, namočeného v tapetovom lepidle. Nakoniec modelujeme hlavu. Musíme dbať, aby jednotlivé časti napájané do seba boli niekoľkými vrstvami prekryté a prekašírované. Počítajme s tým, že práca trvá pomerne dlho a spotrebujeme peknú kopu novín.

Ako upraviť povrch figúry? Pôsobivá bude, ak sa ponechá v pôvodne dokončenom stave. Môžeme sa tiež rozhodnúť pre kolážovú úpravu (aspoň ušetríme drahé farbičky), ale až po dôkladnom zaschnutí figúry, teda až po niekoľkých dňoch. Figúru môžeme pomaľovať aj temperovými farbami s pridaním latexovej farby. Zo strany pedagóga sa pri farebnej úprave bude vyžadovať vhodná motivácia, aby sme sa vyhli príliš popisnému zobrazeniu (mihalnice, červené ústa, zobrazovanie detailov oblečenia). Deti vedieme radšej k farebnej štylizácii, nadsádzke, expresii. Figúry budú pôsobivejšie, výtvarnejšie. (Pomôžu ukážky z diel moderných výtvarných umelcov).

Vyrobme si aj úžitkové predmety. Napríklad nádoby rôzneho tvaru, dokonca veľké – nadsadené. Novinový papier pokrčíme po dĺžke, navlhčíme tapetovým lepidlom a ukladáme „šúľanec za šúľancom“. Steny vybudovanej nádoby prekašírujeme /oblepujeme kúskami papiera). Takto vyrobené nádoby môžu slúžiť ako rekvizity k divadelnému vystúpeniu, alebo ich prakticky využijeme na odkladanie sušených travín, zbytkov textilu a podobne.

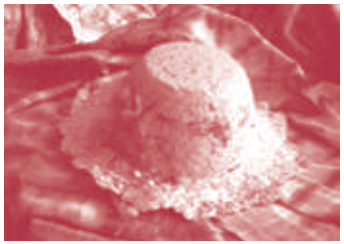
Podnety pre ďalšiu tvorbu: Počas prázdninového pobytu môžeme takto vytvoriť strážcu nášho objektu, rozprávkové figúry, celý sedliacky dvor počnúc od sliepky až po koňa, alebo prajaštera s pračlovekom. Veľa chuti a nových nápadov!

Konštruovanie priestorových kompozícií

V úvode sme spomínali, že všade okolo seba sa stretávame s papierom. Noviny sú naším každodenným spoločníkom v živote a môžu byť aj vo výtvarnej výchove. S novinami sa môžeme hrať, tvoriť a vymýšľať možno aj celý rok, v prípade, že ich máme dostatočné množstvo v zásobe.

Tentoraz to bude priestorová tvorba abstraktných či figuratívnych priestorových objektov. Najprv si povieme „ako," a potom „čo".

Priestorová tvorba z papierových paličiek

Z dvojhárka novín, môže to byť aj plagát alebo list z veľkého kalendára, ušúľame dlhú a pevnú paličku nasledovným postupom: medzi dva prsty oboch rúk vezmeme hárok novín tak, aby sme začali šúľať od horného ľavého rohu – čiže po diagonále novinového hárka. Valček ušúľame tak, aby bol hustý a pevný. Prvý pokus sa nemusí vydariť. Treba však trpezlivo skúšať ďalej. Keď sa „došúľame" k spodnému okraju, tento roh prelepíme – spevníme kúskom lepiacej pásky. Takto vzniknutá palička je v strednej časti veľmi pevná. Na oboch koncoch je tenšia a mäkká. Jeden z koncov paličky zahneme tak, aby vzniklo uško, a tým aj pevný koniec, ktorý budeme potrebovať pri ďalšej práci. Zahnutú časť prelepíme kúskom lepiacej pásky, čím paličku spevníme. K vyrobenej paličke pridáme druhú tak, že prevlečieme nezahnutý koniec druhej paličky cez vzniknuté uško prvej paličky. Prevlečený koniec opäť zahneme a prelepením spevníme. Podobne ako predchádzajúce paličky budeme spájať, pripájať a nadstavovať pri konštrukcii priestorového objektu aj ďalšie paličky. Z množstva pripravených paličiek (čím viac tým lepšie) budeme vytvárať objekt. Pri konštruovaní budeme dbať hlavne na pevnosť zlepovaných častí paličiek, aby sa objekt v priebehu práce nerozpadol. K lepeniu potrebujeme papierovú lepiacu pásku rôznej šírky, špongiu a misku s vodou.

Námet si zvolíme podľa veku detí a ich zručnosti. Ak budeme pracovať s dospelými, výsledky sa dostavia rýchlejšie. Začneme od najjednoduchších útvarov, ktoré budeme konštruovať v ploche. V záverečnej fáze môžu byť zavesené do priestoru.

Námety: rybička, slniečko, rôzne druhy písma (ktoré sa práve učíme poznávať), rebrík, okno s okenicami (okenice prilepíme tak, aby sa dali otvárať a zatvárať). Môžeme sa nechať inšpirovať aj okenicami rázovitých slovenských drevenïc, alebo okenicami výrazných období histórie architektúry. Ďalšie vďačné námety a podnety nájdeme všade okolo seba.

Konštruovanie priestorových objektov vyžaduje priestorovú predstavivosť, šikovnosť, technickú zručnosť a aj vytrvalosť. Ich zvláštnosťou bude, že ich môžeme dotvárať na pokračovanie, a tým postupne ich objem aj zväčšovať. Hotové práce môžeme povrchovo–dekoratívne upraviť, napr. pomaľovaním farbami. Ak máme k dispozícii sprejové farby, objekt prestriekame, čím sa spevní a stabilizuje. Zlepované časti môžeme previazať kúskami farebných povrázkov či handričiek. Objekt sa tak stane živším a dekoratívnejším. Priestor medzi jednotlivými paličkami môžeme vytkať rôznofarebnými pásmi textilného odpadu či pásmi farebného igelitu (z farebných vrecúšok). Ak objekt ponecháme v pôvodnej, čiže „papierovo-novinovej“ farebnosti, nestratí na výtvarnosti a zaujímavosti.

Kartón a jeho možnosti - urobme si betlehem

V predvianočnej atmosfére sa už niekoľko rokov tvoria v našich ateliéroch betlehemy z najrôznejších materiálov.

Motiváciu biblického príbehu narodenia Ježiška navodíme deťom voľným prerozprávaním, alebo čítaním príbehu. Obrazotvornosť podporíme ukážkami z umenia.

Najvďačnejší materiál pri práci s menšími deťmi je kartón, alebo rôzne kartónové škalule. Tieto sa dajú ľahko prerobiť na domčeky vyrezaním okien, brán, pri ktorých upozorníme deti na rozmanitosť týchto architektonických detailov: oblúkové okná, riešenia priečelí domov a iné. Z viacerých krabíc zostavíme celé mestečko. Väčšiu radosť tým najmenším snáď ani neurobíme, ako keď ich necháme spontánne pomaľovať temperovými alebo voskovými farbičkami celé mestečko.

Na zvláštny papier necháme deti voľne namaľovať ilustráciu narodenia Ježiška. Nakreslené figúrky Máriu, Jozefa, jasličky, troch kráľov, ovečky a iné zvieratká vystrihneme a nalepíme po obvode do škatúľ, prípadne na ich povrch. Mestečko ožije. Ilúzia betlehemu je vynikajúca. Kolektívnou prácou vznikne pekná zostava, ktorá bude počas vianočných sviatkov spríjemňovať naše prostredie. Pri malej slávnosti pridajte zapálené sviečky, pustite nahrávky vianočných kolied. Atmosféru Vianoc ocenia aj vaši spolupracovníci, rodičia a hlavne deti...

Betlehem môžeme pripraviť samozrejme aj z iných materiálov a inými výtvarnými postupmi. Spomínali sme už spôsob „šúľania papierov“ – kde sa vyrába stavebný materiál – paličky. Ich konštrukciu môžeme využiť aj pri stavbe betlehemu. Vybudujte veľký objekt – jaskyňu. Pri kolektívnej práci vznikne pravdepodobne nepravidelný, výtvarne pôsobivý objekt. Môže byť budovaný až do výšky človeka. Citlivo kombinujeme aj s iným materiálom, papierom, špagátom, handričkami a pod. Dbajme, aby sme pri tomto kombinovaní nepotlačili pôvab pôvodnej konštrukcie z papierových paličiek, vysušiť a ponechať v tejto podobe. Nebudú síce také pevné a trvácne ako „ozajstné“ keramiky, ale vianočný kút dokážu spestriť.

Ako postupovať pri tvorbe betlehemu z hliny? Jednoduchý a malými deťmi najprijateľnejší spôsob je nechať deti voľne modelovať (po riadnej motivácii) z hliny. Dieťa prštekmi tvaruje domček – jaskyňu, ktorá môže pozostávať len zo zadnej steny, prípadne zaoblenej. Jaskyňu položíme na voľne modelovaný plát – podlahu a spojíme vzájomným zlepením a pritláčaním. V stene môžete vykrojiť okienko – možno s oblúkom. Do priestoru jaskyne vymodelujú deti figúrky, jasličky, okolo jaskyne zvieratká. Deti, ktoré častejšie pracujú s hlinou, môžu zvoliť náročnejší postup. Pripravia si z hliny pomocou valčeka plát, z ktorého vykrajujú, spájajú a budujú jaskyňu alebo domček, prípadne celé mestečko. Figúrky môžu urobiť tiež z vyvaľkaného plátu alebo voľným modelovaním. Betlehemy pôsobia aj bez dotvárania glazúrami len ako vypálená alebo vysušená hlina svojou skromnosťou pekne a výtvarne.

to znamená ustriehnuť deti, aby „nezabalili“ celý objekt do iného materiálu. Týmto spôsobom sa dajú vyrobiť aj figúrky – postavičky a zvieratká, ktoré k betlehemu patria.

Vyskúšajte využiť pri tvorbe betlehemov aj iný materiál, napríklad prútie. Zväzovaním skonštruujete stavbu – výtvarný objekt, ktorý môžete spevňovať špagátom, alebo kúskami textilu. Určite sa bude dobre kombinovať aj s iným materiálom, napríklad suchou trávou, lístím.

Vaša nápaditosť vám určite napovie, ktoré ďalšie materiály môžete využiť pri stvárňovaní tohoto pre deti tak príťažlivého motívu.

Prinášame vám ešte niekoľko nápadov na vytváranie plastických figúrok do betlehemu. Môže to byť už nám známa papierová hmota, ktorá je ideálna na tvorbu priestorových figúr. Predstavte si betlehem s figúrami v životnej veľkosti! Bol by to určite dlhodobý projekt, ale výsledok by stál za námahu! Uplatnil by sa hlavne tam, kde je dostatok priestoru na inštaláciu.

Plastiky sa môžu robiť aj z textilu, tiež v rôznych veľkostiach. Aby sme dosiahli ich stabilitu, dobre je, keď si vyrobíme konštrukciu z drôtu. Poslúži drôt, ktorý je obalený bužírkou. Zohýbaním a rôznym zamotávaním sa snažíme dosiahnuť konštrukciu objemnejšej figúry v hlavných proporciách. Vytvoríme náznak napríklad kľačiacej, sediacej alebo stojacej figúry. Drôtený základ musí pevne v priestore sedieť alebo stáť. Ďalej môžeme pokračovať tak, že konštrukciu z drôtu omotávame kúskami molitanu, alebo papiera, prípadne mäkkými handrami alebo vatou. Povrch figúr nakoniec upravíme našitím alebo zopnutím takého materiálu (textilu), ktorý má vyjadriť charakter figúry. Nič nám nebráni, aby sme ešte povrch dotvorili aj zásahom štetcami, temperovou farbou, pridaním latexu.

Keďže s tvorbou betlehemu je spájaných veľa nápadov a výtvarných možností, nemôžeme obísť ani betlehemy vytvorené z hliny. V zariadeniach, kde máte možnosti keramiku páliť, tieto výrobky spôsobia veľkú radosť. Bez keramickej pece môžeme plastiky

Netradičné vyjadrovacie prostriedky a postupy alebo umenie akcie a výchova

„Neučíme vytvárať diela, sprostredkujeme zážitky“

V „tvorivej reči“ môžeme čítať myšlienku významného českého umelca, pedagóga, profesora Igora Zhořa ako hľadanie zážitkov a nových neprebádaných ciest a ich sprostredkovanie deťom. Pre nás - pedagógov, vychovávateľov to znamená hľadať alternatívne formy v pedagogike a tvorivej výchove.

Prečo? Prečo sa neuspokojíme s klasickými formami a metódami výchovy? Pretože si uvedomujeme, že umelecká výchova sa musí permanentne obnovovať a sledovať aj premeny v aktuálnom umeleckom dianí a čerpať inšpiráciu z nevyčerpateľnej studnice tohoto bohatstva.

Najmä výtvarná výchova, ktorá čerpá impulzy z výtvarného umenia, otvára nové cesty k výtvarným aktivitám. Použitím iných alternatívnych výrazových prostriedkov ako v klasickej výučbe dosiahneme, že sa dieťa môže prejaviť naplno a s pocitom radosti z tvorby. Ide o činnosti z okruhu tzv. akcií projektového umenia (využíva sa aj akčné umenie).

Pri aktivitách charakteru výtvarných hier, výtvarných akcií významnú úlohu hrajú situácie, v ktorých sa uplatňuje slovo, pohyb, zvuky, ale aj tvary, farby a predovšetkým hra, hravosť s akcentom na uvoľnenie z klasických foriem výtvarných aktivít. Teda umenie akcie nie je ani maľba či kresba a modelovanie. Prekračuje hranice týchto výtvarných odborov, jeho zámerom je samotná hra, akcia a nie artefakt či finálny výtvor.

Umenie akcie teda využíva nekonvenčné prístupy, formy a vyjadrovacie prostriedky, ktorými môžu byť pohyby tela, rôzne kontakty

Umelci land-artu uvádzajú, že pri ich akciách si po novom uvedomujú prírodu, ktorou prechádzajú, že prírodu vnímajú intenzívnejšie a sústredenejšie ako inokedy. Keď vyhľadávajú vhodné miesta a rozmiestňujú svoje „znamenia“, vytvárajú si k prírode hlbší vzťah a akési ľudské väzby. Zemní umelci vychádzajú do prírody, aby ju videli inými očami.

Jednou z metód aktivizácie vzťahu človeka k prírode sú aj rôzne formy „ozvláštňovania“. Sem patria celkom jednoduché značkovania kriedou alebo farbou, spájanie rôznych prírodných jednotlivín pruhmi papiera, fólie, obaľovanie častí prírody textilom, papierom a pod. Podobný zmysel má aj rozmiestňovanie rôznych cudzích prvkov v teréne, napr. papierových kvetov, motýľov, ľudských figúr a pod. Veď už v staroveku bola krajina cieľom ľudskej tvorivej činnosti, po čom svedčia visuté záhrady kráľovnej Semiramidy v Babylone, anglické parky a pod. Ľudia si prírodu zušľachťovali až ku krajnostiam devastovania, čo nám je známe aj z dnešných čias.

Body -art

z angličtiny, znamená „telové umenie“. Telové umenie je jedným z javov svetovej kultúry a má tradície v dávnych epochách, keď napr. pri renesančných slávnostiach používali na dotvorenie slávnostnej atmosféry „živé sochy“, ktoré boli celé pozlátené (bližšie v knihe D. S. Merežkovskij: Leonardo da Vinci). Významný podiel na rozvoji telového umenia má divadlo, ktoré využíva prevleky, masky a maskovanie tváre aktéra. Ďalšie podnety poskytujú: mimoeurópske kmeňové umenie so svojimi rituálnymi alebo vojnovými maskami a ozdobami, tetovanie, ktoré v našej kultúrnej oblasti je viac na periférii výtvarných prejavov, ale napr. v Japonsku je dodnes významnou formou krášlenia.

Telové umenie zahrňuje celú škálu odlišných tvorivých aktivít s prvkami výtvarnými, divadelnými, pantomímou, hudbou, ho-

človeka so skutočnosťou, ale aj vykonávanie drobných zásahov do krajiny ako je jej ozvláštňovanie napríklad pod názvom „ošetrovanie chorého lesa“. Takéto aktivity umožňujú aktérovi – dieťaťu priamy kontakt s krajinou, prehlbujú jej vnímanie a osobný vzťah k nej.

Pri aktivitách akčného zamerania s cieľom priblížiť ich deťom a aktualizovať ich v pedagogickom procese musíme dodržiavať niekoľko zásad:

a) každý projekt výtvarnej akcie musí byť premyslený a pripravený, akciu treba vhodne motivovať,
b) všetky typy akčného umenia prebiehajú v priestore a čase, preto vyžadujú dokumentáciu,
c) po akcii, alebo po jej časovom odstupe je potrebné ozvláštnené prostredie či časť prírody dať do pôvodného stavu, pretože cieľom je zažiť a prežiť ozvláštnenú krajinu a nie ju znehodnotiť, ako sa to často stáva.

Do oblasti akčného umenia zaraďujeme:

Happening

z anglického slova, ktoré v preklade znamená „prihodiť sa, stať sa“. Je to udalosť, ktorá nie je náhodilá. Má za cieľ aktivizovať diváka, vyzvať ho k spolupráci. Náhodný spoluhráč sa takto zúčastní na vytváraní nových situácií, reaguje, podieľa sa na interakcii všetkých účastníkov, a tým získava z celého deja akcie – intenzívnejší zážitok.

Happening sa môže konať na rôznom mieste a v rôznom čase. Robí sa podľa autorovho scenára, ale bez skúšok a bez repríz. Môže trvať desiatky minút, ale aj niekoľko dní, podľa autorovho projektu.

Land - art

alebo „udalosti v prírode“, z angličtiny „zemné“ alebo prírodné umenia. Ide v ňom o zámerné zásahy do prírody, ktoré môžu byť i akcie sprevádzané dlhodobo a s náročným technickým vybavením.

voreným slovom a pod. Mohli by sme menovať mnohých našich i svetových umelcov, ktorí zanechávajú „stopy“: napr. namáčaním prstov do farieb alebo polievaním tela farbou, maľovaním tváre, rúk, odtláčaním alebo obkresľovaním tela, častí tela na zvislú alebo vodorovnú plochu. Známe sú ukážky využitia tela ako živého výtvarného subjektu vo výstavnej sieni, premeny tela v dialógu s vlastným tieňom a pod. Ľudské telo sa takto dostáva do vzťahu s pohybom, priestorom, časom, rôznymi materiálmi, ale aj so samým sebou.

Telové umenie sa zakladá na dvoch základných vzťahoch medzi aktérom a divákom. Ak sa telové umenie uskutočňuje ako predstavenie pred divákmi, hovoríme o „preformance“ (divadelný kus). Inokedy, ak sa robí bez diváka, len za prítomnosti fotografa, ktorý dokumentuje celé dianie, ide umelcovi o akýsi obrat do vlastného vnútra, o „cestu k sebe“. Má posilniť tvorcovo sústredenie a vlastný zážitok.

Veľká papierová šou - čo s nepotrebným materiálom

Ako motivácia niekoľko myšlienok z pedagogickej praxe

Úplne, úplne na začiatku bol starý, nepoužitý, nepotrebný a odhodený novinový, ale aj iný papier. Bol dlho sám a čakal. Čakal a čakal, až prišla pani učiteľka a zistila, že výtvarná výchova nie je fotografia okolitého sveta a že tento papier bude využívať na výtvarnej výchove.

„Veru nikdy by som neuverila, ako starý, odpadový papier, či obyčajné noviny dokážu urobiť dieťaťu radosť, alebo ako kartónový odpad vyčarí úsmev na tvári dieťaťa...“

M.L., ZŠ Lozorno

K práci budeme

potrebovať mnoho rôzneho papiera, ktorý si postupne prinesieme. Napríklad kopu starých novín, plagátov, alebo aj makulatúry a odrezky z blízkej tlačiarne. Môže byť aj starý plagát, celofán, ozdobný, ale aj baliaci papier...

Na úvod sa budeme

hrať, spoznávať a objavovať všeličo o prinesenom papieri. Môžeme ho spoznávať aj hmatom (hrúbka, tvrdosť, krehkosť...), ale aj zrakom (farebnosť, dekoratívnosť, priehľadnosť...). Určite objavíme akoby nový pohľad na starý a známy papier.

Ale to najdôležitejšie bude - hľadať a objavovať aj jeho možnosti, t.j. „výtvarnú reč – reč papiera“, alebo, presnejšie povedané, jeho „výtvarné a výrazové“ možnosti. Budeme s ním trochu experimentovať a zažijeme s ním veľké a neopakovateľné dobrodružstvo...

Ako budeme hľadať a objavovať

„výtvarnú reč papiera“ – jeho „výrazové možnosti?“...

Budeme ho krčiť, trhať, strihať, šúľať, skladať, rolovať, spájať a nadstavovať, a to výlučne spínacím strojčekom.

Po chvíľke spomínaných činností zistíme, že naše papiere zmenili „svoju tvár“. Dostali nový „výraz“. A aký úžasný! Objavili sme jeho výrazové možnosti...

Na čo budú
tieto objavy slúžiť? Nové skúsenosti využijeme vo výtvarnej hre, ktorú nazveme „ozvláštňovanie“. Budeme ozvláštňovať. Že čo? Seba. Budeme sa ozvláštňovať. Napríklad hlavu, ruku, ale aj celé telo. Pracovať budeme v 2-4 členných skupinách...

Nezabudneme,
že pri ozvláštňovaní musíme zabudnúť na reálne detaily...

Pri práci
využijeme tzv. „výtvarnú nadsádzku“ – zväčšovanie do šírky, výšky... a využijeme aj tzv. „abstrakciu“, t.j. vyhneme sa realistickým detailom a videnú skutočnosť budeme zjednodušovať...

Stačí začať
a o chvíľu sa nám neočakávane objaví nová skutočnosť“. Nazveme ju „priestorová kompozícia“...

V priebehu práce
budeme dbať na viacpohľadovosť tvoriacej sa priestorovej kompozície. Snažíme sa o nadsádzku a nepopisnosť – vznikajúci detailov...

Spočiatku
budú možno celý tvorivý proces sprevádzať rozpaky - „čo to len bude“, „neviem ako na to“, „nedokážem to“ a podobne...

Neskôr
rozpaky vymení spontánnosť, hravá, priateľská a tvorivá atmosféra, plná nápadov a neočakávaných situácií a riešení...

Záver

tvorivého „šantenia“ môže vyvrcholiť vo „výtvarnej akcii“, nazvali sme ju v úvode „veľká papierová šou“. Vizuálnu stránku či „výtvarnosť“ bude sprevádzať „improvizovaný pohyb – pohybová kreácia“ a „vtipné sprievodné slovo“. Vaša nápaditosť či „réžia“ môže byť neobmedzená...

Prajeme

vám odvahu a chuť „objavovať neobjavené“ a „poznať nepoznané“ spolu so zážitkami a neočakávanými situáciami.

Ako nám to všetko dopadlo?

Tak, že to bola skutočne netradičná šou pre malých aj veľkých. Nevylúčili sme na nej ako divákov ani spolužiakov, učiteľov, pána školníka či rodičov...

Radosť, zážitok, spomienka, budú spoločným menovateľom všetkých účastníkov „nášho šou“. Čo tak inovovať tradičný karneval?...

Premeny tváre – ozvláštňovanie

Nevyčerpateľný, mnohotvárny a neustále ponúkajúci sa motív – ľudská tvár. Ako ju využiť v našich tvorivých stretnutiach? Vymýšľaním, hľadaním nových možností – tvorivou hrou.

Urobme niekoľko grimás pred zrkadlom. Čím výraznejšiu grimasu vystrúhame pred zrkadlom, tým výraznejší bude náš „portrét“ – veselý, šibalský, smutný, nešťastný... Pokúsme sa grimasu zachytiť priamo na zrkadle temperovými farbami, výraznými líniami. Plochu medzi líniami domaľujeme. Nebojme sa farieb, ktoré zvýraznia našu grimasu. Teda nie reálne farby, ale farby posunuté – nadsadené: fialová, zelená, zelenomodrá... Pomaľovaná plocha v zrkadle, zrkadlený a pohybujúci sa odraz našej tváre, poskytuje nové zábavné variácie.

Pokračujeme v hľadaní možností. Na výkres namaľujeme náš portrét podľa „predlohy“, teda maľby na zrkadle. Všímajme si hlavne výraznú deformáciu úst, očí, obočia a výraznú farebnosť. Namaľujeme na výkres smutnú, grotesknú, alebo inú grimasu tváre.

S deťmi už dlhší čas zbierame a odkladáme do zásuvky výstrižky portrétov z časopisov, plagátov, prípadne väčšie fotografie. Pred nami je celý rad možností využitia pripraveného materiálu.

Obrázky–portréty prestrihneme niekoľkokrát po dĺžke alebo výške. Prestrihnuté časti portrétu posúvame hore, dolu, nabok, čím vznikajú deformácie portrétu. Časti, nastrihané pásy, prilepíme na čistý papier väčšieho formátu. Vzniknuté medzery (po posune nastrihaných pásov), chýbajúce časti tváre, dotvárame rôznym spôsobom: dokresľujeme fixkami, ceruzou, pierkom a tušom, alebo odmaľujeme temperovou farbou. Snažíme sa pri tomto „doplňovaní“ o nadväznosť líniou, plochou, farbou na nalepené (predtým rozstrihané) pásy – plochy.

Podľa novovzniknutého portrétu z posúvaných častí a domaľovaných medzier namaľujeme na čistý výkres (baliaci papier) nový portrét, ktorý bude parafrázou na predchádzajúce hravé cvičenia. Možno si pri týchto „čudných“ portrétoch spomenieme na kubistov a prelistujeme si v knihách ukážky z umenia.

Kombinovaním viacerých rozstrihaných portrétov a ich lepením na čistý papier objavujeme nové možnosti hravých deformácií, nadsádzok, znásobenia detailov (v prípade, že rozstriháme dva či viac rovnakých obrázkov, získame množstvo rovnakých prvkov) očí, úst... Tento posun či deformáciu môžeme doviesť až do polohy abstraktnej, kde sa stráca podobnosť. Pri týchto cvičeniach – etudách volíme formát podľa techniky (maľba, koláž – formát väčší, ceruzka, pierko, fixy – formát menší).

Ďalšou možnosťou je ozvláštňovanie hlavy, časti tela priamo maľovaním na telo vodovými farbami. Pred maľovaním ozvláštňovanú časť tela natrieme krémom. Nemýľme si však pomaľovanie tela s tradičným maľovaním karnevalových masiek ako je šašo, fúzy pre kocúra, myšku a pod. Ide tu o dekoratívne, štylizované dotváranie časti tela (ruka, noha, tvár) maľovaním.

Urobme si masku

Pri troške fantázie určite nebudeme zháňať masky v obchodoch, ani požičiavať v divadle. Veď maska vyrobená z vlastných nápadov a vlastnými rukami bude určite atraktívnejšia a živšia, hlavne poskytne tvorivú radosť pri jej prezentácii učiteľom, rodičom a pod.

Masku môžeme vytvoriť takmer z každého dostupného materiálu. Najjednoduchší a najdostupnejší materiál je papier. Môže sa využiť aj pomaľovaný výkres, starý plagát, alebo list z kalendára. Spôsobov, ako vytvoriť masku z papiera, je niekoľko. Naučíme sa teraz vyrobiť masku s reliéfne vystupujúcim nosom prestrihovaním, lepením a kašírovaním na základ z tvrdšieho papiera.

Základ – starý výkres formátu A3 (môže byť aj maska väčšia, nadsadená až do veľkosti postavy – hlavonožec) preložíme na polovicu tak, že prehnutý stred papiera prestrihneme okrem dĺžky nosa (ten neprestrihneme). Prestrihnuté časti preložíme cez seba asi 1 cm. Nos nám týmto preložením vystúpi do priestoru. Ďalej vystrihneme

oči a ústa. Tvar masky môžeme upraviť strihaním do tvaru oválu, kruhu, štvorca, alebo ináč.

Takto pripravený základ môžeme ďalej upraviť:

a) pomaľovaním temperovými farbami, voskovými farbami, alebo kombináciou farebných techník. Snažíme sa dosiahnuť výraz, ktorý zodpovedá našej predstave masky: smutný, šibalský, rozprávkový, strašidelný...,

b) kolážovou technikou, to znamená, že masku „maľujeme“ pomocou farebných útržkov alebo strihancov z farebných časopisov. Farebné kúsky lepíme s cieľom nahradiť maľovanie štetcom, teda dosiahnuť určitý farebný cieľ...,

c) kašírovaním, teda oblepovaním masky trhanými kúskami papiera (noviny alebo iný papierový odpad) tekutým tapetovým lepidlom v niekoľkých vrstvách na seba, podľa toho, akú pevnú a hrubú chceme masku mať. Maska od tekutého lepidla prevlhne a tým sa stáva tvarovateľná. Necháme ju sušiť tak, že ju vytvarujeme a vypodložíme (skrčenými novinami alebo nádobou). Po usušení je maska tvrdá, v tvare, v akom sme ju nechali sušiť. Povrch môžeme upraviť maľovaním temperovou farbou alebo technikou koláže.

Podnety nájdeme v mnohých knihách, ktoré nám približujú exotický a známy svet a život ľudí v Afrike, Indii, Polynézii, ako aj umenie Aztékov a starých Mayov. Farebnosť a dekoratívnosť rituálových masiek nás inšpirujú pri výtvarnom dotvorení vlastných návrhov.

Pri vymýšľaní masiek nás osloví aj rôzny dostupný materiál a deti sa budú pretekať v nápadoch a objavovaní nových možností ich využitia. Môžu to byť rôzne odpady, obaly, plasty a textilné zvyšky, ako aj všeličo nepotrebné z domácej dielničky či materiál, nájdený pri potulkách v prírode. Všetky tieto materiály budú ponúkať rôzne možnosti stvárnenia, dotvárania, kombinovania a spracovania: strihanie, lepenie, spájanie, spínanie, prevliekanie, priväzovanie, atď. Neustále hľadanie a objavovanie materiálov ponúka aj nové cesty k poznaniu, skúsenostiam, zážitkom a radosti.

Dojmy z karnevalových BENÁTOK

Parafráza na Andy Warhola

Realizácia: Študenti PF UK,
Katedra vychovávateľstva

Predstavujeme projekty:

Veľké figúry
Zachytávanie tieňov
Tieňové divadlo
Sochy a súsošia
Paketáž - obaľovanie
Opaľovanie non-stop
Kráľovná z Egypta
Premena lesa - jeho ozvláštňovanie
Večer prekvapenia - strom prekvapenia

Realizácia projektov: Celoslovenské tvorivé stretnutie detí v IUVENTE, leto 1993.

Veľké figúry

Motivácia: Boli sme na výlete. Možno to bola Bratislava, možno Trenčín, Košice, Banská Bystrica. Na meste nezáleží, veď všetky majú isté spoločné menovatele. Veľa domov, často starých, ale i nových, činžiakov vysokých, nízkych. Samozrejme v mestách je veľa ľudí, mnohí sa kdesi ponáhľajú – do práce, do obchodov, k lekárovi, či domov s nákupom...

Čas venovaný našej prechádzke po meste sa naplnil, treba sa i nám náhliť – k obedu, do našej známej luventy (teraz sme vlastne prezradili, kde sa tento dej odohral). Vystúpili sme z preplnenej električky na mieste, kde je veľa bielych domov a veľa schodov k nim. Ako prichádzame, zrazu si uvedomíme, že po týchto schodoch nikto s nami nekráča, nikto sa neponáhľa. Máme pocit, že i priestor okolo schodov je pustý.

Tak vznikol nápad: čo keby sme trochu života a vzruchu z mesta preniesli sem? Je nás predsa dosť na to, aby sme tým schodom

dali trochu života. Ozvláštnime, oživíme ich. Slniečko krásne svieti a máme aj dosť materiálu: kartónov, papieru, látok, nožníc, špagátov a aj chuť vymýšľať.

Po chvíli sme sa zišli všetci a so všetkým čo potrebujeme, na terase pred budovou. Rozkladáme veľké kartóny, ktoré sme postupne zvláčali z obchodov, najviac z blízkych potravín. Ďalej máme rolovaný kartón a kladivkový papier, rôzne iné papiere a výkresy, ceruzky, nožnice, nožík, lepidlo, špagát a podobne. Líhame si na veľké plochy kartónu na terase a vzájomne sa obkresľujeme v najrôznejších polohách. Kto ako chce. Kto nechce, nenútime ho. Veď môže všetko sledovať, aj tak bude mať zážitok.

Keď sa z okien na poschodí budovy pozeráme dolu na rôzne ležiace postavičky s rozviatymi vlasmi, zdá sa nám, že sú to medúzy na morských vlnách. Pri tejto práci si po prvýkrát uvedomujeme svoje telo, jeho časti a detaily. Je to pre nás nový pohľad a dobrý pocit, keď živé figuríny na kartónoch postupne pribúdajú. Ale čo keď budú všetky obkreslené? Ako ich z objatia papierových plôch dostaneme? Asi strihaním. A keď to nepôjde, lebo kartón je pevný, tak aj rezaním a trhaním. Teraz záleží už len na šikovnosti, nápaditosti, ako figúru dostať von zo zajatia. Treba na to veľa trpezlivosti, ale aj pomoci dospelých. Je to hra, alebo práca? Je to zaujímavé. Veľké figúry – „to som ja“, „to si ty“, ako huby po daždi. Čo teraz s nimi? Budeme ich predsa pripevňovať na schody k zábradliu, k múriku, ku stene, k stromu, všade, kde sa dá tak, aby vznikol dojem množstva ľudí. Pribúda už aj potreba technickej zručnosti, narábania so špagátom, drôtom, kladivom, rebríkom. Všetko treba upraviť tak, aby sa naša predstava splnila. Išlo nám o to, aby „ľudia z kartónov“ upozornili na seba ľudí v električkách. A aby sa cestujúci okolo nestačili čudovať, aké masy to k nám do luventy putujú. A ktovie prečo? Na to vieme odpoveď len my. Areál pred budovou skutočne ožil. Potešilo nás to. Boli sme so svojím dielom spokojní. Takto ozvláštnené prostredie pred luventou sme ponechali niekoľko dní. Nakoniec sme všetko dali do pôvodného poriadku.

Zachytávanie tieňov

Blíži sa obed. Slniečko svieti a vrhá ostré tiene. Zisťujeme, že naše postavy sa v tieni pretiahli, zdeformovali. Je to zaujímavé. Preto berieme kriedu a zachytávame svoje tiene na chodník, terasu, prípadne na stenu. Ešte viac vzrušenia bude, ak budeme môcť farbami zachytiť tiene priamo na veľké sklené plochy, napríklad v našej prízemnej jedálni. Farebný lineárny záznam našich postáv – tieňov by zaiste oživil celú jedáleň. Otázka je, či náš výtvarný nápad a návrh výzdoby prijmú dospelí.

Tieňové divadlo

Vyťahujeme z nášho výtvarného „všeličoskladu“ asi 20 cm dlhý pás bieleho plátna. Vybrali sme si vhodné miesto smerom k slnku tak, aby sme mohli spoza plachty robiť tieňové divadlo. Bez réžie, bez nácviku. Každý hral každému. Najprv deti nám, dospelým, a potom my, dospelí, deťom. Hľadáme, kto je to, pretože tiene skresľujú figúry. Cítime sa ako v skutočnom čínskom divadle. Už ani nepoznáme skutočných účinkujúcich. Je pred nami nová situácia. Nový svet, plný smiechu a radosti z vymýšľania.

Sochy a súsošia

Inšpiruje nás nezvyčajne dlhý kus plátna. Obkrúcame sa do neho po jednom. Som socha. Je zvláštne pozerať sa na premenu postavy v sochu. Uvedomujeme si naše pocity, keď sme obalení, bez pohybu, ale s poznaním, že kedykoľvek, na rozdiel od skutočnej sochy, môžeme z tohto panciera vystúpiť.

Teraz sa do plátna zakrúcame viacerí. Z jedného i druhého konca plátna. Podľa počtu zakrútených postáv vzniká súsošie. Väčšie, či menšie... Takéto a podobné súsošia poznáme z našich námestí miest a obcí či galérií. Naskytá sa otázka, či aj umelec – sochár vytvorí tak ľahko a rýchlo svoje súsošie či sochu. Spoločne sa zamýšľame nad takýmito otázkami a dospievame k záveru, že nie je také ľahké vysekať z kameňa či mramoru sochu. Prezeráme si ukážky sochárskych diel, ktoré si k tejto príležitosti vyhľadáme z rôznych umeleckých katalógov a publikácií.

Paketáž – obaľovanie

Hra s postavou sa nám zapáčila. Už ju nebudeme len obkresľovať či obaľovať, ale vytvoríme si „naozajstnú“ sochu. Opäť budeme potrebovať materiál. Tentoraz to bude baliaci papier a veľa, veľa papierovej lepiacej pásky. Mištička s vodou, hubka, a to je všetko. Ešte model či modelka. Tak, ako aj ozajstný umelec. A ide sa na to. Postav sa, obalím ťa papierom. Bude to papier baliaci. Krčením formujeme papier na telo okrem tváre. Jednotlivé časti zlepujeme. Ohraničím ťa! Budeš vo vnútri papierového obalu, podobne ako pred chvíľou v plátne.

Uvedomuješ si sám seba a svoje pocity tam vo vnútri obalu? Možno máš príjemný, možno stiesnený pocit. Treba vydržať. Veď vieš, že z obalu môžeš kedykoľvek vystúpiť.

Tvoríme.

Všetci spolu. Niektorí len kibicujú. Práca stále pokračuje. Baliaci papier formujeme na telo stojacej či sediacej postavy a kúskami širokej lepiacej pásky spevňujeme formované časti. O chvíľu vzniká veľká figúra – papierová plastika. Človieček vo vnútri sa stráca. Po ukončení práce veľmi pozorne prestrihujeme papierový skelet figúry zozadu či na bokoch tak, aby sa podľa možnosti nepoškodil papierový obal po „vylovení“ živej postavy. Samozrejme, dbáme, aby sme neporanili ani človiečika vo vnútri. Všetko sa bez problémov podarilo. Treba už len prázdnu papierovú plastiku a jej krehké časti spevniť a zlepiť lepiacou páskou. V prípade potreby uskutočníme aj malé opravy poškodených častí.

Vzniknutú sediacu či stojacu sochu, ktorá je veľmi ľahká, môžeme ešte spevniť kašírovaním. Ak budeme mať viac postáv – sôch, môžeme uskutočniť posledné úpravy farbou. Ale prv než začneme, prelistujme si knižky o umení, najmä o modernom – súčasnom. Zaiste nám poskytnú podnety i poučenie ako ďalej svoju sochu upravovať. Ale ak sa rozhodneme ponechať ju v papierovej farbe, nič sa nestane. Bude aj tak zaujímavá a my budeme mať radosť zo sochárskych skúseností.

S využitím poznatkov z dejepisu a výtvarného umenia sme v tvorivej hre vytvorili aspoň čiastočne ilúziu starovekého Egypta. V priebehu dní sme hru rozšírili o ďalšie poznatky a nakoniec sme sa sami poobliekali za Egypťanov. K tomu sme vytvorili ďalšie rekvizity, aby sme nakoniec fotoaparátom zvečnili tieto skvelé chvíle.

VÝTVARNÝ PROJEKT: **Paketáž**

REALIZÁCIA A VIZUÁLNA DOKUMENTÁCIA: Priebežné vzdelávanie „Výtvarná výchova netradične“ v IUVENTE, leto 2002.

Opaľovanie non – stop

Rozprávali sme sa už aj o veľkých sochách, napríklad na Veľkonočných ostrovoch. Ležia si, či stoja pokojne. Dlhé stáročia sa ani nepohnú. Napadlo nás vytvoriť čosi podobné, ale naše.

Veľké sochy z papiera a techniku kašírovania už poznáme. Teda, väčšími plôškami papierových útržkov prekašírujeme veľkú papierovú postavu. Ak je nás viac a máme viac času, môžeme postup zopakovať aj v niekoľkých vrstvách. Plastika bude pevnejšia. Necháme ju presušiť, aby spevnela. Postavu či postavy pomaľujeme. Keďže je teplo, pracujeme v prírode, preto sochám oblečieme plavky. Práca v kolektíve sa nám darí. Každý robí niečo a naša postava postupne dostáva definitívnu podobu. Zrazu ležia jedna či dve a viac farebných postáv na zaslnenom trávniku. Prenášame ich na verejné miesto a inštalujeme ich tak, aby sa na kopci či trávniku vynímali a boli dobre viditeľné. Lebo to je náš hlavný cieľ. Vytvoriť ilúziu neúnavných „opaľovačiek“ na trávniku. So záujmom sledujeme reakcie okoloidúcich. Najviac ich asi naše opaľovačky prekvapili vo večerných hodinách, keď sa im z trávnika nechcelo odísť.

Kráľovná z Egypta

Čo so sediacou papierovou plastikou? Priniesli sme si knihy o Egypte. Rozprávanie a pozeranie zaujímavých obrázkov nás očarilo. K téme o Egypte sme sa vracali viackrát. Premietli sme si epidiaskopom obrázky, aby sme si chrámy a sochy čo najviac zväčšili a priblížili. Rozprávanie nemalo konca - kraja. A my sme zistili, že tie naše deti vedia všeličo, že sú sčítané a informované.

Tak sa zrodil nápad: Vrátime sa do dávnych faraónskych čias a na oživenie predstáv vytvoríme skutočné sochy z tých čias.

Sediacu papierovú sochu – plastiku sme spevnili niekoľkými vrstvami papiera kašírovaním. Po uschnutí spevnela a mohli sme v práci pokračovať pomaľovaním na spôsob egyptského rúcha.

Premena lesa – jeho ozvláštňovanie

1. etapa

Objavujeme okolie luventy. Je tu veľa budov a veľa parkovísk. Pred luventou, aj za ňou. Okolo toho všetkého sú kopce, záhrady a les. S blízkym lesom sme sa skoro zblížili, chodili sme tam hľadať a zbierať rôzny prírodný materiál, alebo len tak na vychádzky...

Dnes sme do toho lesa išli s iným cieľom, trochu sa s ním porozprávať.

2. etapa

Slniečko prerážalo medzi konáre, lístie šumí, je tu pokoj. Ale aj akýsi smútok. Sadáme si, obzeráme sa a rozprávame sa o tomto lese. Je pekný? Je udržiavaný? Čistý? Nie sme si istí odpoveďou. Možno deti z Diviak nad Nitricou pochopili, že tento les je úbohejší ako ich lesy, plné zdravia a optimizmu. Tento náš je akoby suchý, chorý. Darmo, je to bratislavský les. V takejto debate s deťmi sme ich usmerňovali k tomu, že si tento les trochu oživíme, potešíme ho, vyzdobíme ho, ozvláštnime. Väčšina detí to prijala, ale boli aj protesty, že čo je to za logiku do lesa vláčiť papiere, motúzy, a tak vystrájať. My sme sa ale rozhodli urobiť z neho rozprávkový les tak, aby sám hovoril. Niektorí naznačili, že by ho bolo dobré možno aj vyliečiť z chorôb. A tak aj návštevníkov upozorníme, aby si ho lepšie všímali, aby neodhadzovali smeti, neničili ho. Keď si ho ozvláštnime, určite ožije, zmení sa, poteší sa, ale poteší aj iných.

3. etapa

O chvíľu nastal ruch. Z vriec sme povyberali rôzny materiál, krepové a toaletné papiere, rôzne iné papiere, špagáty, gázu, fólie, nožničky a všeličo iné.

Rozdelili sme sa do skupín, podľa toho, kto s kým chcel pracovať, alebo podľa nápadov, ktoré sme chceli realizovať. Zrazu nastala veľmi živá, pracovná atmosféra. Deti vymýšľali, komentovali, obaDo tohto nového rozprávkového lesa sme sa vracali v rôznych denných situáciách – podľa slniečka, ktoré vždy menilo scenériu. Zákon schválnosti. Množstvo neopakovateľných scenérií a momentov, ktoré bolo potrebné, ba až nevyhnutné zaznamenať, sa nám nepodarilo zachovať. Fotoaparát, práve vtedy, keď to nebolo treba, vypovedal službu. Ostali teda len spomienky a predstavy.

S obdivom sme sledovali jednotlivé zmeny.

Úplne nový pohľad sa naskytol na druhý deň ráno, keď sme s veľkými vreciami a s nožničkami išli opäť do nášho rozprávkového lesa. Bol zas iný. Žiaľ, každá rozprávka končí, a preto sme aj my les odzdobili, všetko sme po sebe upratali, a tak sme odchádzali s novými pocitmi, možno i s mnohými otáznikmi, do luventy na raňajky. Skončila sa opäť jedna rozprávka. Snáď si ju niekedy ešte vybavíme v spomienkach.

Večer prekvapenia – strom prekvapenia

Motivácia: Vnímanie a prežívanie chvíľ v nočnej prírode. Znova pôjde o intenzívny zážitok, skúšku odvahy s trochou strachu. Bude to výtvarná akcia vhodná na záver dlhšieho pobytu.

Keďže pôjde o prekvapenie, potrebujeme si zabezpečiť drobné darčeky, a to v takom počte, aby sa ušlo každému účastníkovi. Darčeky zabalíme atypicky, najlepšie do striebornych fólií. Balíčky upravíme a zabalíme na spôsob balenia salónky. Jednou šnúrou previažeme oba konce tak, aby medzi koncovými uzlami vzniklo dlhšie ucho.

V blízkom, dôverne známom lese, si vyhliadneme košatý a prístupný strom. Chvíľku pred samotnou výtvarnou akciou ho vyzdobíme – ovešiame – ozvláštnime pripravenými striebornými balíčkami. Čím bude viac účastníkov, tým viac balíčkov, a tým bohatší a trblietajúci sa strom. Strom musí byť na takom mieste, aby ho nočný mesiac neosvetľoval. Pripravený „stom prekvapenia“ tajíme.

ľovali, zväzovali. Jeden, dva ale aj viacej stromov - podľa vlastného projektu. Po hodine mravčej práce a za pomoci slnečných lúčov, ktoré vnášali akýsi optimizmus do nášho pracoviska, vzniklo napríklad veľké „bludisko“, pod ktoré deti podliezali, preliezali, bolo to ako v praveku, keď si ľudia objavili svoje sídlisko.

Les skutočne ožíva. Mení sa na nový „náš svet“. Tak vznikajú „stromy snov“, zo starých konárov „veľký, starý, dobrý diplomat“. O chvíľu sme prišli k celkom zvláštnemu objektu, ktorý mal aj označenie : POZOR! ZÁKAZ VSTUPU! POSLEDNÝ STROM. JE CHORÝ. ĽUDSKÁ NOHA NESMIE VKROČIIŤ! Skutočne na plošinke je jeden skoro holý strom. Deti ho liečili, o chvíľu bol plný vtákov, listov – života. Aj veľká – preveliká pavučina zachytávajúca niekoľko stromov pre vymysleného dobráka pavúka.

A tak sa stalo, že aj deti, ktoré spočiatku protestovali, sa zahĺbili do práce a mali radosť z toho, čo vlastne objavili.

Pre náhodného chodca, ale aj pre nás, sa nakoniec naskytol pohľad nezvyčajný, až omračujúci. Úžasné! Nová scenéria, nový svet!

K našim zrakovým dojmom pribudli aj zvukové – šum lesa, rozhovory, štebot vtákov. Bol to jeden neuveriteľný lesný koncert.

4. etapa

Do lesnej tíšiny sme zámerne vniesli prvky cudzie, zasiahli sme do prírody. A tým sme vytvorili novú dimenziu, atmosféru, až neskutočnú scenériu. Táto vychádzka poskytla deťom možnosť neobvyklých výtvarných aktivít a priniesla im veľmi silné zážitky, podnietila ich k meditácii, zamysleniu sa, vnímaniu, reakciám, hodnoteniu. Hlavným cieľom bolo vnímať teraz prírodu po novom, a tak si uvedomiť vzťah človeka k prírode, ktorý môže byť výsostne pozitívny, alebo aj negatívny. Rozprávali sme sa o tom, že ľudia si prírodu chránia, obrábajú si ju, krášlia a tešia sa z nej, ale na druhej strane ju aj devastujú. Tak deti vnímali priestor, prírodu a súvislosti.

Až šokujúci bol záver s textom o stopách človeka:

„Pozor, bol tu človek! Aké šťastie! Aké nešťastie!“.

Pre deti vopred pripravíme scenár – obsah nočného pochodu lesom, najlepšie s klasickým motívom hľadania ukrytého pokladu. Získať ho má tá skupina, ktorá sa nebojí a najmä presne dodrží pokyny a zásady pochodu.

Samotný „Večer prekvapenia“ môže začať približne o desiatej hodine večer, keď je úplná tma. Štart je podľa pokynov. Deti vyrážajú po jednom, po dvoch a s odstupmi. Účastníci hry postupujú podľa scenára k určenému a utajovanému miestu – k stromu prekvapenia. Po príchode posledného účastníka na stanovené miesto hlavný organizátor hry prednesie krátku magickú formulu na vydanie pokladu a nakoniec pokyn: „Naraz zdvihnúť ruky s baterkami smerom hore! A naraz rozsvietiť baterky!“ Objaví sa ožiarený strom plný strieborného jasu a nezvyčajného lesku, pohybu, trblietania.

Moment prekvapenia ako aj skutočný zmysel hry je zrazu všetkým jasný.

Ďalšie pokyny už nie sú potrebné. Všetci sa vrhnú k stromu a k zaveseným balíčkom. Večer prekvapenia sa končí uspokojením zvedavosti, čože je to vo vnútri balíčka.

Výtvarný zmysel hry je v tom, že sme vybraný strom ozvláštnili a jeho doterajšiu významovú hodnotu sme povýšili na hodnotu výtvarnú. Takýto strom je stromom rozprávkovým a tajomným, teraz jediný v lese, na ktorý nezabudneme.

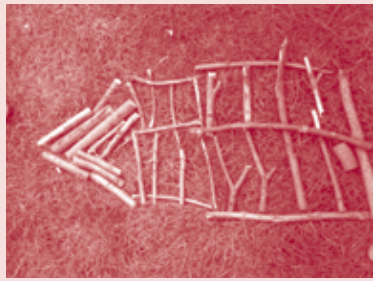
Nešlo len o hru, ale o rozptýlenie. Aj naozajstní umelci hľadajú bližší kontakt s krajinou, s prírodou cez podobné zážitky. Podobné výtvarné akcie v tvorivom dialógu s prírodou môžeme s deťmi uskutočňovať častejšie.

Slávnosť stromov alebo DETSKÝ VÝTVARNÝ TRENČÍN

Projekt: PRIESTOR – ČLOVEK – POHYB – DREVO – ČAS

Autor projektu: Ing. arch. Rasťo Nemec
Realizácia projektu: XXIII. Detský výtvarný Trenčín, 1995

Projekt: SLÁVNOSŤ STROMOV – land – art

Autor projektu: Ing. arch. Rasťo Nemec
Realizácia projektu: Priebežné vzdelávanie „Výtvarná výchova netradične“, IUVENTA leto 1996

PROJEKT: SLÁVNOSŤ STROMOV - výtvarná akcia

REALIZÁCIA PROJEKTU: XXIII. Detský výtvarný Trenčín, 1995
ZUŠ Považská Bystrica
ZUŠ súkromná Trenčín

PROJEKT: Ozvláštňovanie krajiny –
– NAŠE STOPY OKOLO IUVENTY

REALIZÁCIA PROJEKTU: Priebežné vzdelávanie „Výtvarná výchova netradične“, IUVENTA leto 2000 - 2002

Podnety z praxe – – experimentujeme v praxi

Autormi predstavených výtvarných projektov alebo časti projektov sú absolventi priebežného vzdelávania „Výtvarná výchova netradične“ realizovaného v IUVENTE v priebehu rokov 1996 - 2001

Výtvarný projekt: Po stopách indiánskych kultúr

Výtvarný problém: Paketáž – časť projektu
Realizácia projektu: Projekt realizovaný s deťmi vo veku 10 – 15 rokov v CVČ a ZŠ
Autor projektu: Kalasz Ladislav

Paketáž

Ďalšie výtvarné sedenie. Opäť listujeme v literatúre, hľadáme na stránkach ďalšie stopy, odkazy, pozdravy, z čias indiánskej kultúry, zachytávajúce ich tradíciu.

Zaujmú nás kamenné či z iných materiálov vyrobené sochy, malé i veľké, ale i obrovské. Malé dekoratívne sošky bohov, posvätných, uctievaných, symbolov sily, odvahy, veľké v životnej veľkosti, ale i obrovské monumentálne výtvory.

Napadla nás myšlienka zhotoviť postavu v životnej veľkosti, vytvoriť akýsi symbol indiánskej kultúry, minulosti s dneškom, ďalší dotyk minulej doby s prítomnosťou, dotyk niekoho dávneho s nami, s tebou. Napadlo nás vytvoriť strážcu našich súčasných indiánskych pokladov, strážcu našej doterajšej výtvarnej tvorby, tohto celého výtvarného celku, výtvarného bloku „Po stopách indiánskych kultúr“. Snažiac sa tak aspoň z časti našou tvorivosťou k nej priblížiť...

Za svojím cieľom sme sa pustili ďalšou výtvarnou technikou, technikou paketáže. Vysvetlili sme si spôsob, akým budeme postupovať. Pripravili sme si samozrejme všetky potrebné pomôcky,

Zhotovili sme mu i neodmysliteľné indiánske šperky, vypracované z hliny z guľôčok alebo hlinených placiek, ktoré sme výtvarne opäť dotvorili. Vlasovú časť sme mu zhotovili z nastrihaných pásov čierneho igelitu, prichytením spínacím strojčekom. Ďalším krokom bolo jeho oblečenie zhotovenie čelenky, pomaľovanie tela indiánskymi znakmi, indiánskym obrázkovým písmom vo forme odkazu.

V konečnej fáze mu deti zhotovili i lovecké rekvizity ako tomahavk, ktorý mu vsadili do ruky, držiac ho a cez telo mu prevesili zhotovený luk so šípmi..

A tak vznikol strážca „našich indiánskych pokladov“.

Našich pokladov, ktoré sme objavili a vytvorili v našom výtvarnom dobrodružstve „Po stopách indiánskych kultúr“, našich pokladov, vytvorených z objavovania stôp dávnych, minulých, z objavovania spojiviek, dotykov minulých s dnešnými, dotykov s nami.

ako baliaci papier, papierovú i priesvitnú lepiacu pásku, nožničky s tupým koncom, mištičku s vodou, hubku. To najhlavnejšie nám však ešte chýba. Kto bude modelom? Chvíľa dohadovania... a už sa nám jeden posadil, podľa ktorého čochvíľa budeme vytvárať objekt budúceho strážcu našich stôp. Model sme začali postupne obaľovať baliacim papierom, krčením sme ho formovali tesne na telo. Pomocou lepiacej pásky sme jednotlivé časti papiera navzájom zlepovali, aby boli pevné a aby baliaci papier kopíroval povrch tela. Postupovali sme od trupu, rúk, nôh, až nakoniec sme pristúpili k obaľovaniu hlavy. Potom nožnicami s tupými koncami sme opatrne „vyslobodzovali“ nášho dobrovoľníka prestrihovaním nabalenej časti z boku, najprv v časti hlavy, aby si ju mohol ako prvú časť tela vyslobodiť, potom sme postupovali v prestrihávaní trupu opäť z boku s napojením prestrihávania cez rameno v spodnej časti a bočnej časti jednej z rúk. Takto cez otvor sa mu podarilo postupne „vykukliť“ trup, ruku, vytiahnuť ďalšiu ruku a potom vysunúť, „vyzliecť“, spodnú časť tela, nohy.

Papierový obal po „vykuklení“ sme ešte dostatočne spevnili a poupravovali lepiacou páskou a vystužili novinovým papierom, vzdušne, uložením do jednotlivých častí. Vzniknutú „sochu“ sme ďalej spevňovali kašírovaním. - nanášaním viacnásobných vrstiev útržkov papiera namočených v tapetovom lepidle. V tvárovej časti sme jedným papierom vymodelovali výraznejšie časti tváre ako uši, nos, pery. Zvýraznili sme i časti okolo očí, lícne kosti. Všetko sme spevnili ešte prekašírovaním, prekrývaním útržkami papierov namočených v tapetovom lepidle. Niekoľko dní sme počkali na vytvrdnutie našej postavy, na jej konečné spevnenie. Na ďalšom výtvarnom stretnutí sme sa pustili do výtvarnej podoby našej sochy, nášho strážcu. Opäť sme sa inšpirovali literatúrou, symbolmi sôch indiánskych kultúr.

Pomocou temperových farieb sme postupne sochu indiánskeho strážcu upravili do konečnej podoby.

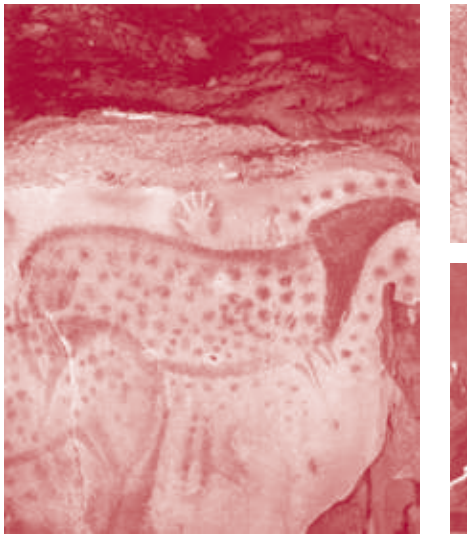
Projektová tvorba, metodický rad vo výtvarnej výchove

Projektová tvorba

Projektová tvorba ako metóda, realizovaná vo výtvarnej výchove, ponúka vnímať okolitý svet či konkrétny námet z viacerých z pohľadov. Sprostredkuje jeho výtvarné stvárnenie viacerými cestami, otvára široký obraz na danú tému a účastník projektu – pedagóg, dieťa získava mnohostranné vnímanie, informácie, skúsenosti, výtvarné podoby a pohľady na skutočnosť. Zvolený námet či téma sa realizujú rôznymi postupmi, v rôznej šírke pohľadu ako aj v neobmedzenom využívaní výtvarných prostriedkov, techník, materiálov. Stavba a šírka projektu nemá vymedzené či vopred dané hranice. Je závislá na tvorcovi – pedagógovi, preto uvedený príklad na tému „ruka“ neznamená návod či jediný prístup k riešeniu.

Projektová tvorba sa realizuje niekoľkými etapami od objavovania, zoznamovania sa a skúmania skutočnosti, premýšľaní o probléme, zbieraní informácií, dokumentácie cez zmyslové vnímanie a triedenie získaných poznatkov.

Výtvarná realizácia či výtvarná podoba projektu bude závislá od využívania rôznych výtvarných prostriedkov, výtvarných techník klasických či alternatívnych. Široké spektrum možností ponúka výtvarná hra, objavovanie, experimentovanie, hľadanie alternatívnych ciest, materiálov, techník, postupov. Na záver je vhodné spracovať aj malú fotodokumentáciu alebo aj literárny záznam. Zhotovená dokumentácia zaznamenáva proces a pomôže pri ďalšom metodickom rozvíjaní projektu.

Kůň s bodkami a rukou z jaskyne Pech–Merle vo Francúzsku, predhistorická nástenná maľba asi okolo 15 000 p.n.l.

Stopa ruky z jaskyne

Frans Hals (1581 – 1666) holandský maliar, Flautista, olej

Leonardo da Vinci (1452–1519), Mona Lisa, okolo 1502, Louvre, Paríž

Albrecht Dürer (1471–1528) nemecký maliar, grafik, teoretik, Štúdia ľavej ruky

Rembandt Van Rijn (1606 – 1669) holandský maliar, grafik, Návrat strateného syna, olej okolo 1663

Námet „RUKA“ a jeho realizácia

Prečo o ruke?

Myslíme si, že nielen deti by mali pochopiť, prečo sa „ruka“ stáva stredobodom výtvarného záujmu...

Možno preto, že :

- už predhistorickí ľudia sa na stenách svojich jaskýň „podpisovali“ zobrazením svojej ruky ako napr. v Pech-Merle vo Francúzsku okolo roku 18 000 pred Kristom (kniha Kapitoly z dejín maliarstva, str.5),
- ruka je tvoja, je jedinečná, zázračná , je to intermediálny prostriedok, dokáže tisíce vecí a vie komunikovať aj gestami.

Načo nám je ruka?

Hráme sa a uvedomujeme si ruku a jej nepostrádateľnosť pre život:

- predstav si, že nemáš ruku... zamysli sa...,
- daj si ju do vrecka... umy sa, učeš sa...,
- sadni si na obe ruky... popros, napíš si úlohu.

Ruka ako hračka

- malého bábätka
- urob si z dlaní misku, si smädný – napi sa
- vytvor z rúk zvonicu, mlyn
- zahraj tieňové divadlo

Vie ruka hovoriť?

- vstúpte, prosím, poďte, vitaj!
- je ti zima, fúka vietor
- si herec – mím, zahraj nám
- si sluchovo postihnutý. Tvoja ruka bude nenahraditeľná. Ako?

Ruka, ktorá niečo zobrazuje

- bolesť, strach
- smútok, radosť, je zvedavá

Michelangelo Buonarotti (1475 – 1564),
taliansky sochár, maliar, architekt, básnik,
detail Posledného súdu, freska zo Sixtínskej kaplnky vo Vatikáne

Auguste Rodin
(1840–1917)
francúzsky sochár,
Katedrála, sadra, 1908

Majster Pavol z Levoče, detaily rúk na plastikách, Spišský okruh, okolo 1507-1517

Jeran Francois Millet,
francúzsky maliar,
Zberačky klasov (1814 – 1875)

Ruky poznáme podľa

- práce: robotník, chirurg, športovec, umelec
- veku: dieťa, dospelý, starý človek...

Ruka v umení

- ruky, ktoré postavili svet ľudí...
- ruka, ktorú tvorí: sochár, maliar, architekt, huslista, baletka
- ruka, ktorú stvárnil umelec: vyhľadaj vhodné námety v kni-
  -hách, časopisoch o umení.
  O čom hovoria tie ruky, kto ich tvoril?

Zaujímavé, že

- ruky nevedia klamať, pretože odhaľujú skryté pocity. Môžu byť nežné, láskajúce, agresívne, žehnajúce, prosiace, trestajúce,
- podávanie ruky napríklad v stredoveku, kedy bolo na cestách veľa dobrodruhov a zbojníkov, bolo symbolom stretávajúcich sa, že majú ruky čisté, že nemajú v ruke žiadnu zbraň. Doteraz pretrváva gesto podania rúk ako symbol dôvery, úcty a priateľstva.

Zamysli sa

- kedy a prečo začal človek používať ruku?
- kedy a prečo začal tvoriť?

Z myšlienok iných

... ruky máme vždy po ruke...

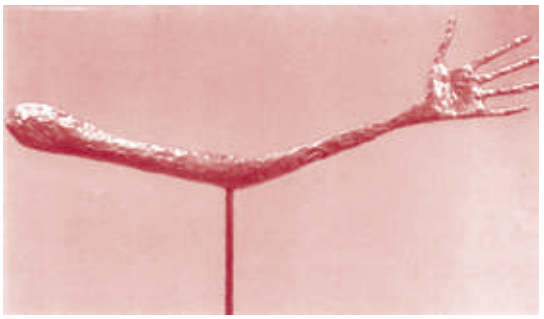
... všetko je v rukách človeka. Preto si ich treba často umývať...

... pri Božom súde príde človek a povie: „Pane, moje ruky sú čisté“, a odpoveď: „To je síce pravda, ale, žiaľ, celkom prázdne“...

...rukou dokážeš veľa, skoro všetko, len musíš chcieť a viesť ju správnym smerom. Bude ťa poslúchať a pomáhať ti. Zaobchádzaj s ňou uvážlivo a s citom...

César Baldaccini,
tal. sochár, (nar. 1921),
Palec, bronz. plastika,
1965 (195x95x98 cm)

Alberto Giacometti (1901 – 1966)
franc. sochár, maliar, grafik, švajč. pôvodu,
Ruka, bronz, 1948

Urbanistický celok Défense – Paríž,
plastika Palec,
César, 1955

Martin Martinček
Vám patrí úcta,
Stredoslovenské
vydavateľstvo
1966, str. 18

Štúdie rúk, kresba

Porozmýšľajme

- čo všetko sme si ešte o ruke nepovedali a neobjavili...

Na záver

...„uchopme pevne podávanú ruku a vytvorme spolu nekonečný ľudský príbeh“...

E. B. ZŠ

... „ keď prídeš domov, pohlaď tých, ktorých máš rád! AHOJ.“

Bibiana, výstava o „Ruke“, 1996

RUKY

Ruky ukazujú cestu,
ruky zraňujú,
ruky liečia,
ruky udierajú,
ruky hľadajú,
ruky zatvrdnú.

Ruky odpúšťajú,
ruky hrozia,
ruky zdravia,
ruky sa zovierajú v päsť.

Ruky vedia privinúť,
ruky vedia odstrčiť,
ruky odháňajú,
ruky pozývajú,
ruky odmietajú.

Ruky sa otvárajú,
ruky nechávajú padnúť,
ruky dvíhajú,
ruky sa zdráhajú,
ruky prijímajú,
ruky zvádzajú.

Ruky ochraňujú,
ruky sa skladajú na modlitbu,
ruky zabíjajú,
ruky oživujú.

Čo sa stáva skrze moje ruky?
Čo sa stáva skrze tvoje ruky?
Čo sa deje s nami
v JEHO rukách?

L. Zennet

PROJEKTOVÁ TVORBA NA TÉMU „RUKA“

REALIZÁCIA: Priebežné vzdelávanie „Výtvarná výchova netradične“ IUVENTA 2001 - 2002

Podnety – cvičenia

Ruka, aká si?

- Pozri sa dobre na svoju ruku, porovnaj ju s inými,
- zhromaždi čo najviac obrázkov rúk z rôznych časopisov. Porovnaj ich. Rozmýšľaj o človeku, ktorému asi tá ruka patrí.

Hra s líniou

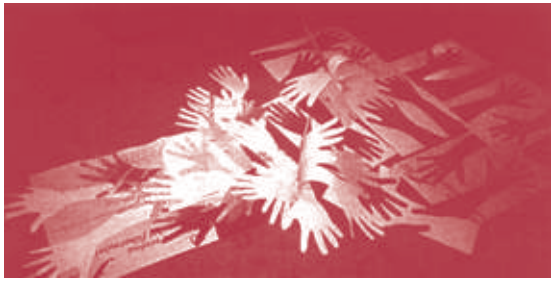
- Polož si ruku na papier, obkresli si ju. Objavuj a obkresľuj ju z najrôznejších polôh a pohľadov. Objavuj detaily a zvláštnosti. Dbaj najmä o viacpohľadovosť a rôznosť,
- rob lineárne záznamy ruky posúvaním, rytmizovaním, zmnožovaním, prekrývaním,
- využívaj rôzne grafické materiály: fixy, voskovky, mäkkú a tvrdú ceruzku a pod.,
- pokús sa aj o realistickú kresbu /štúdiu) ruky,
- pokús sa o záznam ruky všetkých členov vašej rodiny. Porovnaj ich.

Hra s plochou a priestorom

- Všimni si zaujímavé plošky, ktoré vznikli prekrývaním línií v predchádzajúcich lineárnych záznamoch,
- vypĺňaj ich rôznymi štruktúrami pomocou fixiek,
- objav zaujímavú kompozíciu – výrez cez okienko (napr. 3x3 cm), zväčši ho, opäť rieš farebne rôznymi technikami. Experimentuj. Pokús sa o farebnú koláž...,
- zaujímavé dekoratívne kompozície (štvorčeky) využi v úžitkovej tvorbe. Môže to byť, napr. pozdrav,
- vystrihni viacej nakreslených rúk; ich ukladaním na stole (na zemi) vytváraj rôzne kompozície,
- natri si ruku – dlaň vodovou farbou – odtlač ju na papier (textil),
- natri si ruku krémom a urob „mastný“ odtlačok na papier,
- zahraj tieňové divadlo,
- ozvláštni si ruku iným materiálom.

Ozvláštňovanie maľovaním

- Vystihnutú ruku ozvláštni textom – myšlienkou – písmenami – farbami; rôzne...,

A všeličo iné

- Napíš sloh, báseň o ruke. Aká je moja, tvoja ruka? Dobrá, zlá... Aká by mala byť...,
- nájdi v knihách o umení obrázky – reprodukcie. Zisti meno umelca, ktorý tú ruku stvárnil. Prečítaj si niečo o ňom.

Projekt: Moje, tvoje, naše tvorivé ruky
Realizácia projektu: Letné tvorivé stretnutie detí v IUVENTE, 1993

Môj priateľ kameň

Každý z nás má zaručene svoj kamienok – malý , väčší i veľký. Kamienok, ktorý si priniesol z prázdnin, z dovolenky, ktorý sme objavili pri potulkách prírodou a ktorý si nosíme pre šťastie.

Napriek tomu, že kamienok máme radi pre jeho tvar, farbu, zloženie, o jeho živote a osudoch asi veľa nevieme.

Dajme sa preto do dobrodružstva s objavovaním životopisu kameňa či kamienkov. Veď dobrodružstvo a výtvarná výchova spolu úzko súvisia. Nielen výtvarná výchova, ale aj archeológia, dejepis, zemepis či výtvarné umenie. Na cesty za zaujímavosťami a poučením o kameňoch sa spolu vydáme za predpokladu, že sme si ich do klubovne či triedy postupne kôpku nanosili.

Najprv si upravíme klubovňu (triedu) do kruhového sedenia. Do voľného stredu naaranžujeme donesené kamene a kamienky. Posadáme si okolo nich do kruhu tak, ako pri vatre na chate či v dávnovekom obydlí. Budeme mať pocit, že sme si navzájom blízki.

Pokúsime si vymyslieť spoločne príbeh o kamienku, ktorý k nám dopotuloval.

Napríklad:

Som kameň.
Putujem milióny rokov.
Preto nemám domov. Ak si ma vyhliadneš,
pohladíš, zovrieš vo svoje dlani, to bude
môj domov.
Vyber si ma – malý, či veľký.
Chvíľu poputujeme spolu v priestore
a v čase.

Podľa tohto textu si každý účastník vyberie svoj kamienok. Malý alebo veľký. Sedíme v kruhu, kamienky máme na dlani. Kladieme si otázky a odpovedáme: Prečo si si vybral tento kameň? Čím ťa zau-

Kameň našimi očami

Pozrime sa na kameň. Budeme ho spoznávať a zobrazovať nielen z rôznych uhlov pohľadu, ale tak, aby sme sa opäť dozvedeli čo najviac, aby sme ho vedeli vyhľadávať, obdivovať, prípadne aj darovať. S kamienkom sa v našich námetoch zblížime tak, aby sme ho vedeli nakresliť, namaľovať, nechať sa ním inšpirovať pri hľadaní ďalších a ďalších výtvarných výpovedí.

Teraz sa opäť sústreďme na kamene rozložené v našej triede. Z dvoch kamienkov, ktoré sme si mali vybrať, budeme potrebovať ten väčší. Malý zatiaľ odložíme.

Kamienok, ktorý máme v dlani, nám predstavuje svoju krásu. Tvar, farebnosť, povrch, členitosť. Dotýkame sa ho, hladíme ho. Objavujeme a cítime jeho celkový tvar, vyvýšeniny, hrbolky a štruktúru povrchu. Zatvorme oči, aby sme ho lepšie precítili.

jal? Koľko rokov môže mať tento kameň? Odkiaľ sem prišiel? Prečo má práve taký tvar a nie iný? Čo všetko v sebe skrýva?

Ak vieme, odpovedáme. Čo nevieme, dozvieme sa z mnohých múdrych kníh, prípadne pozveme do nášho kruhu geológa. Pokúsime sa však predsa o kameni čosi povedať. Napríklad, že je starší ako človek.

Má aj niekoľko miliónov rokov. Zaslúži si našu pozornosť, ba aj úctu. Kedysi, vari pred 850 tisíc rokmi, si z neho prví ľudia robili lovecké nástroje, ale aj hračky pre svoje deti.

Jaskyne boli prvé kamenné obydlia človeka. Veľké kamenné hlavy doteraz vzbudzujú pozornosť a zvedavosť návštevníkov Veľkonočných ostrovov. Kruhovité stavby z obrovských balvanov na juhu Anglicka (Stonehenge), ale aj na iných miestach zemegule v prírode voľne rozložené veľké megality (z lat. slova mega = veľký). Ľudia kládli a dodnes kladú na hroby svojich blízkych kamene. Stavajú z nich budovy, chrámy, cesty, opevnenia. Že to vedeli už dávno robiť dobre, svedčia okrem iného povestné pyramídy.

Rímska cesta Via Appa, stará 5 300 rokov, prežila dodnes. Vieme, že kamene sa dolujú v kameňolomoch a svojou tajomnou mocou priťahovali a priťahujú najmä umelcov – sochárov. Vieme, že významný taliansky umelec renesancie Michelangelo Bounarotti z veľkého a poškodeného balvana vytvoril skvelú sochu Dávida, ktorú dodnes môžeme obdivovať vo Florencii.

Kameň má svoje vlastnosti. Dá sa štiepiť, obrusovať, je tvrdý, ale aj krehký, nájdeme v ňom skameneliny, rastú na ňom lišajníky. Ešte veľa iného by sme mohli povedať o vzťahu človeka a kameňa...

Frotáž

Od vnímania kameňa, podľa možnosti všetkými zmyslami (hmatom, zrakom, čuchom, sluchom), pristúpime k výtvarnému záznamu. Snímeme si jeho povrch. Ako? Frotážou. Využijeme na to najrôznejší grafický materiál, najmä však mäkkú ceruzku, voskový či kriedový pastel, uhlík, hrudku. Na kameň položíme papier. Dôkladným, hustým šrafovaním zhotovíme záznam, obraz jeho povrchu. Jemné rozdiely vo frotáži budú závisieť od drsnosti povrchu kameňa, ale aj od materiálu a nástroja, ktorým sme frotáž zhotovili. Napríklad hladký kameň nezanechá výraznú stopu. Skúmajme svoje frotáže a porovnajme ich navzájom. Dozvieme sa niečo nové o rôznej výtvarnej podobe povrchu kameňov.

Poznámka: S frotážou sa stretneme aj v kapitole Stopy.

Zoberme si svoj kamienok opäť do dlane. Máme pocit, že sme sa sním zblížili, keďže sme lepšie spoznali jeho povrch. Zavrime opäť oči a vnímajme jeho celkový tvar a objem.

Podobne, ako sme vnímali kameň, môžeme hmatom vnímať a spoznávať aj iné predmety, materiály z nášho okolia, ale aj seba.

Prostredníctvom vlastnej dlane objavujeme línie a povrchy rôznych štruktúr. Napríklad pri objavovaní vlastného „ja“ začneme od vlasov postupne až po päty. Porozprávajme sa o týchto objavoch. Porovnajme ich s naším kameňom.

Kresba

Skôr ako začneme kresliť, zamyslime sa nad líniou, čiarou okolo nás. Obkreslíme si nejaký predmet alebo prsty na ruke. Najprv tenkou, potom hrubou čiarou. Všimnime si, aký odlišný bude charakter jednotlivých obrysových línií. Zistíme, že línia môže byť tenká, hrubá, jemná, kolísavá, výrazná, bojazlivá, rozhodná a ešte všelijaká iná. Preto nakresliť líniu – čiaru je už tvorivá činnosť, aj keď sa nám to zdá byť jednoduché. Línia a jej výraz budú závisieť od toho, čím sme ich urobili, alebo od toho, kto ich nakreslil. Detská kresba je iná ako kreslená štúdia umelca, alebo narysovaný projekt architekta.

Urobme si preto cvičenie: Na veľkom formáte vyskúšajme stopy rozličných materiálov a nástrojov, ako sú ceruzky rôznych tvrdostí a hrúbok, pero, drievko, štetec, hrudky, voskový či kriedový pastel, fixka a podobne. Porovnávajme navzájom ich stopy.

Popri klasických a zaužívaných technikách, ako je kresba ceruzkou, pastelom, drievkom, hrudkou, fixkou a podobne, hľadajme, spoznávajme a využívajme aj nové, netradičné kresliarske záznamy a techniky. Tie zanechávajú stopy po netradičných nástrojoch, ako je napr. prst, kúsok odštiepeného drievka, zuby hrebeňa, odtlačky koliesok rozobraných hračiek, ťahaná stopa po šnúrke, hrubom špagáte a pod. Všetky tieto stopy poskytujú mnoho nových a nepoznaných skúseností a výtvarných foriem. Po týchto cvičeniach, keď spoznáme výrazové možnosti rôznych postupov, nástrojov a materiálov, môžeme začať s kresbou.

Pokúsme sa o podrobný kresebný záznam kameňa. Kreslenou líniou (môže byť aj línia nekonkrétna, napríklad let vtáka, obrysy mračien apod.) vystihneme jeho obrys, tvar, ale aj jeho vnútorné a povrchové tvarové členenie. Určite ste si všimli, že na povrchu je „akoby“ aj jeho životopis.

Na kresbu si zvolíme nástroje a materiály (ceruzky, drievko, fixky...). K tomu tuš, moridlo, farby. Od zvoleného grafického materiálu a typu nástroja bude závisieť línia – čiara, pretože každý z nich zanecháva svoju typickú výtvarnú stopu. Aby nakreslený kameň na papieri nevyzeral plocho, pri kresbe prižmúrime oči, a tak budeme sledovať jeho tmavšie či bledšie obrysové línie, tvarové a povrchové zvláštnosti.

Prítlakom použitého materiálu – nástroja môžeme vystihnúť lineárny objem či jeho plastickosť. Línia bude niekde hrubšia, tenšia, výraznejšia, na osvetlených miestach tenká, možno až stratená. Podobne, ako keď hovoríme, náš hlas sa podobá línii. Nie vždy je rovnako hrubý. Skúste hovoriť nejaký text rovnako hrubou líniou – hlasom. Bude to veľmi čudné. To isté platí aj o línii kreslenej. A nielen u žiakov. Každý výtvarný umelec má svoju typickú čiaru, líniu, ktorá ho reprezentuje. Hovoríme, že má svoj rukopis. Obdobné je to aj pri

Kolorovaná kresba

Opäť vychádzame z kresebného záznamu perom, drievkom, ceruzkou, či uhlom. Vzniknutú kresbu domaľujeme (celú, či len časti kompozície) vodovou farbou. Kombinácia kresby s domaľbou pôsobí príjemne a dekoratívne. Touto technikou tvoria mnohí výtvarní umelci – ilustrátori svoje ilustrácie. Všimnite si ilustrácie vo vašich knihách a zoznámte sa bližšie s ich autormi.

Maľba

Svet okolo nás je farebný. Zatvorme na chvíľu oči. Predstavme si jeden svoj deň bez svetla a farieb. Žiaľ, aj takto ľudia žijú, aj keď si to niekedy neuvedomujeme. Odteraz už na to nezabudneme.

Každý predmet okolo nás má svoju farbu a farebné odtiene. Prv, než budeme maľovať, urobme si malé cvičenie.

Z časopisu, ktorý sme si priniesli, alebo ho máme v zásobe, vyhľadajme rôzne farebné plôšky. Vytrhávajme, vystrihávajme ich a dávajme na kôpky.

Zrazu ale zistíme, že červená nie je len jedna, ale má mnoho odtieňov. Čo s nimi? Musíme rozhodnúť, či ich zaradíme do kôpky medzi červené, žlté, alebo hnedé. Vlastne sme sa presvedčili o niečom, čo je vo svete okolo nás samozrejmé. Že nás obklopujú farby a množstvo ich odtieňov. Na základe týchto farebných zákonitostí maľujú aj výtvarní umelci. A to, že svet je zložený z mnohých farebných odtieňov, si musíme uvedomiť aj my. Ale ako? Napríklad skúmaním oblohy. Je skutočne modrá? Niekedy možno aj áno. Ale skúmajme a študujme ju počas niekoľkých hodín či dní. Zaznamenávajme si farebné odtiene od rána do večera. Zistíme veľmi bohatú farebnosť – od bielych cez červené, žlté až šedočierne odtiene. Porovnávajme svoje záznamy a skúsenosti. Rozprávajme sa o tomto všetkom. Zoberme veľký formát – môže to byť aj celý hárok baliaceho papiera a urobme kolektívny záznam svojich skúseností. Namaľujme oblohu, ale nie tak, ako vyzerá teraz, ale tak, ako sme ju videli mnohokrát a v rôznych situáciách.

písaní. Tieto podobnosti nie sú náhodné. Skúste o nich rozmýšľať a rozprávať. Opäť budete o niečo skúsenejší, obohatíte svoje výtvarné videnie.

Študijná kresba

Pokračujme v objavovaní výtvarnej formy kameňa. Obrysy už poznáme. Teraz vnímajme plochy. Plochy bledé, tmavšie, najtmavšie. Zistíme, že svetlo, ktoré na kameň dopadá, vytvára tiene, prípadne odlesky. Tak lepšie prezrádza jeho tvar, štruktúru povrchu a plastickosť. Prv, než urobíme ďalšiu kresbu, všímajme si kameň pri slnečnom osvetlení, prítmí či svetle lampy. Urobme si podrobný záznam a obohaťme kresbu o plastickosť (tiene, lesky a pod.)tieňovaním (šrafovaním) mäkkou ceruzkou. Snažme sa kresbou citlivo vystihnúť charakteristické znaky a podobu kameňa. Zaznamenajme aj vrhnutý tieň, ktorý bude mať zaujímavý tvar. Takejto kresbe hovoríme študijná kresba.

Štylizovaná kresba

Po zvládnutí študijnej kresby sa pokúsime o kresbu štylizovanú. To znamená, že pôjde o kresebný záznam v zjednodušenej forme, vynechaním detailov, so snahou zachytiť základný tvar. Podobne v zjednodušených formách zachytíme aj výrazné členenie povrchu.

Takto štylizovaná, zjednodušená kresba je základom pre vyjadrenie grafickej skratky – znaku. Odteraz už pri pohľade na firemnú značku, emblém či logo budeme vedieť, že k ich vzniku sa výtvarník – grafik dopracoval postupne od kresebnej štúdie cez štylizovanú kresbu až k znaku.

Lavírovaná kresba

Je to kresebný záznam urobený tušom, moridlom a pod. s použitím drievka, pierka, štetca a v záverečnej fáze rozmytý štetcom a vodou. Vznikne tak mäkká kresba v šedočiernych tónoch v kontraste s plochami bielymi.

Podobný pokus urobme s trávou. Je len zelená? Určite nie. Že prečo nie je zelená? Na to dajú odpoveď opäť naše záznamy a rozhovory. Namaľujeme potom na veľký formát blízky kopec alebo lúku. Zaiste vytvoríme farebne bohatú a farbami hýriacu plochu. Veď po tráve lezú aj chrobáčiky, sedia na nej motýle, rastú rôzne druhy trávy či kvietkov. Nachádzajú sa v nej aj suché listy, možno papiere a všeličo iné. Teplé slniečko prispieva k hre s farbami a farebnými odtieňmi. To všetko ovplyvní našu fantastickú, farebnú prácu.

Metodická poznámka: V pedagogickej praxi sa, žiaľ, stáva, že od detí sa vyžaduje zobraziť trávu zelenú, oblohu modrú, jablko červené, žlto-zelené, napriek argumentom dieťaťa, ktoré jablko namaľovalo čierne – „veď to jablko je zhnité“. Dieťa nepoužilo lokálnu farbu jablka, ale farba sa mu stala výrazovým prostriedkom na vyjadrenie jeho zážitku, pocitu.

Preto nezabudnime, že pri maľbe nemusíme napodobňovať farebnosť, ktorú vidíme. Farbou vyjadrujeme aj svoje pocity, nálady, nápady. S farbou môžeme experimentovať tak, že videnú farebnosť celkom zmeníme. V práci s farbami uvoľnime svoju fantáziu a detskej tvorbe dajme voľný priebeh.

V predchádzajúcej časti sme sa naučili vnímať a vidieť farebnosť sveta. Vieme už, že farby nie sú vždy rovnaké a tie isté môžu byť niekedy žiarivé, pohasnuté, bledé či tmavé, napríklad ako červená strecha domu pri slnečnom osvetlení, vo večerných hodinách, alebo pred búrkou a v noci.

Týmto novým pohľadom sa pozrime aj na náš kameň. Je šedý? Určite nie. V sivom kameni odrazu objavíme najrôznejšie (možno len detailné) odtiene modrej, fialovej, zelenej... Možno v našom novom farebnom zázname bude kameň nádherne farebne bodkovaný alebo páskovaný. Možno sa bude úplne podobať na svoj skutočný model. Pokúsme sa o to.

Farebná štylizácia

So štylizovanou kresbou sme sa už zoznámili. Štylizovaná maľba posúva skutočnú farebnosť do polohy dekoratívnej, až abstraktnej. Nový farebný výraz poskytne maľba farebnými fixkami, ktoré svojou farebnosťou celú kompozíciu posúvajú do výraznej farebnej nadsádzky, napríklad zelených, zelenomodrých, fialových, žltooranžových, až hnedých odtieňov. Vzniká tak zaujímavá a pre oko pôsobivá farebná kompozícia. Môžeme ju nazvať aj abstraktnou kompozíciou (nebude mať nič spoločné s abstraktnou kompozíciou), ktorá vznikla štylizovaným členením farebných plošiek, či plôch. Ak si zalistujeme v knihe súčasného výtvarného umenia, zaiste objavíme a možno aj spoznáme abstraktnú kompozíciu niektorého moderného umelca. Možno cez jeho obraz zistíme aj jeho meno a dozvieme sa viac o jeho tvorbe.

Koláž

Je známa a veľmi vďačná výtvarná technika. Jej podstatou je vystrihovanie či vytrhávanie farebných kúskov papiera (textilu) a ich nalepovanie na podklad. Podľa materiálu rozlišujeme koláž papierovú a textilnú. (O koláži v kapitole STOPY).

Vráťme sa k štylizovanej kresebnej kompozícii (kameňa) a dotvorme ju technikou papierovej koláže. Využime zbierku farebných papierov z časopisov. Zvolíme si farebnosť, v ktorej budeme koláž realizovať. Napríklad v jednej farbe a viacerých odtieňoch (valéroch), alebo vo farebnosti dvoch kontrastných či doplnkových farieb. Pri tejto technike volíme niekoľkonásobnú zväčšeninu pôvodnej kresby, keďže ide o dekoratívnu a štylizovanú farebnú kompozíciu. Technika papierovej koláže vyžaduje tvarovú a kompozičnú nadsádzku.

Ozvláštňovanie

Pokračujeme v premenách výtvarných foriem kameňa ďalej. Od tvorby plošnej prejdeme k tvorbe trojrozmernej, teda priestorovej. Budeme pracovať s kameňom inak ako doteraz. Budeme ho ozvlášt-

Kameň ako papierová plastika

Viete si predstaviť kopu poriadne veľkých naváľaných balvanov vo vašej triede? Vytvoríme si ilúziu – papierovú parafrázu balvanov, skál, kameňov. Staré papiere rôznej kvality stláčame krčením a hľadáme tvar, ktorý by sa priblížil k originálnemu kameňu. Postláčané tvary spevňujeme lepiacou páskou. Takto vytvorenú priestorovú plastiku môžeme, ale nemusíme pomaľovať temperovými alebo vodovými farbami, aby sa ilúzia znásobila.

Kameň môžeme tvarovať aj navlhčením papiera tapetovým lepidlom, aby po uschnutí tvar spevnel. Po čiastočnom vytvarovaní ho spevníme dlhšími kúskami natrhaných a v tapetovom lepidle namočených pásov papiera. Po zaschnutí bude vytvorený objekt tvrdý a ľahký. Opäť ho môžeme farebne dotvárať. Na záver môžeme z vytvorených objektov – kameňov vypracovať spoločnú kompozíciu ako napodobeninu Tatier, Súľovských skál, Manínskych skál alebo kamenných masívov pravekého hradiska na Kaľamárke pri Detve. Zostavy balvanov môžeme nalepiť na veľký podkladový kartón, a tak naše skaly prežijú a ozvláštnia aj interiér školy, triedy či klubu.

Kameň ako darček

Na záver sa vrátime k nášmu odloženému menšiemu kamienku z úvodnej časti. Zabaľme ho. S láskou, ako darček, ktorý chceme venovať priateľovi. Z hromady pripravených papierov rôznej farby a dekóru vyberáme taký, ktorý sa najviac prihovára našej predstave. Niekto vyberie papier slávnostný, iný siahne po papieri skromnom, nevýraznom. Malý balíček previažeme, pripíšeme meno toho, komu ho chceme darovať. Aby bol moment radosti a očakávania z darovania výraznejší, slávnostnejší, darčeky – balíčky povešiame napríklad na strom vyhliadnutý v blízkom okolí. Strom tým súčasne ozvláštnime a zmeníme na strom rozprávkový. Zmenili sme ho na výtvarný objekt, podobne ako kamienok, ktorý čaká už len na to, aby bol darovaný.

ňovať. Ozvláštňovanie patrí k novým a netradičným vyjadrovacím prostriedkom.

Ide o nezvyklé situácie, kedy meníme, obohacujeme alebo zjednodušujeme nielen vzhľad predmetu, ale aj jeho význam, funkciu a pod. Bežné predmety takto upravujeme rôznym materiálom, farbami, niekedy aj obaľovaním celého predmetu, drôt, špagát, farebné handričky a pod.

Netradičnými a hravými výtvarnými postupmi teda obohacujeme detskú fantáziu, zvedavosť, tvorivú aktivitu a zážitok z nečakaných situácií a objavov.

Ako kameň ozvláštňovať, to bude závisieť od našej nápaditosti.

Napríklad:

Jeho prirodzene členitý povrch (myslíme tým skutočný kameň) citlivo dotvoríme lineárne (fixkami, farbami). Pri práci s farbou ho dotvárame čiastočne, aby zostala jeho pôvodná farebnosť v kontraste s pôvodnou farbou. Odporúčame dotvárať ho nápadito a len čiastočne. Povrchové členenie - prirodzené línie, ktoré ho členia na väčšie či menšie plôšky, môžeme dotvoriť písmom (text, odkaz, slovo, pozdrav, meno a pod.). Ďalej môžeme kameň obviazať ako balíčky a zavesiť na strom, dekoratívne obväzovať rôznymi špagátmi, farebnými nitkami či handričkami, drôtom a pod. Ak sa s kamienkami podobným spôsobom pohráte, objavíte jeho výtvarné premeny, možno hodnoty, zmysel, podstatu a podobne. Ale my budeme pokračovať v jeho premenách ďalej.

Ak sa nám celú úpravu – ozvláštnenie stromu podarilo utajiť, bude o to väčším prekvapením, keď ho deti uvidia v takejto novej kráse. Očakávanie sa zrazu zmenilo na prekvapenie a radosť. (Pozri kapitolu Výtvarné akcie – Strom prekvapenia).

Námety

Napíš: Životopis tvojho kamienka, odkiaľ prišiel, kam putuje, niečo o kameni po ktorom chodíš...

Zamysli sa: O kameni v krajine, v prírode, o kameni a jeho úlohe v umení, o druhoch kameňov...

Z tvorby žiakov:

Keby som bol kameň,
chcel by som ležať pri potoku,
pretože je tam mnoho vlahy.

Keby som bol kameň,
chcel by som ležať pod Tatrami,
pretože je tam krásna krajina.

Keby som bol kameň,
určite by som nechcel ležať na cintoríne,
pretože je tam hrozne ticho.

Tomáš

„ Myslím, že kameň nemá a nemôže mať domov. Stále je niekde inde. Človek ho vezme do ruky, a to je jeho domov. Človek ho hodí do vody, a to je jeho nový domov. Je to, ako keď sa prebudí po každé do iného času, kde všetko nepozná, nevie... Je mu smutno, plače, ale je to zvláštny plač. Má ho vo vnútri. Niekde, kde to nikto nevie, nevidí, nepočuje. Kameň je statočný.“

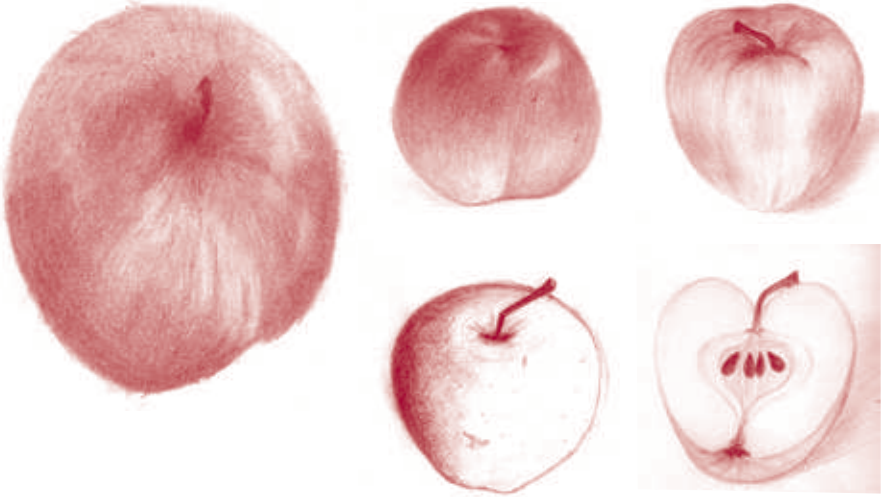
Linda

Metodický rad

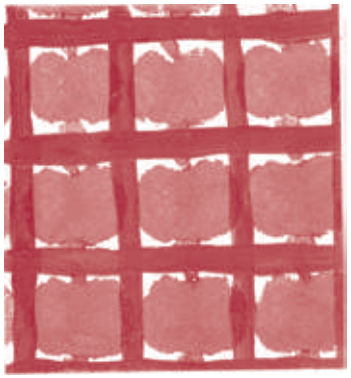
Metodický rad je výtvarný cyklus, ktorý využíva jeden námet, ku ktorému hľadá autorské, variabilné riešenie rôznymi výtvarnými prostriedkami. Postupuje sa zväčša od klasickej študijnej kresby predmetu - viacpohľadový lineárny záznam, cez štylizáciu, rôzne grafické a farebné riešenia námetu až po realizáciu v materiáli. Dieťa v takomto procese tvorby vníma svet prostredníctvom zvoleného námetu cez objavovanie jeho povrchu a povrchovej štruktúry, tvaru, objemu, jednotlivých proporcií, farebnosti, ale aj funkčnosti a podobne. Dieťa hľadá vzťah medzi zvoleným námetom, výtvarnou technikou a celkovou výtvarnou realizáciou. Možnosti alternatívnych výtvarných riešení námetu, voľba výtvarnej techniky a materiálu obohacujú svet detí, aktivizujú ich záujem a prežívanie tvorivého procesu, ako aj radosť a zážitok z experimentovania a hľadania vlastnej cesty výpovede. Takýto proces rozvíja nielen tvorivé myslenie dieťaťa ale spätne obohacuje aj pedagóga pri hľadaní jeho vlastných ciest k rozvíjaniu tvorivosti.

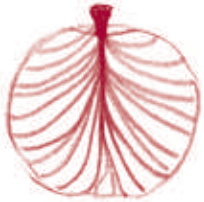
Metodický rad na námet „jablko“

Realizácia: študenti PF UK, Katedra vychovávateľstva

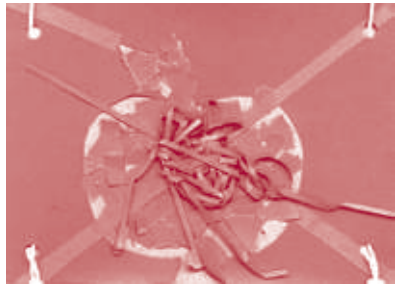

CO JE TO?

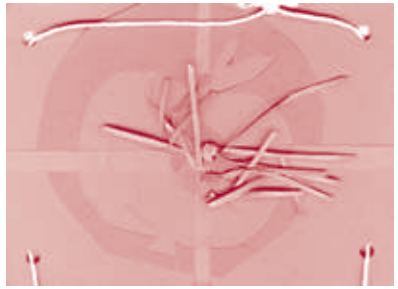

Podnety z praxe –
– experimentujeme v praxi

Výtvarný projekt: RUKA, časť projektu

Realizácia projektu: ZŠ sluchovo postihnutých
Autor projektu: Mgr. Kacvinská Eva

Na čo nám je ruka?

„Na čo nám je ruka?“, spýtala som sa raz detí. Začali rozmýšľať.

„Skús si ruky schovať“. Zrazu ostali bezmocne sedieť. Nemohli nič robiť bez rúk.

„Predstav si, že nemáš ruky. Čo by si robil? Ako by si písal, jedol, obliekal sa?“

Odpovede boli rôzne: ústami, nohami, niekto by mi pomáhal. Bola to veľmi nepríjemná predstava.

„Teraz si ruky polož pred seba. Pozri sa na ne z každej strany“.

Deti si ruky obzerajú z jednej strany, z druhej strany. Objavujú drobné ranky, výčnelky, nedostatky.

„Skús si ruku porovnať so susedovou. Sú rovnaké?“.

A už je to tu. Smiech pri porovnávaní. Vysvetľovanie, prečo má on inú ruku ako ja, ten veľkú, druhý malú, ďalší širokú...

„Schovaj palec do dlane a pozri sa na ruku. Skús s ňou slabo ťuknúť do kamaráta“.

Ruku majú všetci zovretú v päsť. Niekomu pripomenie kameň. Keď sa chcú „oťukať“ medzi sebou takto zovretou rukou, väčšina sa inštinktívne odtiahne. Ruka vyzerá hrozivo.

„Otvor dlaň a vyskúšaj sa slabo dotknúť kamaráta“.

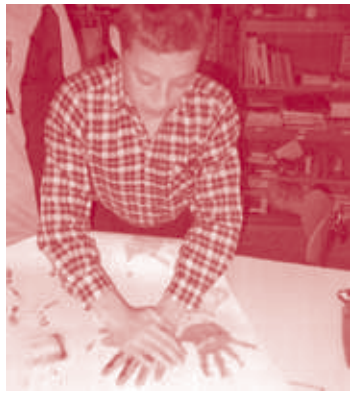
Ruka je teraz ako motýľ, ktorý máva krídlami a jej dotyk je jemný. Deti sa už dotyku neboja.

“ Prečo si sa najskôr od ruky odťahoval, a potom nie?“

Lebo som sa bál, ruka bola veľká, bolelo by ma, keby ma udrel. Ale potom som sa už nebál, ruka bola slabá.

„Vidíš, ruka môže byť zlá aj dobrá. Čo myslíš, kedy je ruka zlá? A kedy dobrá?“.

Ruka je zlá vtedy, keď ma bije, keď mi nepomáha, keď...

Ruka je dobrá vtedy, keď ma pohladí, keď ma drží za ruku, keď...

„A teraz už vieš, na čo nám je ruka?“

Aby sme si mohli pomáhať, dotknúť sa kamaráta, pohladiť mamu...

Jaskynná tapeta

„V dávnych dobách žili ľudia, ktorí nepoznali písmo. Chceli však nechať odkaz o sebe, že tu žili, aj iným ľuďom. Tak začali rozmýšľať, ako a kde by mohli odkaz zanechať. Až ich napadlo, že vyskúšajú maľovať na steny svojich príbytkov. Pozrite sa, aké odkazy nám nechali“.

Deti si pozerajú obrázky – jaskynné maľby, ktoré ostali po praveких ľuďoch. A zrazu aha – ruka! Na stene jaskyne je odtlačok ruky. Ako je to možné?

„Čo myslíš, ako?“

Chvíľa ticha. Možno si ruky zamazali popolom a chytili sa steny. Alebo si ruky zašpinili od plodov. Alebo...

„A dnes sa aj my zahráme na ľudí, ktorí žili kedysi dávno v jaskyniach“.

Začali sme teda s tapetou do jaskyne. Farby, štetce a ruky. Farba lieta všade, deti kladú svoje ruky na papier a usilovne ich odtláčajú. Na papieri po nich ostávajú odkazy – odtlačky rúk, podpisy.

Nakoniec vzniká „ruková“ jaskynná tapeta, ktorú by nám mohol závidieť aj sám praveký človek.

Hovoriaca ruka

„Vie ruka rozprávať?“

Nie, nevie, nemá ústa, ako?

„Zatni ruku v päsť. Pamätáš si, čo sme si hovorili o takejto ruke? A teraz prsty vystri. Čo môžeš s rukou urobiť? Aká je ruka?“.

Deti si pomaly spomínajú na naše rozhovory o ruke zlej, dobrej, hladiacej, bijúcej.

„Pozri sa na moju ruku. Čo ti teraz hovorí?“.

Pohrozím im rukou v známom geste „no, no, no“.

„A teraz?“

Začnem na deti mávať.

„Vie ruka rozprávať?“.

Áno, áno, vie. A pridávajú svoje posunky, prstovú abecedu. Trieda je plná hovoriacich rúk.

„Teraz si tie hovoriace ruky trochu utíšime a spoločne v tom urobíme poriadok. Pekne podľa abecedy, aby sa ruky neprekrikovali a každá mala svoje miesto“.

Rozdelíme si veľký papier a začneme s obkresľovaním rúk v jednotlivých pozíciách prstovej abecedy. Aby nebola abeceda jednotvárna, olinkujeme obkreslené ruky fixkami a vyfarbíme voskovkami. Každá ruka má svoje miesto, význam, nemusí sa drať dopredu. A hneď si prstovú abecedu aj zopakujeme.

En –a – eš –e, er – u – ká – ypsilon.

N A Š E

R U K Y

N A Š E

R U K Y

Kolážový podpis

„Už sme spolu nechávali podpisy v jaskyni. Pamätáš si ešte na našu jaskynnú tapetu? Každý nechal svoj odtlačok ruky na papieri. „Ale pamätáš si, ktorá ruka bola tvoja?“

Pozorne si každý po jednom pozrú odtlačky. Hľadajú tie svoje. Prikladajú si na ne ruky, porovnávajú. Teraz už je jasné, kde má každý svoj farebný podpis.

„Aby sme si nemuseli stále hľadať svoje odtlačky prikladaním rúk na papier, tak sa naň podpíšeme“.

Deti sa hneď chytajú pier a ceruziek a chcú sa podpisovať. Rýchlo ich zastavím.

„Nie, my sa nebudeme podpisovať perom alebo ceruzkou. Veď v praveku ľudia tieto predmety nepoznali. Musíme vyskúšať iný spôsob. Rozmýšľaj, ako by sme sa mohli podpísať bez pera a ceruzky“.

Môžeme si zašpiniť ruky, ako keď sme robili odtlačky a podpísať sa.

Môžeme si zobrať nejaké obhorené drievko a podpísať sa.

Môžeme...

„Môžeme znova použiť naše ruky. Vy sa predsa viete podpísať aj rukami, bez pera alebo ceruzky a bez toho, že by ste si ich zašpinili“.

Otázniky nepochopenia. Naznačujem.

No samozrejme. A každý hneď začne ukazovať svoje meno posunkami za pomoci obojručnej daktylnej (prstovej) abecedy.

“Výborne. Mená si môžeme napísať aj pomocou obojručnej prstovej abecedy. Chceme poznať svoje odtlačky rúk, tak do nich vydaktylujem mená“.

Každé dieťa si vydaktylovalo svoje meno. Aby ostal tento podpis viditeľný a neplietol sa s odtlačkami rúk, vymysleli sme, že si prsty obkreslíme. Podpisy sme na zlepšenie čitateľnosti oblepili útržkami novín. Vznikla nová jaskynná tapeta aj s menami umelcov, ktorí ju vytvorili a sú na ňu veľmi pyšní.

Záver

V tejto práci som využila skúsenosti z ročného špecializačného vzdelávania vo výtvarnej výchove (organizovaného IUVENTOU) a následnej práce niektorými výtvarnými technikami so žiakmi našej školy.

Tu som sa naučila chápať výtvarnú výchovu ako proces, ktorého výsledkom nie je obligátny výkres, ale ako dlhodobý proces, rozvíjanie témy z mnohých pohľadov a využívanie netradičných postupov.

Štúdium bolo prínosom nielen pre mňa, ale predovšetkým sprostredkovane pre deti, s ktorými som pracovala. Aj ony začali byť tvorivejšími a originálnejšími. Už sa neboja experimentovať, lebo vedia, že sa im nebude nikto smiať. Každý postup je správny. Začali sa o výtvarné techniky viac zaujímať. Videli, že tvorivá práca sa nemusí nutne dokončiť hneď, ako sa začne. Diela môžu ďalej pretvárať a hrať sa s nimi. Výtvarná výchova v duchu tvorivosti a experimentu odstránila aj ich komunikačné bariéry. Každé dieťa, či už je sluchovo postihnuté alebo nie, využíva výtvarnú činnosť nielen ako formu hry, ale aj ako komunikačný prostriedok. Vyjadruje svoje pocity, túžby a rozvíja si fantáziu.

Existuje ešte veľa výtvarných postupov a techník, s ktorými som sa v priebehu špecializačného vzdelávania oboznámila a ktoré by som chcela v svojej ďalšej práci s deťmi využiť.

Deti sú vždy veľmi pyšné na dielo vytvorené vlastnými rukami, vlastnou fantáziou, vlastným experimentovaním. V zápale hry sú prístupnejšie cieľavedomým podnetom zo strany pedagóga, čím vzniká pozitívna pracovná atmosféra rešpektujúca individualitu dieťaťa.

Výtvarný projekt: GOMBÍK, časť projektu

Realizácia projektu: Deti predškolského veku
Autor projektu: Pažická Anna

Prečo práve gombík?

Pretože je to predmet, s ktorým majú deti možnosť manipulovať už od útleho veku, prichádzajú s ním denne do styku, precvičujú si s ním motoriku a v neposlednej miere aj farebnosť, tvar, materiál... Ideálny predmet pre frotáže rôznych gombíkov... A odrazu som objavila jeho zaujímavosti...

Stačilo, že som deťom priniesla škatuľu gombíkov a zrazu boli ako mravčekovia v mravenisku. Každý si vyberal, obzeral, skúmal, a to bol rozhodujúci moment pre mňa na rozpracovanie témy „gombík".

Prípravné štádium – zbieranie materiálu

Začali sme skúmať, kedy vznikol gombík, kto ho objavil, zbierali sme obrázky, zhromažďovali rôzny materiál. Deti zapojili aj rodičov. Zistili sme, že aj v televízii je relácia „Gombík". Siahli sme aj po histórii a zaujímavostiach o „gombíku" a inšpirovali sme sa aj krojom, ktorý nosia babičky v našom kraji...

Skúmanie a objavovanie predmetu rôznymi cestami...

- matematické predstavy: triedenie podľa veľkosti, tvaru, materiálu, počtu dierok, farby, vyhľadávanie a počítanie gombíkov na vlastnom odeve... Navštívili sme aj predajňu s gombíkmi,
- objavovanie všetkými zmyslami: hmatom - vnímanie tvaru, objemu, počtu dierok... sluchom – ťukanie gombíkom, zapínanie zipsu, suchého zipsu, cvokov... a podobne,
- určovali sme materiál, z ktorého je vyrobený,

Oboznámila som ich s cudzími slovami : česky – knoflík (to im bolo známe), rusky – pugovica (to sa im páčilo), francúzsky – bouton, anglicky – button a nemecky – knopf,

- v rámci hudobnej výchovy sme si opakovali piesne z televíznej relácie Gombík. Ťukali sme gombíkmi podľa rytmu, škrabkali, šúchali, hrkotali v krabici podľa rytmu, presýpali zo škatule do škatule, rozlišovali dané zvuky za paravanom. Hrali sme sa aj na míma – znázorňovali sme navliekanie do ihly, prišívanie, zapínanie a rozopínanie gombíkov,
- na pracovnej výchove sme sa naučili prišívať gombíky na „gombíkovú cestu". Na postieľkach sme si ukladali pyžamá, zapínali a rozpínali gombíky, ohlásili ak niekomu chýbal. Vystrihovali sme gombíky z časopisov, zhotovili sme si autíčka s gombíkovými kolesami,
- spoločne sme vytvorili – vystrihli z kartónu „maxigombík" a cez jeho dierky pozorovali svet. Tomuto predchádzalo i pozorovanie okolia cez malé gombíky, väčšie, najväčšie,
- vytvorili sme si Gombíka a Gombičku (navlečením na lanko), ktorí nás sprevádzali počas našich činností, na telesnej výchove sme si precvičovali klenbu chodidla chodením na boso po gombíkovom chodníku, dvíhaním gombíkov prstami nôh a ešte všeličo iné...

Až keď sme sa dôkladne a širokospektrálne oboznámili s gombíkom, prišla na rad „výtvarná výchova".

Frotážou sme si robili záznam povrchov gombíka a viac sme si všimli štruktúru jeho povrchu – čím sme obohatili opäť svoje poznanie. Boli sme prekvapení toľkou krásou... Využili sme rôzny materiál – ceruzky, voskovky, pastelky, rôzny papier. Všimli sme si odtlačky aj z rubovej strany – objavili sme opačnú štruktúru, tiež zaujímavú. Z frotáže sme si urobili „vzorkovníček".

- zamýšľali sme sa nad tým, kto nosí aké gombíky: piloti, požiarnici, vojaci, lekári, králi, ale aj nad tým, že čo sa stane, keď nám odpadne a čím ho potom nahradíme, čo všetko sa gombíkom zapína a čo potrebujeme na jeho prišitie. Rozmýšľali sme aj nad možnosťou ako a čím nahradiť gombík (zips, cvok, truk, babka-dedko, guma),
- prostredníctvom jazykovej výchovy sme hľadali prirovnania ako: „svet ako gombička“, „nos ako gombíček“. Gombík ako tlačidlo na televízore a využili sme aj možnosť použitia prídavných mien, slovies – zapnúť, rozopnúť, stlačiť, prišiť, odtrhnúť, nájsť. Deti vymýšľali aj podobnosti s kvetinkou, kamienkom, cukríkom vymýšľali hádanky a názvy vzhľadom k jeho veľkosti – gombíčisko, gombíček, gombulíček. Priviedla som ich aj k rýmovaniu. Na moje prekvapenie vedeli i to :

„Ja som gombík gombíček
pripni si ma na svetríček.
Ja som gombík guľatý,
pripni si ma na šaty“.

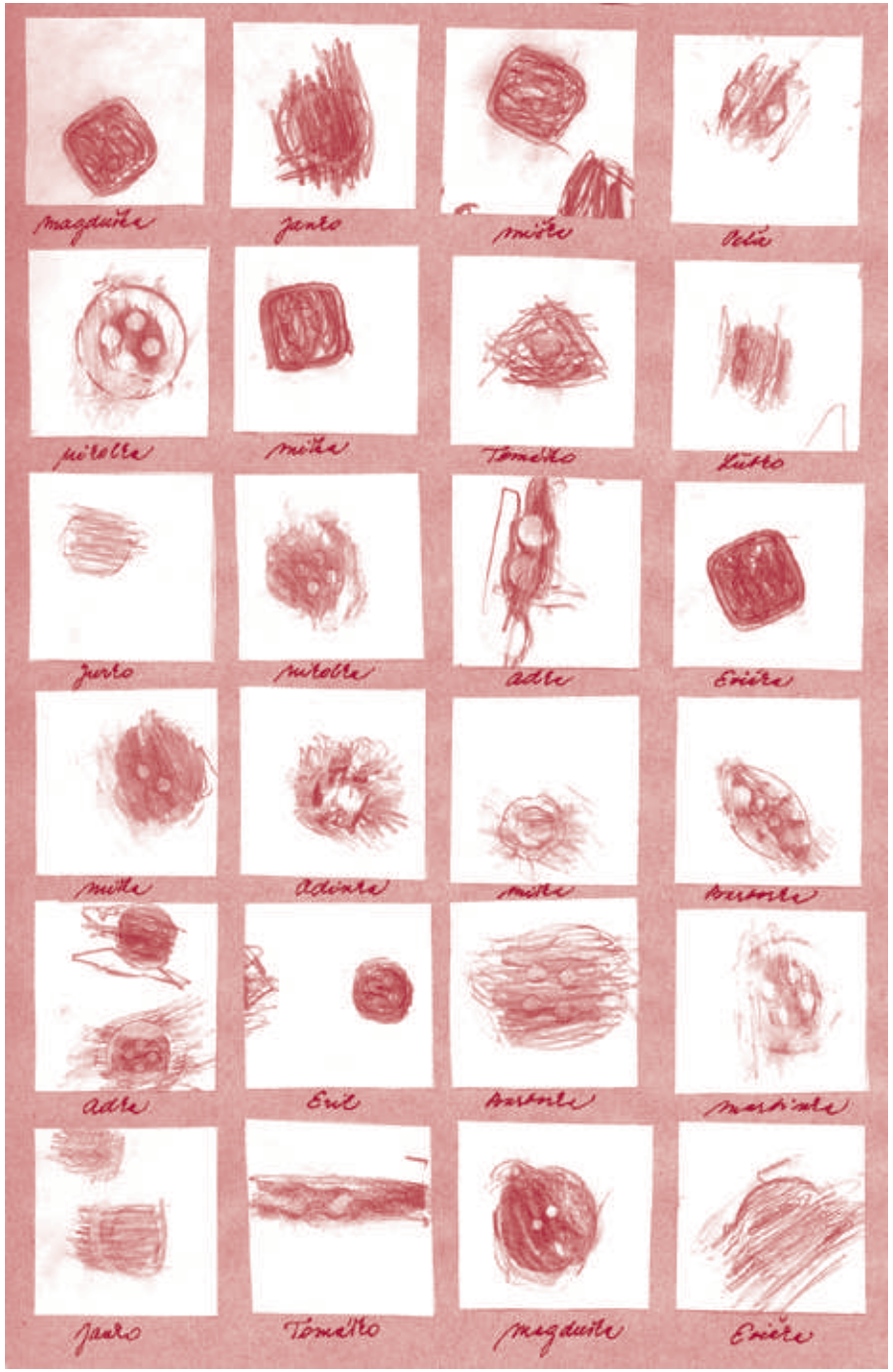
Naučili sme sa aj niekoľko básní :

Gombík.

Gombík volá : „Kadiaľ?“
Dierka volá : „Tadiaľ!“
Zapínajú košieľku.
Už to bude – o chvíľku.

Deti si rady vypočuli príbehy

- o Macíkových gombíkoch - Včielka č. 3, november 1996.
- o Andrejkiných gombíkoch – Včielka č. 14, šk. rok 1976/77.

Kresbou sme zaznamenali tvar gombíka, pokúsili sme o kresbu so zatvorenými očami, ľavou rukou. Okrem ceruziek sme použili voskovku, pastelku, fixku, tuš. Využili sme štetce guľaté, ploché drievko, pero. Po odložení gombíka z papiera sme si všímali jednotlivé línie – tenká, hrubá, jemná, bojazlivá, kolísavá.

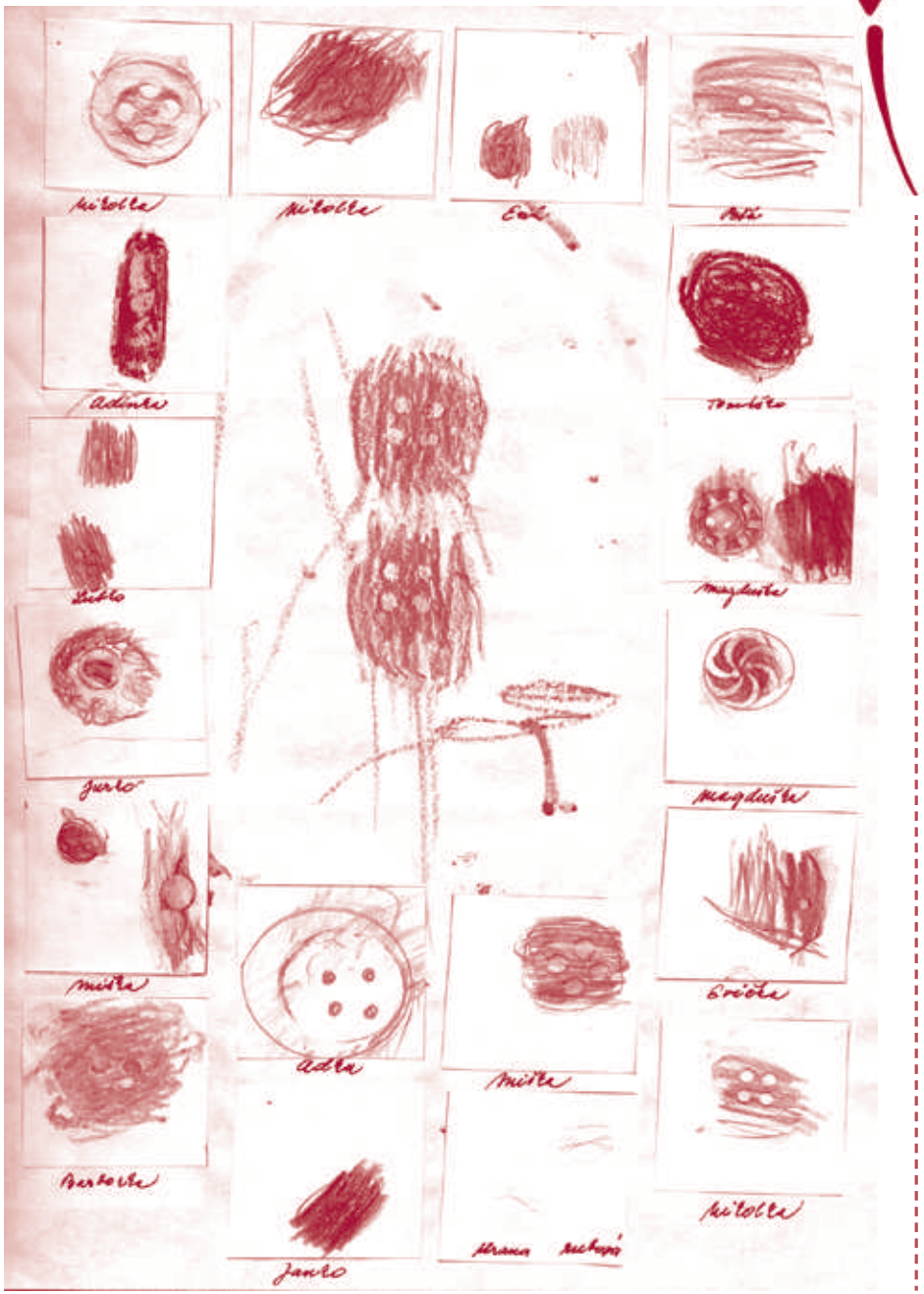
Urobili sme si aj „gombíkové pexeso“. Zhotovili sme si aj návrhy na rôzne gombíky. Pri stavaní snehuliakov sme im dávali maľované gombíky namiesto kamienkových, a tak sme objavili novú možnosť maľovania – maľovanie bez pohára s vodou.

Maľovaním gombíkov sme sa učili experimentovať s farbami. Robili sme cestičky krajom gombíka natretého farbou, a tak sme si pomaľovali aj maxigombík.

Na koláž sme využili rôzne farebné časopisy. Vytvárali sme si zaujímavé gombíky lepením na papier a dokresľovaním okolia.

Kašírovanie sme robili krčením väčšieho kúska papiera a za pomoci tapetového lepidla sme tvarovali rôzne gombíky. Chýbajúce dierky sme urobili pomocou nožníc. Na druhý deň boli gombíky tvrdé ako kamienky. Mohli sme s nimi ďalej manipulovať. Urobili sme si náhrdelník. Na vrchnáky od „ramy“ i na rôzne hračky sme si položili suchý papier a na takto pripravenú formu deti kládli kúsky papierikov z časopisov namočených v tapetovom lepidle. Jednotlivé kúsky sa navzájom prekrývali a pritláčaním formovali tvar. Po zaschnutí sa vrchnáčiky i hračky ľahko oddelili a vznikli zaujímavé a veľké gombíky, ktorým sme vystrihli dierky rôzneho tvaru. Tieto gombíky zdobili šašov na nástenke i sako šaša na karnevaly.

Recyklovanie – veľa sa o ňom hovorí. Opäť sme siahli do zásob starého novinového papiera a začali sme ho trhať. Deti boli nadšené. Čakali čo z toho bude. Vložili sme „trhance“ do vedierka s vodou a nechali postáť dva dni, pričom sme ich občas premiešali. Vzniknutú kašovitú hmotu sme rozriedili vodou a cez sieťovinu vyberali plávajúcu papierovinu a nechali ju odkvapkať. Odkvapkanú

sme vyklopili na noviny, prekryli znova novinami a nechali sušiť na radiátore. Po dôkladnom usušení sme papier oddelili, a tým sme odhalili recyklovaný hárok papiera. To bolo prekvapenie. Na novom papieri bolo niekde vidieť písmenká, bol hrubší, hrboľatý, ale o to zaujímavejší. Hladkali sme ho, klopkali sme na ňom, nakoniec sme si z neho vystrihli zaujímavé gombíky.

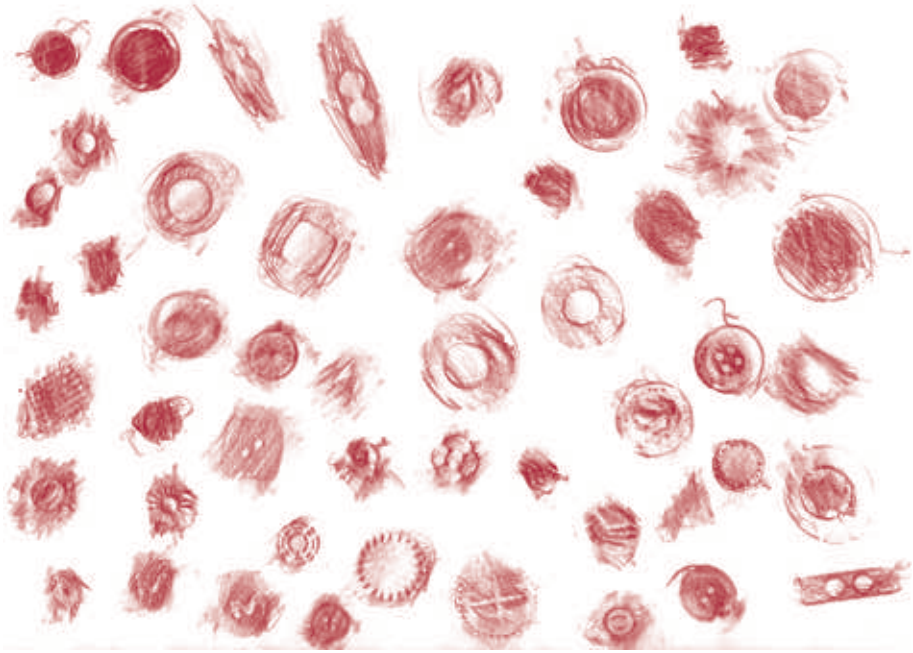
Modelovanie – v tomto bloku sme využili rôzny dostupný materiál :

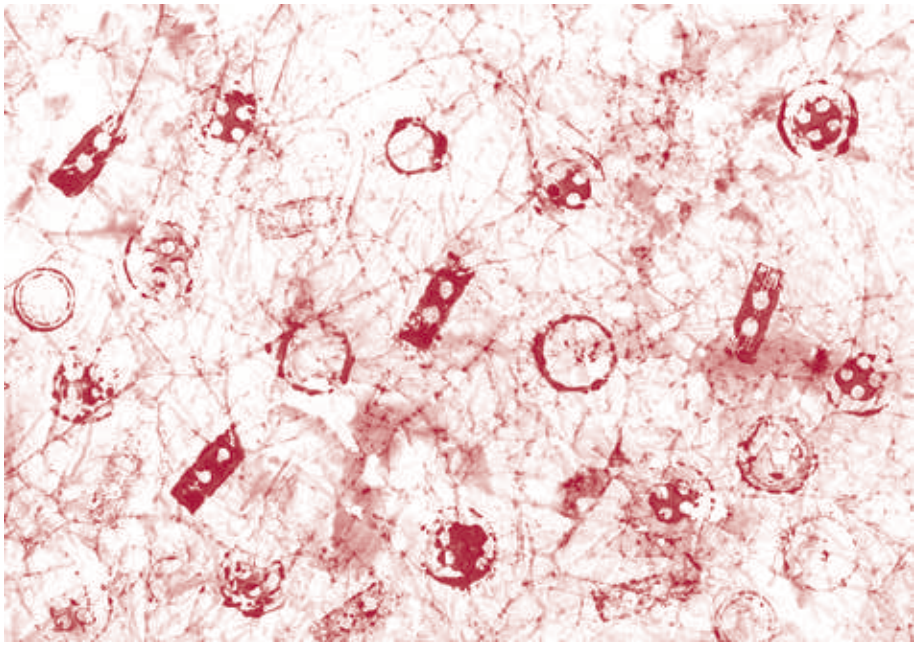
a) Plastelínu, pretože je deťom najbližšia a najdostupnejšia. Pracovali s veľkým nadšením a vytvorili úžasné gombíky. Dierky robili pomocou špajdlí, alebo fixkou.
b) Modurit ponúka tiež veľa možností.
c) Zohnali sme si hlinu a učili sme sa poznávať jej vlastnosti, spôsob uskladnenia, možnosti využitia. Deti zisťovali aká je mäkká, tvárna, poddajná, naučili sme sa používať šliker, nakoniec sme gombíky zdobili vtláčaním, preškrabávaním a nalepovaním ozdôb.

Krásne gombíky sme chceli nechať vysušiť, ale jedno dievčatko spomenulo uja, ktorý má pec na vypaľovanie. Ochotní rodičia nám zabezpečili vypálenie našich výrobkov a o pár dní bola naša krása vypálená a uložená v škatuľke. Vypálenie dalo našim výrobkom definitívny tvar, vzhľad a vlastnosť. Tento výrobok sa volá terakota. Deti mali obrovskú radosť a takéto originálne gombíky nemá nikto okrem nás.

Využili sme aj batikovanie.

Do bielej látky sme zamotávali rôzne gombíky, a potom sme látku farbili namočením do vedra s teplou vodu, v ktorej bola rozmiešaná farba na látku. Látku sme nakoniec vypláchli v studenej vode a nechali vysušiť. Po odstránení nití zostali biele krúžky, niektoré gombíky sme ponechali zabalené – vzniknutý výtvor sme nazvali „gombíkové jazierko“.

Využili sme aj sadru.

Sadra nám poslúžila na výrobu sadrových gombíkov. Z plastelíny sme urobili placku, na ňu sme dali ohrádku, aby sadra nevytekala. Do placky sme urobili odtlačky zaujímavých gombíkov. Potom sme odtlačky zaliali pripravenou sadrou (sypeme do nádoby s vodou, kým sa neurobí kopček). Zapichli sme špajdle, aby nám vznikli dierky a čakali kým sadra stuhne.

Pokúsili sme sa aj o „pokus s grafikou.“

Deti na tvar nakresleného gombíka nalepovali látku, nite, kartón – išlo nám o snímanie vyvýšených plôch materiálu. Fľašu sme natreli hustou farbou a prešli sme ňou po pripravenej kompozícii (matrici). Potom sme opatrne preložili papier na naváľanú matricu a pomocou lyžice sme po celej ploche rovnomerne krúžili. Vznikol nám zaujímavý obrázok.

Slepotlač.

Navlhčený papier sme priložili na stôl, kde boli prikladané gombíky a pritláčali sme ho. Potom sme ho dali na radiátor sušiť. Na papieri sa vytvoril reliéf (reliéfny odtlačok).

Na záver projektu.

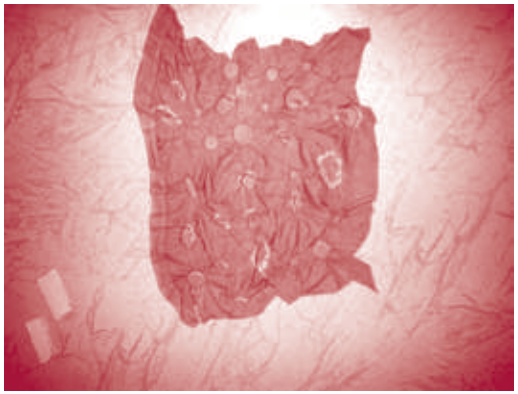
Pri každej aktivite som sa snažila, aby deti mali chuť pracovať. Zistila som, že niektoré deti radšej kreslia a maľujú, iné modelujú, ale všetci radi tvoria. Deti som stále nabádala k práci tým, že všetky gombíky, ktoré spoločne vytvoríme, nám budú slúžiť na zhotovenie „gombíkového hradu“. Deti začali nosiť škatule – väčšie, menšie i najmenšie a spoločne sme z nich začali skladať hrad. Na záver po zlepení sme ho dotvárali pomocou gombíkov, ktoré sme vytvorili. Ku „gombíkovému hradu“ vedie „gombíková cesta“, v hrade sídli „Gombíček“ a „Gombička“, pri nich „gombičkový strom“ (gombíky zavesené na strome vytvorenom z papierových paličiek).

A ďalšia rozprávka môže začať...

Reakcie rodičov.

Rodičia sa divili, že deti začali doma v škatuľkách vyhľadávať gombíky a nosili ich do školy. Niektoré deti nabádali rodičov, aby im vytvorili Gombíka a Gombičku, nevedeli to, poslali gombíky, aby sme si ich vytvorili sami. Obdivovali snehuliakov ozdobených temperami. Deti si doma zhotovili pexeso a hrali sa s rodičmi. Rodičia boli prekvapení recykláciou papiera. Obdivovali gombíky na šašovi na karnevale i na nástenke. Boli nadšení z prišívania gombíkov. Skúmali povrch jazierka – batikovanie. Ochota rodičov dať vypáliť hlinené gombíky a prinášať materiál k tvorbe hradu. Obdivovali náš gombíkový hrad.

Z myšlienok autorky projektu.

Netradičná výtvarná výchova sa stala zaujímavou nielen pre moje deti, ale aj pre mňa. Deti si začali tento predmet viac všímať, „objavili“ v ňom veľa „neobjaveného“, „zaujímavého“, „netradičného“. Na pamiatku im zostanú gombíky...

Deti sú v tomto veku veľmi formovateľné, tvárne a práve prostredníctvom „zážitkov“ je možné rozvíjať ich tvorivosť, o čo sa neustále v našej práci snažíme. Vo svojom pedagogickom pôsobení som sa snažila nenásilne spájať estetické hľadisko s poznávacím zážitkom a s radosťou.

Spoločne sme objavovali krásu, tvorili hodnoty nielen materiálne...

Výtvarný projekt: KAMEŇ, časť projektu

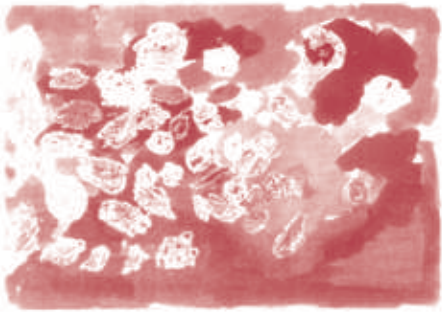
Realizácia projektu: deti 1. – 4. ročníka ZŠ
Autor projektu: Mgr. Dana Cabanová

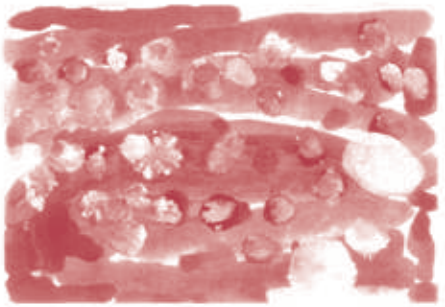
Posadali sme si na lúke do kruhu, pozerali sme si navzájom kamene, čo sme našli a rozprávali sme sa o nich (forma riadeného rozhovoru) – aké staré sú kamene, odkiaľ pochádzajú, prvé kontakty človeka s kameňom, využitie kameňa v minulosti – domov, hračka, nástroj, stavby, využitie v súčasnosti, známe prirovnania „Si chladný ako kameň“, „Máš srdce ako z kameňa“.

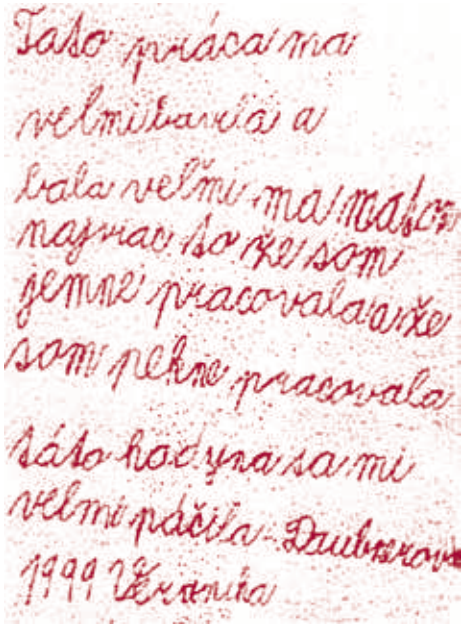
Potom sa žiaci rozdelili do skupín (kvôli individuálnemu prístupu z mojej strany). Jedna skupina (6-7 detí) sa venovala kameňom, ostatné deti mala na starosti pani vychovávateľka. A začali sme pracovať – ozvláštňovať kamene maľovaním. Kamene netreba maľovať vcelku, vhodnejšie je len čiastočne a nápadito.

Keď deti kamene domaľovali, položili si svoje výtvory do stredu kruhu, v ktorom sme sedeli, prezerali sme ich a hodnotili. Hodnotiť treba celý proces práce, radosť, zaujatie detí. Nehodnotíme výsledok! Práca ešte nekončila. Nasledovalo balenie kameňa ako darček. Pre deti boli pripravené rôzne papiere rôznej farby a dekóru (slávnostnejšie, menej výrazné,...) a mašličky, stuhy na previazanie. Každé dieťa si vybralo taký papier, ktorý sa najviac prihováral jeho predstave. Zabalený kamienok si deti previazali a pripísali na balíček meno, komu ho chcú darovať – ale len medzi sebou. Niektoré deti hneď vedeli, komu svoj kamienok venujú, iné rozmýšľali, nevedeli sa rozhodnúť. Povedala som im, že môžu napísať na svoj darček i svoje meno.

Balíčky – darčeky sme uložili na hromadu do stredu kruhu a deti začali netrpezlivo rozbaľovať. V očkách každého sa zjavil moment očakávania. V takejto situácii musí učiteľ dopredu myslieť i na možnosť, že niektoré dieťa si možno na kôpke nenájde svoje meno napísané na žiadnom balíčku. Záleží na učiteľovi, ako vyrieši takúto

situáciu (môže mať pripravený balíček „v zálohe“ pre takéto dieťa, alebo navrhne deťom, aby ten, kto dostal viac darčekov, venoval niektorý z nich tomu neobdarovanému).

Deti si balíčky rozbaľovali a tešili sa, navzájom si prezerali, kto čo dostal a od koho, ale hneď si aj všimli, že dvaja spolužiaci nedostali žiadny balíček. Tie deti, ktoré dostali viac darčekov, sa s nimi podelili, takže nakoniec boli spokojní všetci.

Už nás čakala len cesta naspäť – do školy. Avšak deti ešte nevideli sľúbený rozprávkový strom. Urobili sme to takto: pani vychovávateľka pripravila pre všetky deti súťaživé loptové hry a ja som sa nenápadne vybrala obvešať nižší stromček – krík s pripravenými cukríkmi a lízadlami. Objavený rozprávkový strom bol pre deti nezabudnuteľným zážitkom.

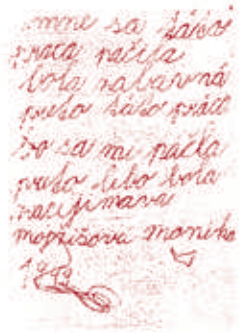
Po návrate do triedy čakala deti posledná úloha – napísať, ako sa im táto výtvarná výchova páčila.

Prv, než deti dospeli k takémuto záveru, predchádzalo veľa, veľa činnosti: zbieranie kameňov, rozprávanie o nich, nasledovali výtvarné záznamy, písomné výpovede...

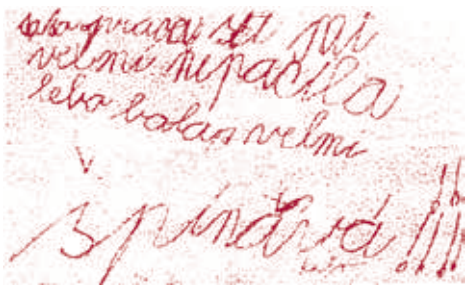
Zaujatosť témou a atmosférou približujú obrázky.

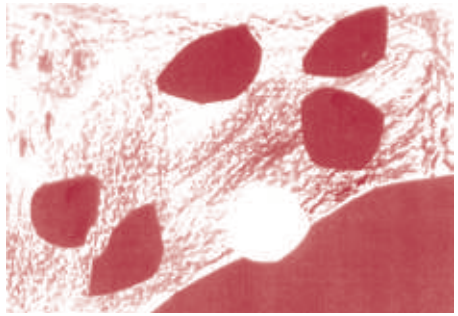

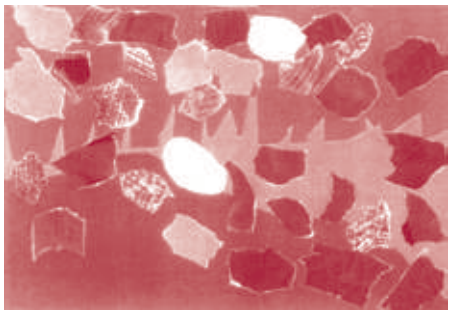

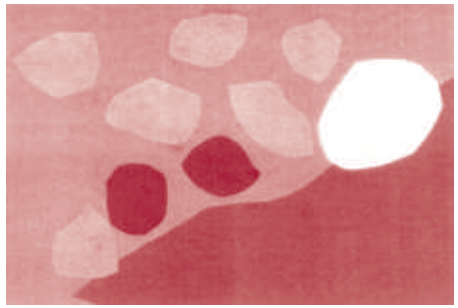

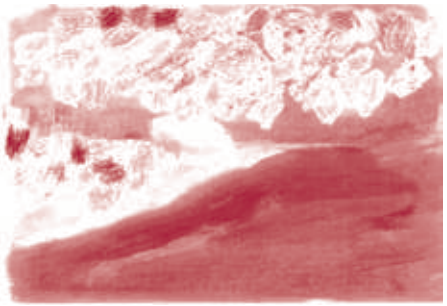

Výtvarný projekt: BICYKEL, časť projektu

Realizácia projektu: žiaci ZŠ
Autor projektu: Mgr. Zuzana Dolníková

Prečo práve bicykel?

Pretože sa snažím pripravovať pre žiakov hodiny plné zaujímavých činností, ktoré môžu obohatiť ich vnútorný pohľad na okolitý svet, aby „otvorenými očami" vnímali svoje prostredie, prostredie v ktorom žijú. Projekt „bicykel" som pripravila tak, aby žiaci cez jednoduché výtvarné hry, výtvarné materiály a techniky, zážitkovo získali výtvarné zručnosti. Bicykel – predmet deťom dôverne známy, poskytne veľa podnetov k zobrazeniu.

Bicykel

- Jednostopové dvojkolesové cestné vozidlo na prepravu osôb, ktorého zdrojom pohonnej energie je ľudská sila,
- dvojkolesové vozidlo poháňané nohami.

Sú to dve z definícii, ktoré vysvetľujú význam slova bicykel.

Bicykel je jedným z najúspešnejších strojov poháňaných ľudskou silou. Vozí sa ti na ňom ľahko, pretože na prekonanie trenia ti stačí vydať málo energie.

Prvé bicykle sa vyrábali z dreva alebo zo železa a boli veľmi ťažké. Mali pevné kovové, neskôr gumené obruče. Jazda na nich musela byť veľmi nepohodlná, pretože vtedajšie cesty boli dosť hrboľaté. Moderné bicykle sú oveľa ľahšie. Vzduchom plnené gumené duše umožňujú jazdu do kopca. V niektorých častiach sveta sú bicykle hlavným dopravným prostriedkom. Na rozdiel od áut nepotrebujú nijaké palivo a neznečisťujú životné prostredie.

Dámsky bicykel

Bicykel so zníženým predným rámom zostrojili v 20. rokoch a bol uspôsobený tak, aby na ňom mohli jazdiť aj ženy v dlhších sukniach.

Moultonov bicykel

Tento revolučný bicykel (kompaktný), po prvý raz vyrobený v 60. rokoch, má malé odpružené kolesá, ktoré umožňujú hladkú jazdu.

Pretekársky bicykel

Moderné pretekárske bicykle sú vyrobené z veľmi ľahkých zliatin a majú vysokotlakové pneumatiky – galusky, ktoré znižujú trenie oproti vozovke.

PRAKTICKÁ ČASŤ

Jazykové hry

Tak, ako sa žiaci musia na telesnej výchove rozcvičiť pred cvičením, musia sa „rozcvičiť" aj pred tvorením na výtvarnej výchove. V príprave žiakov zohráva najdôležitejšiu úlohu motivácia. Má veľký vplyv na žiaka pri akejkoľvek činnosti v spojitosti so vzbudením záujmu. Záujem žiakov je hlavným cieľom, o ktorý „bojuje" každý učiteľ.

K upútaniu pozornosti je vhodné voliť nové metódy, prostriedky, pomôcky, pripraviť netradičné prostredie. Podľa tohto som sa snažila pripraviť a realizovať jednotlivé hry a cvičenia projektu.

Žiaci mali možnosť svoju zručnosť prejaviť v jednoduchých praktických výtvarných cvičeniach. Výtvarné cvičenia som zoradila podľa určitej postupnosti, avšak môžu byť ľubovoľne kombinované.

Vývoj bicykla

Vývoj bicykla trvá už dvesto rokov. Za ten čas sa bicykle stali ľahšími, rýchlejšími a oveľa pohodlnejšími.

„Koník" – tento typ bicykla bez pedálov vynašli okolo roku 1800. Prezývali ho „koník", pretože pri jazde na ňom sa sedelo obkročmo na sedle a odrážalo sa nohami.

Velocipéd

Jeden z prvých pedálových bicyklov. Velocipéd bol zostrojený okolo roku 1850. Bol tiež známy pod názvom „kostitras".

Penny – farthing (deravý groš)

Priemer jeho obrovského predného kolesa dosahoval až 1,5 m. Už samo nastupovanie na tento bicykel sa podobalo akrobacii.

Bezpečný bicykel, typ 1885

Bol vyrobený v polovici 80. rokov 19. storočia a mal nové, dôležité vymoženosti – reťaz a vzduchom plnené gumené duše s plášťami.

Bezpečný bicykel, typ 1900

Od roku 1900 už boli bicykle ľahšie, pevnejšie a oveľa spoľahlivejšie. Ich rámy sa už veľmi podobali dnešným bicyklom.

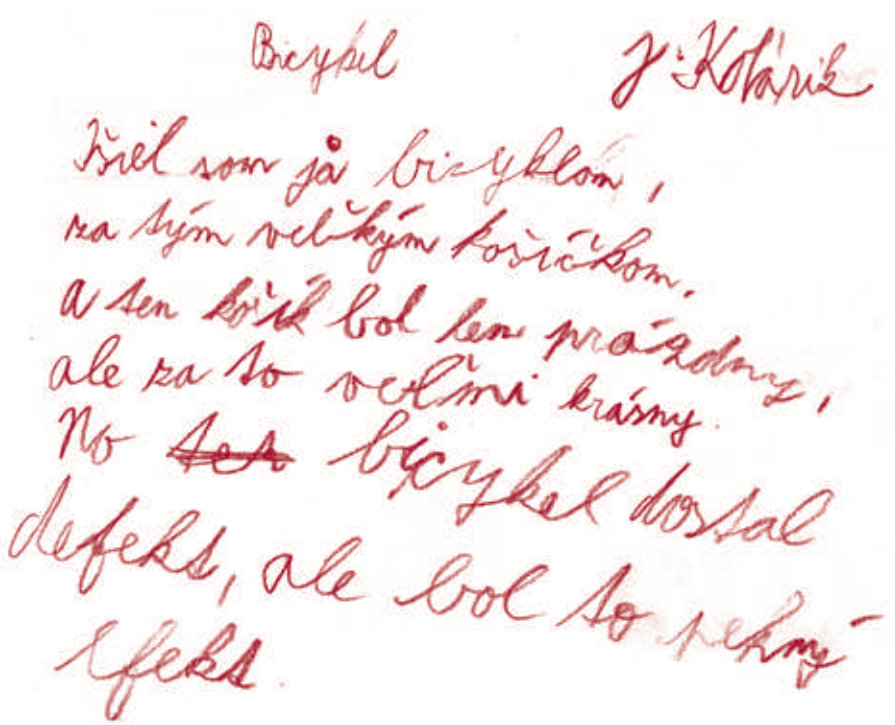
Praktická úloha

a) Rozhovor o obrázku (prinesená zbierka obrázkov bicykla),
b) tvorba básne, príbehu, hádanky.

Cieľ: vytvoriť báseň, príbeh na slovo bicykel.

Motivácia: Spisovatelia, ktorí píšu text k obrázkom.

Realizácia: Každý žiak porozprával o svojom obrázku. Určil, či jeho bicykel je zo súčasnosti, minulosti, či budúcnosti. Po rozhovore sa rozdelili ľubovoľne do skupín. Skupiny vytvorené z 3 – 4 žiakov mali za úlohu vytvoriť na slovo bicykel príbeh, báseň alebo hádanku. Výsledky cvičenia sme ohodnotili ústne, potleskom, najzaujímavejšie získali pochvalu.

Bicykel J. Kobárik

Šiel som ja bicyklom,
za tým veľkým košíčkom.
A ten košík bol len prázdny,
ale za to veľmi krásny.
No ~~ten~~ bicykel dostal
defekt, ale bol to lahký
defekt.

Praktická úloha

a) vystrihni z časopisov písmenká akejkoľvek farby a veľkosti b, c, e, i, y, k, l

b) na výkres nalep vystrihnuté písmenká do tvaru bicykla

Cieľ: Hra s vystrihnutými písmenkami

Motivácia: Svet, v ktorom je všetko písmenkové

Realizácia: S časopismi pracovali tvorivo, činnosť ich zaujala. Jednoduché vysvetlenie postupu bolo jediným potrebným zásahom učiteľa do činnosti. Bolo to nenáročné a zaujímavé.

Mimojazykové prostriedky

Praktická úloha

a) Napodobni pohybom svojho tela jazdu na bicykli ako ide do kopca a z kopca,

b) znázorni koleso pomocou horných končatín,

c) spolu vytvorte v priestore pomocou svojich tiel bicykel.

Cieľ: znázornenie bicykla telom alebo pohybom tela.

Motivácia: Predstavte si, že by sme boli na lúke. Ponad naše hlavy letí vrtuľník a my mu chceme oznámiť, že mu na lane visí napríklad bicykel.

Realizácia: Žiaci spočiatku reagovali prekvapene, znechutene. „Prečo to robíme, veď nemáme telesnú výchovu? Mne sa nechce“, atď. ... Neskôr sa uvoľnili a hra, aj keď zvláštna a akoby vôbec nesúvisiaca s výtvarnou výchovou, ich zaujala.

Praktická úloha

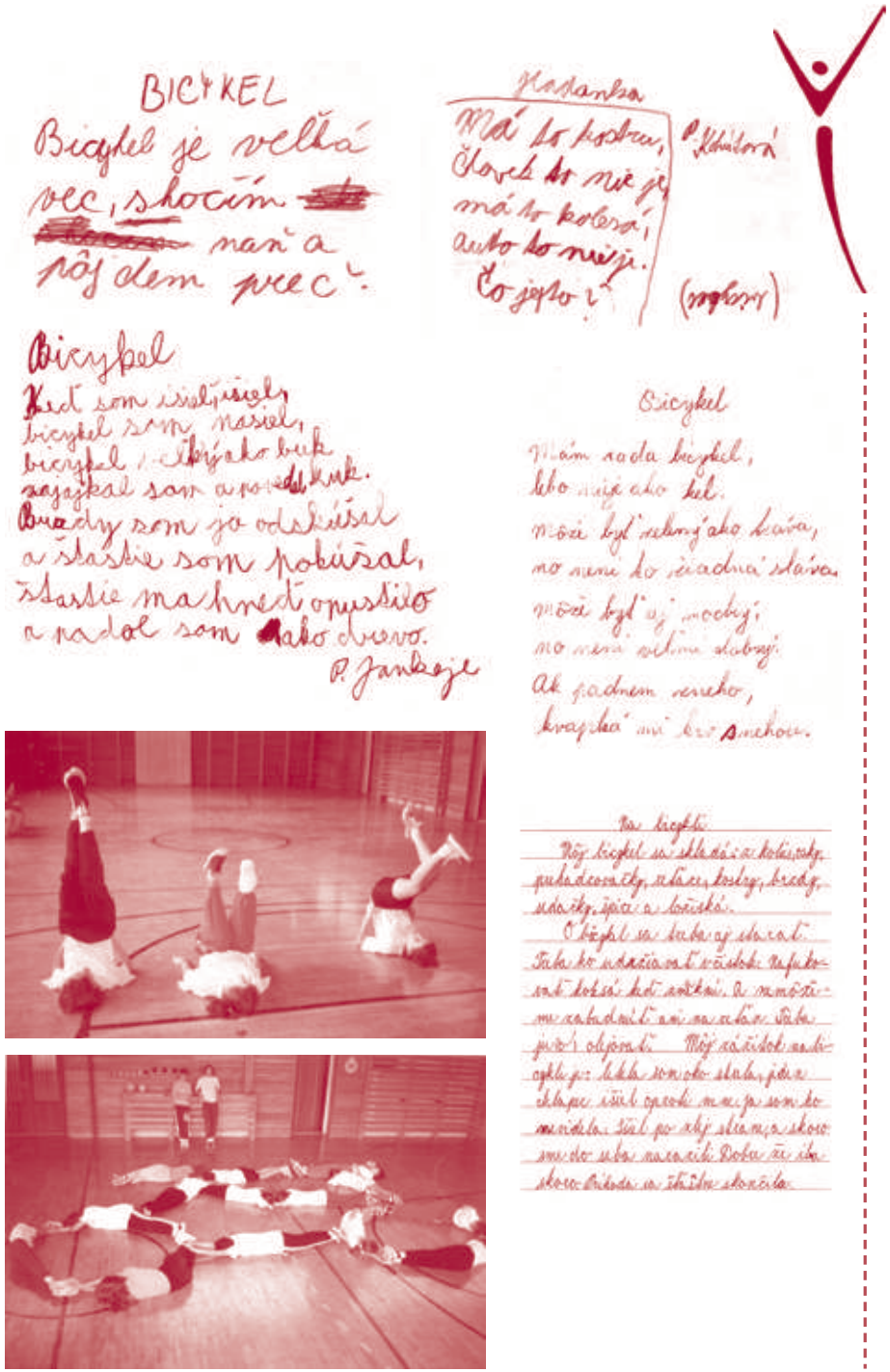
a) Zatvor oči – zaviaž šatkou,

b) hmatom zisťuj, čo máš v rukách,

c) zisti, aký predmet leží pred tebou.

Cieľ: zmyslové vnímanie predmetov – hmatom.

Motivácia: Skús si ako spoznávajú predmety okolo seba tie deti alebo tí ľudia, ktorí sú nevidiaci.

BICYKEL

Bicykel je veľká
vec, skočím
naň a
pôjdem preč.

Hádanka

Má to kostru,
človek to nie je,
má to kolesá,
auto to nie je.
Čo je to?

(bicykel)

Bicykel

Keď som išiel z lúky
bicykel som našiel,
bicykel ako buk
zajazdil som a spadol hneď hneď.
Bude dosť som jo odskúšal
a šťastie som pokúšal,
šťastie ma hneď opustilo
a padol som ako drevo.

P. Janko

Bicykel

Mám rada bicykel,
lebo mňa ako kôl.
môže byť rebrový ako kára,
no nemá to žiadna sláva.
môže byť aj modrý,
no nemá veľmi dobrý.
Ak padnem nerado,
kvapká mi krv z nosa.

Môj bicykel

Môj bicykel sa skladá z kolies, rámu, predného rámu, sedačky, brzdy, brzdy, sedačky, pedálov a kolies.

O bicykel sa treba aj starať. Treba ho udržiavať v čistote, nafukovať kolesá, keď sa treba. A nenechávať ho zabudnutý na ceste. Treba ho tiež odpratať. Môj záujem sa dopĺňa: keď som bol malý, jazdil som na bicykli. Raz som išiel cez rieku a spadol som do vody. Bol to môj najväčší zážitok. Bolo to na jeseň. Bolo to v októbri.

Realizácia: Žiaci sedeli v kruhu na stoličkách. Oči mali zatvorené a previazané šatkami. Postupne jeden za druhým mali na pár sekúnd v rukách nejakú súčiastku z bicykla. Pomocou hmatu mali určiť o akú súčiastku išlo a zapamätať si to. Keď súčiastku určil posledný žiak, postupne povedali, čo si mysleli, že to bolo. Takto spoznávali i niektoré ďalšie súčiastky.
Nakoniec hmatom vnímali celý bicykel, ktorý ležal na zemi pred nimi. Takýmto cvičením sa učili aj spoznávať vlastnosti niektorých materiálov. Činnosť ich bavila a s radostným pocitom si dávali dolu šatky z očí.

Prvé výtvarné cvičenia

Úlohou predchádzajúcich cvičení bolo hlavne motivovať žiakov a získať ich záujem o aktívne výtvarné činnosti, aby nemali dojem, že sa niečo učia, ale spoznávajú bližšie predmet, ktorý dobre poznajú a spoznávajú aj výtvarné možnosti jeho stvárnenia rôzne.

Praktická úloha

a) Na podlahe rozlož papier,
b) sadni alebo ľahni si naň, tvoje telo tvorí kostru bicykla a ty oboma rukami naraz kresli jeho kolesá.

Cieľ: získať výtvarné zručnosti v kresbe.
Motivácia: Aký by som bol bicykel?
Poznámka: Ak budú žiaci (dvaja, alebo viacerí) blízko seba, môžu vytvoriť tandem – bicykel, na ktorom môže naraz jazdiť viac osôb.

Praktická úloha

a) Zober si papier a kresliaci materiál, ktorý chceš použiť,
b) papier prilož na ktorúkoľvek časť bicykla a súvislým šrafovaním získaj obraz jeho povrchu.

Cieľ: Objaviť a získať povrch častí bicykla.
Motivácia: Objavujem svet...
Realizácia: Cez papier priložený k niektorej časti bicykla snímali deti pomocou kresliaceho materiálu povrch. Technikou „frotáže" získali zaujímavé záznamy povrchu...
Poznámka: Výsledky frotáže sa môžu použiť k ďalším výtvarným cvičeniam.

Praktická úloha

a) Pomocou prstov naniesť na plášť bicykla rozrobenú farbu,
b) prejsť bicyklom po papieri.

Cieľ: Odtláčanie – stopa.
Motivácia: Farebná cesta z krajiny fantázie.
Realizácia: Využiť možnosť pre žiakov – prísť do školy na bicykloch. Potom môže každý pracovať so svojím bicyklom a pri odtláčaní sa voziť.
Poznámka: V prípade použitia viacerých bicyklov je pôsobivé porovnávanie stôp. Po ukončení cvičenia je potrebné plášte bicyklov očistiť, aby deti cestou domov nezafarbili nejaké dopravné značenia alebo nespôsobili inú škodu.

Plošné zobrazenia

Praktická úloha

Zvoľ si nejakú súčiastku alebo ľubovoľný detail a skús to, čo vidíš, pomocou drievka a tušu nakresliť.

Cieľ: Lineárne znázornenie detailu.
Realizácia: Objavujeme a zakresľujeme zaujímavé časti, detaily...
Poznámka: Nákresy je možné kolorovať a rôzne farebne upravovať. Detaily možno vhodne využiť ako námety pre grafiku.

Praktická úloha

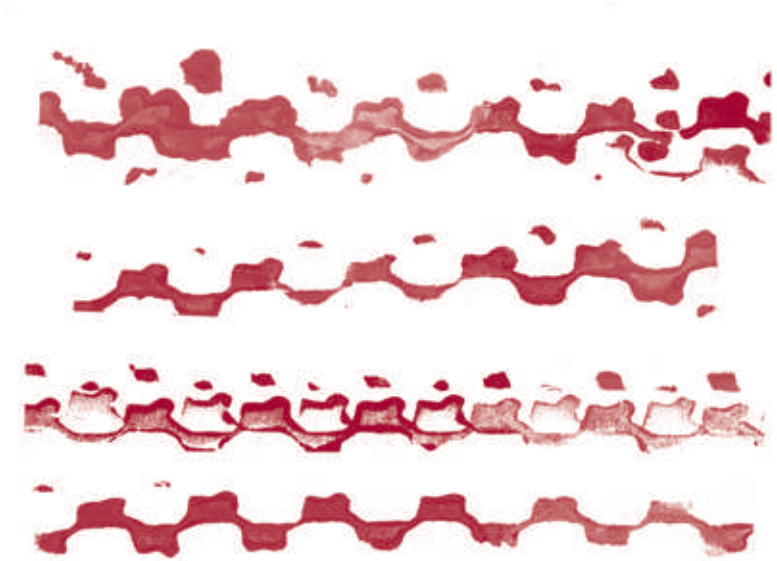
a) Nakresli „bicykel budúcnosti“. Použi fixky alebo iný zvolený grafický materiál,
b) popíš ho, zdôvodni nové detaily a zaujímavosti.

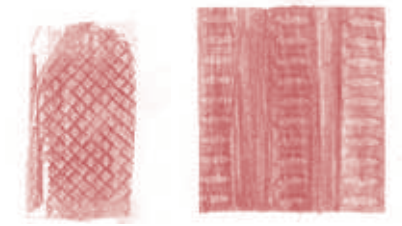
Cieľ: Rozvíjanie fantázie, obrazotvornosti.
Motivácia: Môj sen – bicykel – ale nie hocijaký
Realizácia: Deti majú možnosť prejaviť svoju obrazotvornosť, fantáziu, zmysel pre recesiu. Praktickej úlohe predchádzal rozhovor s ukážkami o strojoch a bicykloch minulosti.

Praktická úloha

a) Môj splnený sen – slohová úloha na tému bicykel,
b) namaľuj, nakresli či stvárni inou technikou svoju slohovú úlohu.

Cieľ: Slovná a farebná kompozícia.
Motivácia: Poteším pani učiteľku jazyka slovenského.
Realizácia: Netradičné výtvarné stvárnenie netradičného – vymysleného stroja – predmetu.

Praktická úloha

a) Využi zbierku obrázkov o bicykloch, vyhľadaj zaujímavý, poprestrihuj alebo vystrihni len jednotlivé časti,
b) vytvor novú – nezvyčajnú a možno i abstraktnú kompozíciu nalepením a domaľovaním vystihnutých alebo prestrihnutých častí obrázka.

Cieľ: Dotvorenie obrázka.
Motivácia: Porovnaj abstraktné umelecké výtvarné dielo so svojou vlastnou abstraktnou kompozíciou.
Realizácia: Pracovať sa môže aj na veľkom formáte v kolektívoch detí (formáty A1, A baliaceho papiera).

Priestorová tvorba

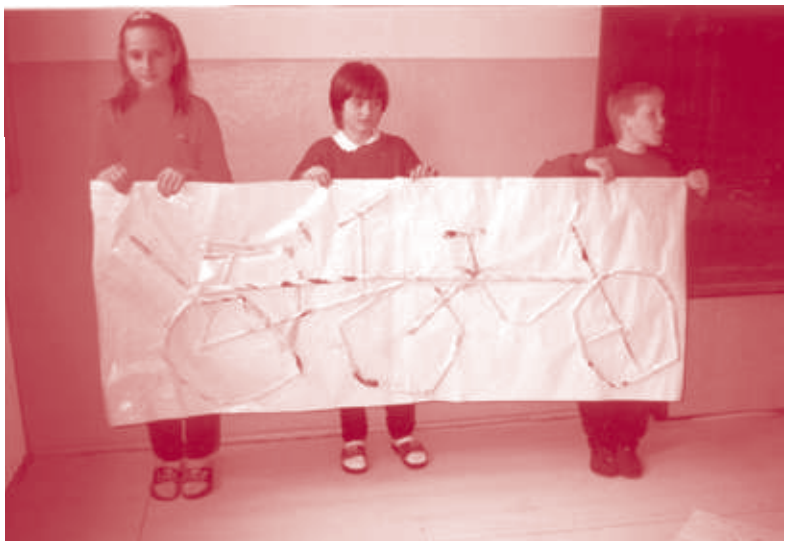
Praktická úloha

a) Zvoľ si formát podkladového papiera (najlepšie hárok baliaceho papiera),
b) našúľaj z novinového papiera „paličky“ (za predpokladu, že tento technologický postup ovládaš),
c) tvaruj ich podľa potreby (podľa tvaru bicykla tvojej fantázie, lepením tvarovaných paličiek vytvor reliéfny bicykel).

Cieľ: Priestorová kompozícia.
Motivácia: Čo tak poskladať si vlastnoručne bicykel?
Realizácia: Kolektívna tvorba aj v niekoľkých skupinách s cieľom realizovať bicykel 4. tisícročia, športový alebo iný typ bicykla.

Zovšeobecnenie výsledkov

Po ukončení praktickej časti nasleduje zovšeobecnenie výsledkov.

Každá činnosť, každé zmýšľanie vedie k určitým výsledkom, hodnoteniam.

Výsledky praktickej časti môjho projektu sú výborné. Do úvahy pri hodnotení som brala:

- pripravenosť žiakov (zabezpečenie alebo zbieranie materiálu),
- vytvorenú atmosféru,
- individuálnu tvorivosť žiakov,
- pripravenosť vyučujúceho
- a hlavne vplyv na pocity žiakov.

Cvičenia boli u žiakov úspešné kvôli tomu, že som postupovala podľa toho, že na výtvarnej výchove nie je dôležité vytvoriť a odovzdať umelecké dielo, ale naučiť žiakov vnímať svet pozorným okom. Všimnúť si to, čo si iní nevšímajú a vidieť vo všetkom niečo zaujímavé a krásne. Učiteľ musí vidieť to krásne v každom žiakovi a dať mu možnosť tiež si to všimnúť. Treba získať dôveru žiaka, vtedy je „poddajné a tvárne“ a schopné vydať zo seba to najlepšie.

Kvôli tomu som praktické výtvarné cvičenia začala netradične. Jazykové hry boli príjemným uvoľnením. Veď čo môže byť pre dieťa príjemnejšie ako možnosť zahĺbiť sa do fantázie a môcť si vymýšľať?

Podobnými radostnými pocitmi boli sprevádzané aj cvičenia s využitím mimojazykových prostriedkov.

Využitie hlavných ľudských zmyslov bolo veľmi vhodné kvôli lepšiemu vnímaniu pozorovaného predmetu.

Prvé dotyky s výtvarnými technikami netradičným spôsobom mali úspech. Pocit, že žiaci neboli obmedzovaní tým, že do konca vyučovacej hodiny musia odovzdať svoj výtvor, ich uspokojoval a cítili sa uvoľnenejšie. Tak reagovali i počas hodnotiacich rozhovorov.

Záver

V úvodnej časti práce som si stanovila za cieľ overenie získaných teoretických vedomostí v praxi. V kategórii 11 – 12 ročných detí sa mi veľmi osvedčila práca pomocou projekovej tvorby zaradenej do vyučovania výtvarnej výchovy. Žiaci reagovali veľmi spontánne a smelo. Téma „Bicykel“ im bola blízka, aj keď zo začiatku mali dojem, že to bude náročné.

Postupnosťou výtvarných cvičení však prestali myslieť na bicykel ako na predmet, ktorý musia „presne nakresliť“, ale začali ho vnímať ako neobmedzený zdroj možností a nápadov. Pozitívne na tom bolo, že samy začali navrhovať rôzne druhy činností, čo by sme mohli s bicyklom robiť.

Po získaní praktických skúseností a zovšeobecnení výsledkov som dospela k záveru, že projektová tvorba je vhodnou formou činnosti pre získavanie výtvarných zručností na vyučovaní výtvarnej výchovy v základnej škole.

Veľmi prekvapivo reagovali pri snímaní povrchu z predmetu – pri frotážovaní.

Ďalší pozitívny výsledok nachádzam vo využívaní väčších formátov a papiera. Ak žiaci nie sú obmedzovaní malým priestorom, sú schopní naplno rozvinúť svoju fantáziu. Čím je formát papiera menší, tým ťažšie sa „rozkreslia a rozmaľujú".

Veľký záujem prejavili žiaci o kombinované techniky. Zaujala ich napríklad koláž.

Väčšinu praktických výtvarných cvičení som sa snažila vyskúšať prakticky počas vyučovacích hodín výtvarnej výchovy. Žiakov zaujali hlavne činnosti, s ktorými sa ešte nestretli a veľmi dobrý pocit mali z toho, že nevedeli čo, kedy a ako bude nasledovať. Pociťovali v tom určité tajomstvo.

Najzaujímavejšie pre nich boli činnosti zamerané na priestorovú tvorbu. Pri hodnotení každého výtvarného cvičenia som mala možnosť zistiť, či ich to zaujalo, aký to malo na nich vplyv.

Myslím, že cvičenia som volila vhodne. Išlo hlavne o postupnosť od jednoduchého k zložitému a o to, aby mali žiaci pri každej činnosti dojem, že každý z nich je najlepší a každý má v sebe ukryté veľké množstvo tvorivej fantázie.

Projekt „Bicykel" sa mi u žiakov osvedčil. Usudzujem to nielen z vytvorených prác, ale z pocitov žiakov, ktoré sprevádzali ich činnosť.

Na základe vytvorenia projektov má vyučujúci nespočetné množstvo námetov. Stačí, že použije len jeden predmet, s ktorým sa prostredníctvom výtvarných cvičení žiakov zoznámi. Takýmto spôsobom je možné docieliť, že žiaci začnú pozornejšie vnímať veci okolo seba. Veď kto by si všimol na ceste zaujímavý odtlačok pneumatiky auta či plášťa bicykla? Ale žiak, ktorý také niečo zažije, ako je napríklad získavanie odliatku takej stopy s radostným pocitom, si niečo také „obyčajné" určite všimne.

Výtvarný projekt: HLAVA, časť projektu

Realizácia projektu: žiaci 1. - 4. roč. ZŠ
Autor projektu: Mgr. M. Tamaškovičová
Prezentácia časti projektu len fotodokumentáciou

Výtvarný projekt: PROCES A ZÁŽITOK SLUCHOVO POSTIHNUTÝCH, časť projektu

Realizácia projektu: žiaci ZŠ internátnej pre sluchovo postihnutých
Autor projektu: D. Magulová
Prezentácia časti projektu len fotodokumentáciou

Stopy alebo objavujeme svet okolo nás

Stopy

Stopy nachádzame všade okolo nás. Vpredu, vzadu, včera, dnes, ale aj v minulosti, tak ako stopy, ktoré zanecháme aj my pre budúcnosť. Stopy viditeľné – stopy v snehu, škvrna na papieri, stopa ako výsledok práce človeka, stopa po nadzvukovom lietadle na oblohe, ako aj stopa po hodenom kamienku do hladiny vody. Stopy neviditeľné – let vtáka, znejúca hudba, šum lesa, ale aj mamino pohladenie, pekné slovo, ktoré poteší, alebo slovo, ktoré zraní.

Stopy minulosti, ktoré sa snažia lúštiť archeológovia. Približujú nám dávne svety starých civilizácií a kultúr, radosti a bôle človeka, ktorý túto planétu odpradávna obýva. Človeka, ktorý tak ako dnes cítil a chcel po sebe zanechať stopy. Tak nachádzame v hlbokých jaskyniach stopy rúk pravekých tvorcov, kresby a maľby celých stád vtedy žijúcich muflónov, bizónov a iných zvierat.

Stopy nám odhaľujú minulosť, svety ďaleké, ale aj svet, ktorý nás bezprostredne obklopuje. Stopu zanechávam aj ja, aj ty. Chceš spoznať seba? Ako vyzeráš? Na to ti odpovie zrkadlo. Ale predsa len, aký si? Takto a podobne môžeme filozofovať dlho. Možno si tým uvedomíme mnoho hodnôt, ktoré nepoznáme, nechceme, či nemáme čas poznať. Čím viac budeme poznávať, tým viac spoznáme aj seba.

Krížom – krážom

Predstav si, že ulica je z papiera.
Každý chodec, čo po nej prejde, odtlačí na papier STOPU.
Každé auto, každá noha, každé koleso ju niečím podpíše.
A ulica sa plní krížom – krážom
stopami a čiarami.

keď našu snehovú kompozíciu dorobíme, najväčšie prekvapenie a zážitok budeme mať pri pohľade z okna najvyššieho poschodia, ktorý si nenechajme ujsť. Naskytne sa nám veľký – monumentálny pohľad. Ozaj, spoznáte svoju stopu v tomto kolektívnom obraze? Pri hádaní a pátraní po „sebe samom“ zažijeme veľa veselosti. Na druhý deň ráno sa budeme cestou do školy tešiť na „stopu“ našej triedy. Ale beda. Ktosi vstúpil do našej hry. Možno to boli psy, deti, alebo slnečné lúče. Nevadí. Nič netrvá večnosť, to si uvedomíme. A zmierime sa s tým. Táto hra v snehu stála za to. Možno postavíte na konci hry aj strážnika – snehuliaka. A možno, alebo celkom isto, ani on toto dielo nedokáže zachrániť, aj keď ho dobre strážil.

Stopy na chodníku

Sme v škole v prírode. K našej ubytovni vedie dlhý asfaltový chodník. Šliapeme po ňom denne, až do nášho odchodu. Je nám ľúto, že už treba odísť. Ale čo keby?, napadla nás myšlienka. Zoberieme farebné kriedy a zanecháme svojim tunajším a najnovším priateľom svoje stopy ako pozdravy. Obkreslíme obrysy vlastných tiel na chodník. Jeden druhého navzájom. Samozrejme, že na chodník obkreslíme aj pani učiteľku a vychovávateľku. Bez nich by to nebolo ono.

Kto má chuť, vpíše do svojej postavy – stopy odkaz, pozdrav, adresu. A keď náhodou uvidíme v televíznej relácii o výtvarnom umení čosi ako obkreslenú postavu, možno pomaľovanú – pochopíme, že takto a podobne tvoria aj veľkí umelci.

Podobnú službu ako chodník poskytne aj betónový múr alebo drevený plot, na ktorých takisto môžeme nechať svoju stopu. Žeby sa ľudia hnevali? Určite nie, veď kriedu aj temperovú farbu čoskoro zmyje dážď. (Ale pre istotu si vyžiadajte súhlas.)

Pneumatika je topánka pre auto.
Keď sú autá smutné, plačú olej.
Olejové škvrny sú pestré ako dúha.
Predstav si, že ulica je z papiera.

A všetky autá,
autobusy, trolejbusy si po ňom kreslia.

Papier vonia benzínom.
Počmáraná ulica nejde nikdy spať.
Vždy si po nej nejaká noha či koleso kreslí.

A vygumuje to iba nový asfalt.

Viliam Klimáček, Dezider Tóth
Noha k nohe
Hevi, Bratislava 1996

Stopy v snehu

Čistá, neporušená plocha čerstvo napadaného snehu pred našou školou neodolateľne láka. Prv, ako sa po nej rozpŕchnu spontánne šantiace deti, využime ju na tvorivú hru so scenárom. Radosť bude dvojnásobná: budeme sa váľať v snehu. Réžiu pripravíme presne. Svoje stopy sa budeme snažiť vtláčať do snehovej plochy vždy po jednom tak, aby sme nenarobili zbytočné a nepotrebné stopy naviac. Odtlačky svojich tiel, (rúk či nôh - nezáleží na podmienkach, ale na chuti vyšantiť sa) môžeme robiť do vopred premyslenej kompozície, napríklad do radov, do kruhu, štvorca a podobne. Takéto robenie odtlačkov podľa vopred premysleného scenára bude síce zaujímavé, ale spôsobí nám aj určité komplikácie, pretože „odtláčaný“ človečik bude potrebovať aj podporu (podržať, podať ruku a pod.). Bude to zložité možno aj preto, že doposiaľ sme zvykli šantiť v snehu len tak, a teraz to bude presne podľa pokynov. Do odtlačenej postavy môžeme vtlačiť aj ruku „akoby ruku vo vrecku“ a podobne. Keď sa všetci (ktorí chcú) vystriedajú pri odtláčaní – čiže

Moje stopy

Zaujímavejšia situácia sa naskytne pri práci, keď sa budeme môcť obkresľovať na veľké plochy kartónu z vlastnoručne donesených škatúľ. Najlepšie je to v letnom období niekde na školskom dvore alebo na blízkom trávniku.

Objavíme zvláštny pocit ležať len tak na tráve s rozviatymi vlasmi a nechať svoj obrys obkresľovať. Keď sa nám táto hra zapáči, siahneme po odbornej knižke o telovede a môžeme si do vlastnej „schránky“ vkresliť kostru, cievny systém alebo vnútornosti... Ale aj svoje myšlienky, svoj životopis, predstavy, záujmy, problémy... Alebo svoje kartónové obrysy vystrihneme, prípadne vytrháme. Pri tejto práci sa aj narobíme, ak bude kartón tvrdý. Nevadí. Veď výtvarná výchova je aj práca, nielen objavovanie, experimentovanie, zážitky. Vystrihnuté postavy odložíme a vyčkáme na inú príležitosť, keď svojou tvorbou opäť prekvapíme dospelých. Napríklad tak, že postavy rozmiestnime na veľkej ploche na dvore, kopci, alebo terase. Alebo ich spustíme pomocou špagátov z okien školy tak, akoby liezli po stenách. Keďže každá figúra má inú polohu, celkový obraz bude určite zaujímavý. Ale najzaujímavejší bude pohľad na túto nezvyčajnú výtvarnú kompozíciu z väčšej diaľky, aby bola celá viditeľná. Ak sa nám zdá tvorba kompozície príliš zložitá a náročná na materiál v škole, môžeme ju realizovať počas letných prázdnin, alebo v škole v prírode. Ak máme dosť farieb, môžeme takto pripravené kartónové figúry pomaľovať a až po farebnej úprave vtipne inštalovať.

Projekt: Stopy našej komunikácie – duchovia v IUVENTE

Realizácia projektu: Celoslovenské tvorivé stretnutie detí v IUVENTE, leto 1995

I. fáza:

IUVENTA – dom schodov. Hotel IUVENTA, tiež dom schodov.

II. fáza:

Telesný aj psychický portrét človeka dokresľuje spôsob jeho chôdze. Málokedy si uvedomujeme, že v našich krokoch je zapísaná aj naša nálada, vek, stav, smútok, strach, radosť, bezmocnosť a pod. Vyšľapávame si svoje životné záznamy množstvom krokov a kilometrov.

Opäť potrebujeme nejaký materiál z ateliéru na 3. poschodí. Áno, a už je to zasa tu. Schody, dvor, chodba, schody, chodba, schody, chodba (kto nepozná luventu, nevie si to predstaviť) – konečne ateliér. Späť to isté aj s nákladom. Chodba, schody, dvor... schody, izba. Konečne. Denno-denne aj viackrát prešľapujeme túto alebo podobnú trasu. Nik netuší, koľko sa nachodíme. Máme nápad. Dohodli sme sa. Ideme na to.

III. fáza:

Spočítali sme si, koľkokrát sme asi prešli, toľko svojich šľapají sme obkreslili a potom vystrihli z farebných papierov (ešte šťastie, že ujo Tonko ich v iuventáckej tlačiarni toľko natlačil). Každý svoje. A niekoľkokrát. Veľa, veľa. Toto všetko sme si v tichosti vo svojich izbách pripravili. Všetky izby boli ozaj ozvláštnené. S chuťou a legálne sme popri práci narobili senzačný neporiadok. Šľapy a odstrižky – zvyšky papierov, ktoré na nás s ľútosťou hľadeli, pretože ani kôš na smeti ich nemienil v tom okamihu prijať. Prišla túžobne očakávaná chvíľa, keď sme začali realizovať náš pripravený scenár. Konečne IUVENTA stíchla. (Býva to cca okolo 22,00 hodiny večer, keď odídu poslední krúžkari alebo klubisti). Je tma. Meníme sa na farebných a veľmi tichých (neuveriteľné) duchov so svojimi šľapajami v rukách. Posúvame sa IUVENTOU

Projekt: Hladné tváre – naše prichádzajúce a odchádzajúce nohy

Realizácia projektu: Celoslovenské tvorivé stretnutie detí v IUVENTE, leto 1995

I. fáza: Denno-denný galop. Hotel, schody, dvor, hľadanie kľúča od vchodu. Chodba, jedáleň. Konečne! Hladné tváre v cieli.

II. fáza: - aby sme od hladu nezabudli, kadiaľ treba denne päťkrát chodiť za jedlom, označíme si túto životne dôležitú trasu. Konečne ten smutný kút dvora, kadiaľ vedie cesta z hotela do jedálne, dostane aj iný zmysel.

III. fáza: *Pripravujeme si pomôcky a rekvizity:*

a) Latexové farby, to znamená biely latex a tónovacie pasty zmiešame na určitý odtieň a hustotu. Ak treba, pridáme aj trochu vody. Hustejší latex je lepší, lebo pri práci nesteká. Používame latexovú farbu, pretože ju dážď nezmyje (musí sa len zodrať).

b) 3-4 nádoby na farby podľa množstva odtieňov. Môžeme robiť aj s jednou farbou. Nádoby musia mať takú veľkosť, aby do nich vošla noha – chodidlo dieťaťa. Nádoby naplníme farbou len na dne tak, aby pokryla chodidlo (ináč jej bude veľa a bude zbytočne stekať). Dolievame x krát.

c) „Kozmetický salón" s vedrami čistej vody a uterákmi, aby sme mohli každú odtlačenú nohu umyť a tým zabrániť ďalším nežiaducim odtlačkom.

d) „Odnášači", t.j. naši Fredo a Jano – najstarší a najsilnejší odnášajú tých, ktorí už „odovzdali" svoj odtlačok nohy.

Začíname.

Prichádza vzrušenie z neočakávaných situácií. Prvý uchádzač o odtlačky namáča najprv jednu nohu, ktorú hneď aj

v husacom rade a opakujeme už veľakrát nacvičenú trasu, ale teraz v úplne inej – fantastickej a napínavej situácii. Zanechávame, podľa vopred dohovorenej réžie, svoje STOPY po chodbách a halách tesne vedľa stien smerom k nášmu ateliéru a späť zase po chodbách až do hotela. Najviac nás vzrušovalo miesto pred riaditeľňou. Dali sme si na „svojich stopách" záležať. Všetko sa podarilo. Sme spokojní. Vrátili sme sa do izieb. A istotne si viete predstaviť čo nás tam čakalo. A možno neuveríte, že ani veľmi nebolelo robiť po tomto výlete v našich izbách poriadok. Vedeli sme, že musíme všetky zbytočné stopy – neporiadok zahladiť, a to nás poháňalo. S napätím sme očakávali ráno. Pri odchode na raňajky a pri pohybe na chodbách sa tvárime akoby sme o ničom nevedeli. To je predsa v scenári. To bolo narafičené na „tých" dospelákov. Mnohí z nich reagovali. To nás potešilo, pretože sme to veľmi očakávali. Boli sme zvedaví na ich reakcie. Tie boli zaujímavé. Niektorí si možno aj mysleli, že nám „šiblo". Tak im treba. my vieme, že nám „nešiblo". Ale uznali, že chodby v IUVENTE ožili, skrásneli a boli normálnejšie. Podarila sa nám malá kritická zlomyseľnosť voči staviteľom, aj keď vieme, že je to už zbytočné. Ale možno pre budúce generácie. Po dvoch dňoch, keď si už aj tety upratovačky zvykli na novú úpravu chodieb, sme všetko zase potichu odpratali. Predsa vieme, že po každej výtvarnej akcii treba urobiť poriadok. Tak ako po každom jedle treba umyť riad.

IV. fáza:

Mali sme radosť, že sme dospelých prekvapili (či už v zlom alebo v dobrom), že sme ozvláštnili a potešili IUVENTU a jej chodby, ale možno aj všetkých dospelých. Veď naším hlavným cieľom bolo dať všetkým najavo, „že sme tu", „že tu žijeme", „že nám je tu fajn" a že „nezabudnite" ani vy na nás!" (z poznámok detí). Preto sme tu tie svoje STOPY aj zanechali.

Radosť z hry a napätie z prekvapenia boli veľké. Možno aj STOPY spomienok zostanú...

odtlačí, a až potom namáča nohu druhú. Tak môže urobiť dva kroky. Ďalšie odtlačky sú už veľmi bledé a slabé. Prvý, druhý odtlačok. Nastáva problém, nohy sa šmýkajú. Človiečika treba aj pridržať a po úkone odniesť do kozmetického salónu, kde ho dajú odborníci do pôvodného stavu. Vzniká veľa smiešnych situácií, veľa smiechu a radosti. Vo funkcii „kozmetičky" je teta Lýdia. Vraj „rekvalifikácia" v prípade potreby. Opäť smiech, veselo a dobrá nálada.

IV. fáza: Neopakovateľná bola fáza zo samotnej akcie, keď sa zabávali tí, ktorí odtláčali svoje nohy, ale aj tí, ktorí to všetko sledovali, vrátane kameramana Petra. Radosť z toho, že sme opäť zanechali v IUVENTE naše STOPY – veď patrí aj nám, deťom zo Slovenska. Tešilo nás aj to, že sa nám podarilo ten ponurý dvor oživiť, zútulniť. Ale možno aj to, že sme opäť trochu vyprovokovali dospelých k zamysleniu o svojom najbližšom životnom prostredí. Deti dokážu všeličo.

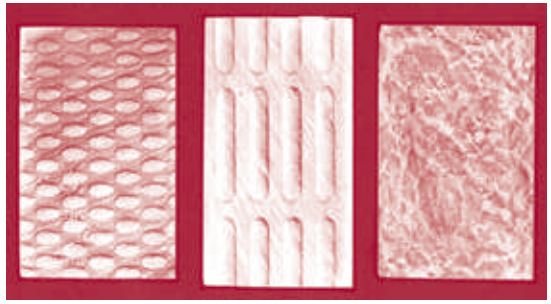
Objavovanie sveta

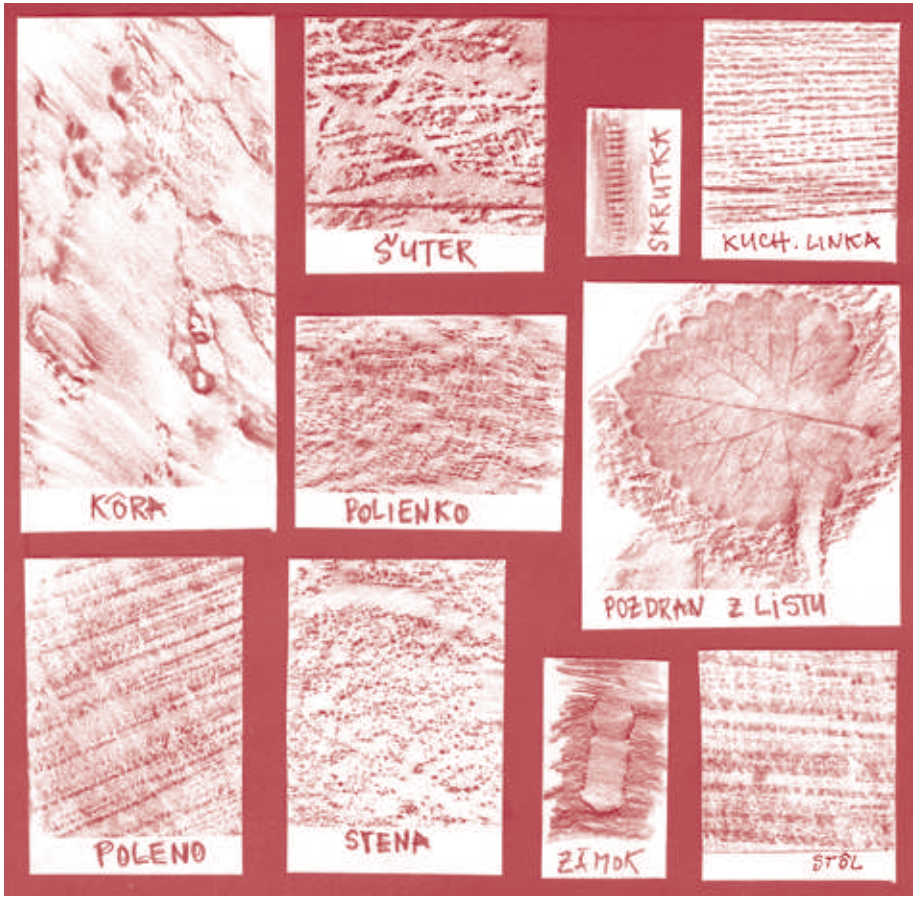
Svet okolo nás je materiálny a všetky materiály majú svoje charakteristické zloženie, tvar, povrchovú štruktúru. Vydajme sa spolu za objavovaním sveta cez povrch vecí. Najlepšie so zatvorenými očami a vnímavými zmyslami. Rukou či hmatom spoznávajme napríklad povrch svojho oblečenia, vlasy, kožu na tvári, drevené či kovové časti nábytku a podobne. Takéto cvičenia nám umožnia spoznávať veci a predmety aj z inej, než len ich funkčnej stránky. Obohatia naše poznanie, výtvarné videnie a vnímanie. Pokúsime sa o toto poznanie prostredníctvom odhaľovania povrchu vecí a ich štruktúr technikou frotáže na námety:

- z našej záhrady (stromy a ich kôra, listy, tráva, kamienky, zem suchá a popraskaná a pod.),
- z detskej izby alebo kuchyne /štruktúra záclony, steny, nábytku, omietky, kobercov, riadu, dreveného obkladu stien, rôznych potravín a pod.),
- z ošarpanej omietky starého domu (o čom nám rozpráva, čo zažila počas svojho dlhého života na stene domu a pod.),
- storočiami a tisíckami nôh obchodenej dlažby, dláždenej cesty, popraskaného asfaltu (zamyslime sa a skúsme s námetom pracovať),
- o čom hovoria, čo pripomínajú skalné útesy vo Vrátnej doline, Súľovských skalách, Manískej úžine či pravekom hradisku na Kalamárke pri Detve?

Popíšeme tento svet výtvarnými prostriedkami, prípadne aj slovným záznamom.

Frotáž... koláž... a čo ďalej...

Niečo o frotáži

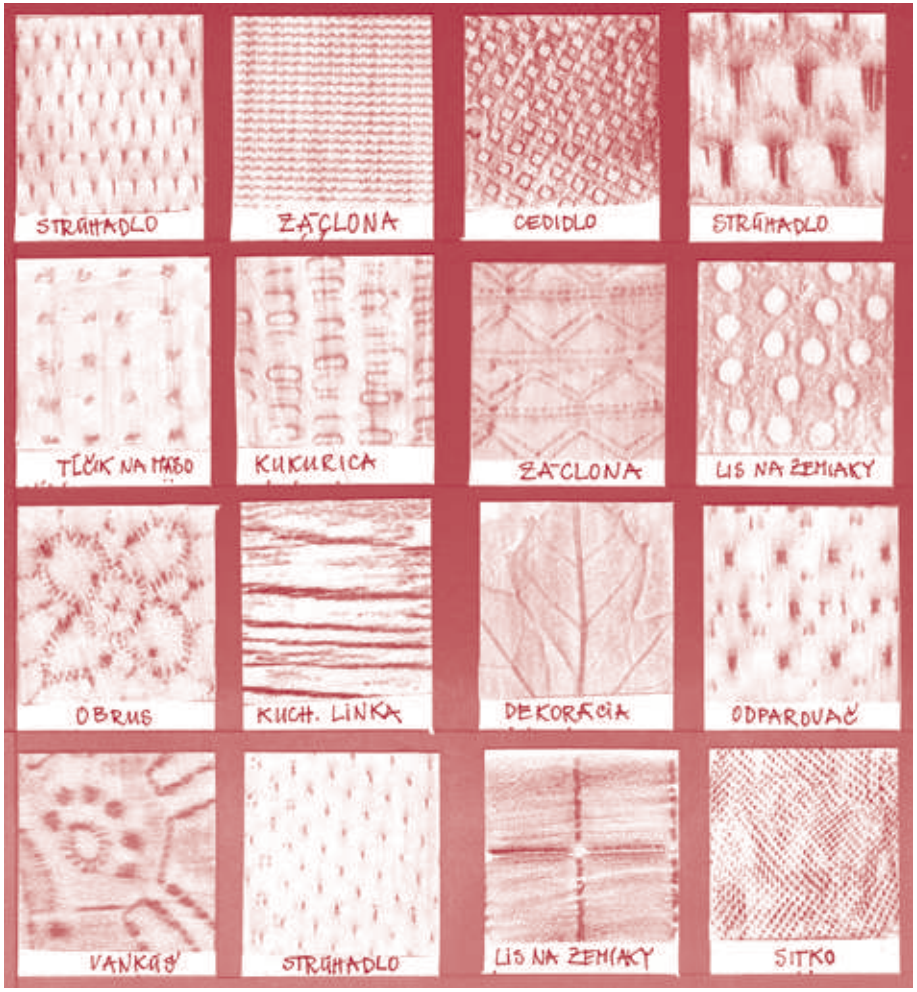
Je to výtvarná technika, ktorou za pomoci rôznych grafických pomôcok (mäkké, tvrdé ceruzky, voskovky, kriedy a pod.) trením snímame povrchové štruktúry rôznych materiálov.

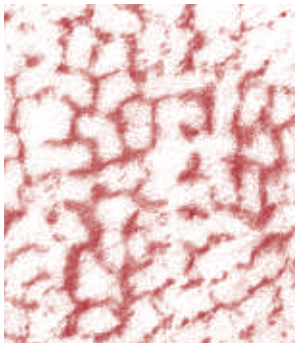
Technika frotáže pomáha vnímať a spoznávať konkrétnu realitu okolitého sveta, sveta prírody, ale aj sveta vecného – neživého. Skúma a zaznamenáva rôznosť povrchov hapticky. Získané hmatové skúsenosti umožní výtvarne zaznamenať. Slovo frotáž je francúzskeho pôvodu – *frotter* – a znamená trieť.

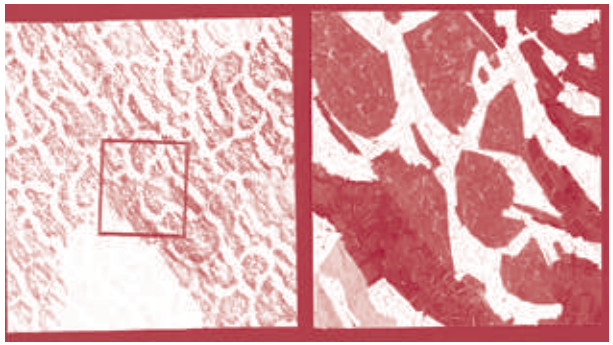
Objavovanie sveta frotážou prináša deťom, ale aj dospelým novú skúsenosť, nové poznanie sveta tak, ako sme ho doposiaľ ešte nepoznali. Hravosť, radosť z objaveného ako aj nekonečné množstvo podnetov k ďalším tvorivým výtvarným experimentom v kombinácii s inými materiálmi či výtvarnými technikami. Napríklad v kombinácii s kolážou nám poskytne neopakovateľné zážitky a radosť z tvorby.

Techniku frotáže využíva aj moderné umenie – umenie súčasné a mnohí svetoví, ale aj slovenskí výtvarní umelci. Napr. Skicáre Rudolfa Filu s označením „Ateliér v Příbrami" 1:1, 1982 – 1983, ktorý tvoria kompletne frotáže (v uvedenom pomere) najrôznejších predmetov, štruktúr, omietky či driev, použitých na stene, alebo polienok, rozličného maliarskeho náradia, drôtenej sieťky, podošvy papúč alebo reliéfneho obalu starej knihy (Mojžiš. J.: Skica o juveniliách R. Filu. Profil 1995, č.2, s.139).

Napríklad techniku frotáže uviedol v roku 1925 Max Ernst medzi surrealistické výtvarné metódy. Jeho kompozície vznikali pretláčaním prírodných štruktúr na tenký papier a potom sa reprodukovali svetlotlačou. (Pedersenová, Ľ.: Max Ernst, nemecký maliar, 1891: Profil 1994, č.2, s.26).

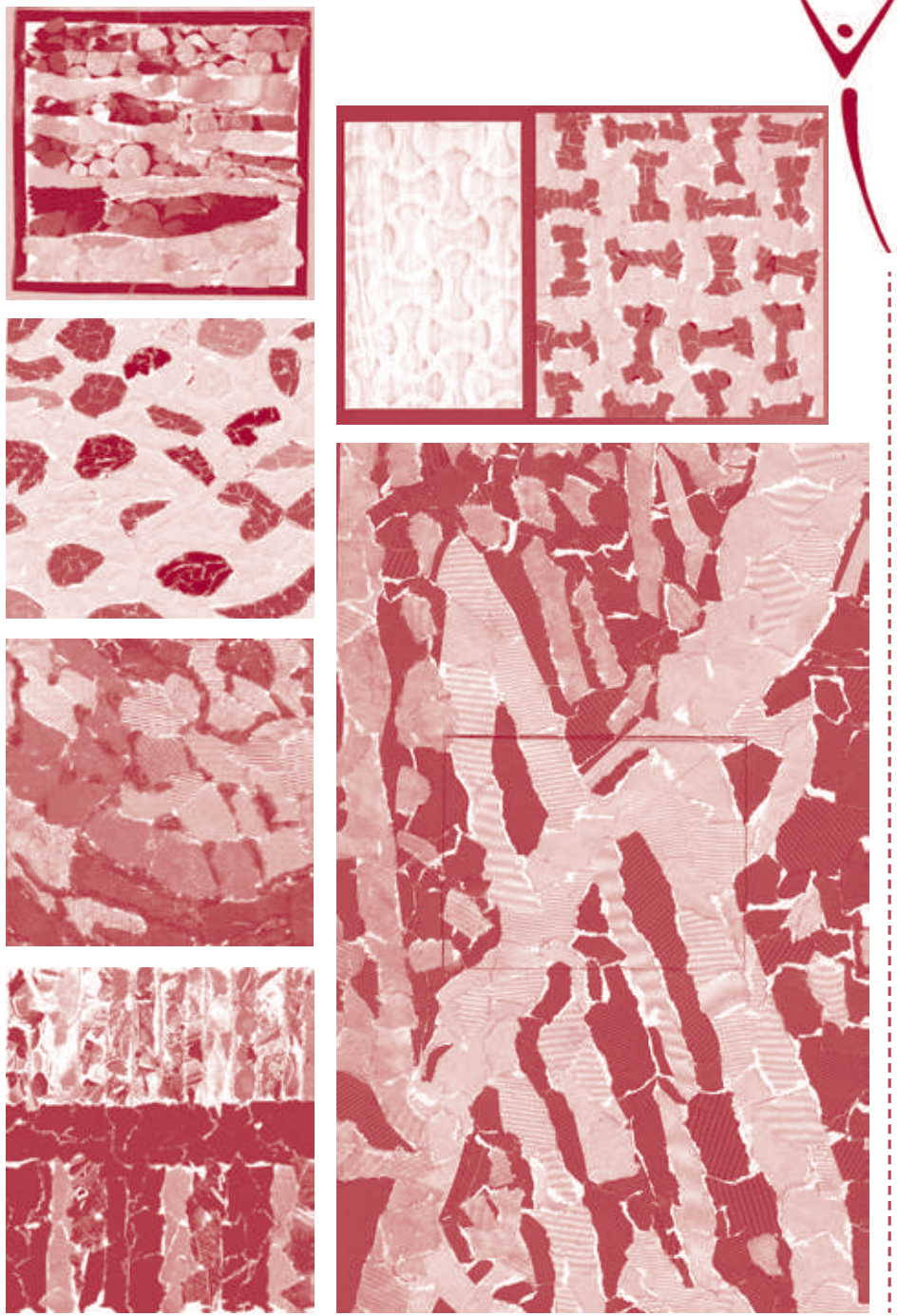

Niečo o koláži

Koláž je spôsob – technika vytvárania obrazovej plochy strihaním, trhaním farebných alebo ináč potlačených plôch papiera. Koláž je odvodená z francúzskeho slova *collage*, čo znamená lepiť.

Koláží je mnoho spôsobov a ako výtvarná technika sa do sveta detskej výtvarnej tvorby dostala už v XX. storočí po skúsenostiach z umeleckej tvorby. Prvé pokusy s kolážou robili umelci G. Brague (francúzsky maliar, 1882) a P. Picasso (španielsky maliar, 1881), keď začali do obrazovej plochy maľby vlepovať časti farebných časopisov, nálepky, kúsky plagátu, tapiet, fotografií a tak tzv. *„papiers collés“* (1912) postavili do rovnocennosti s maľbou.

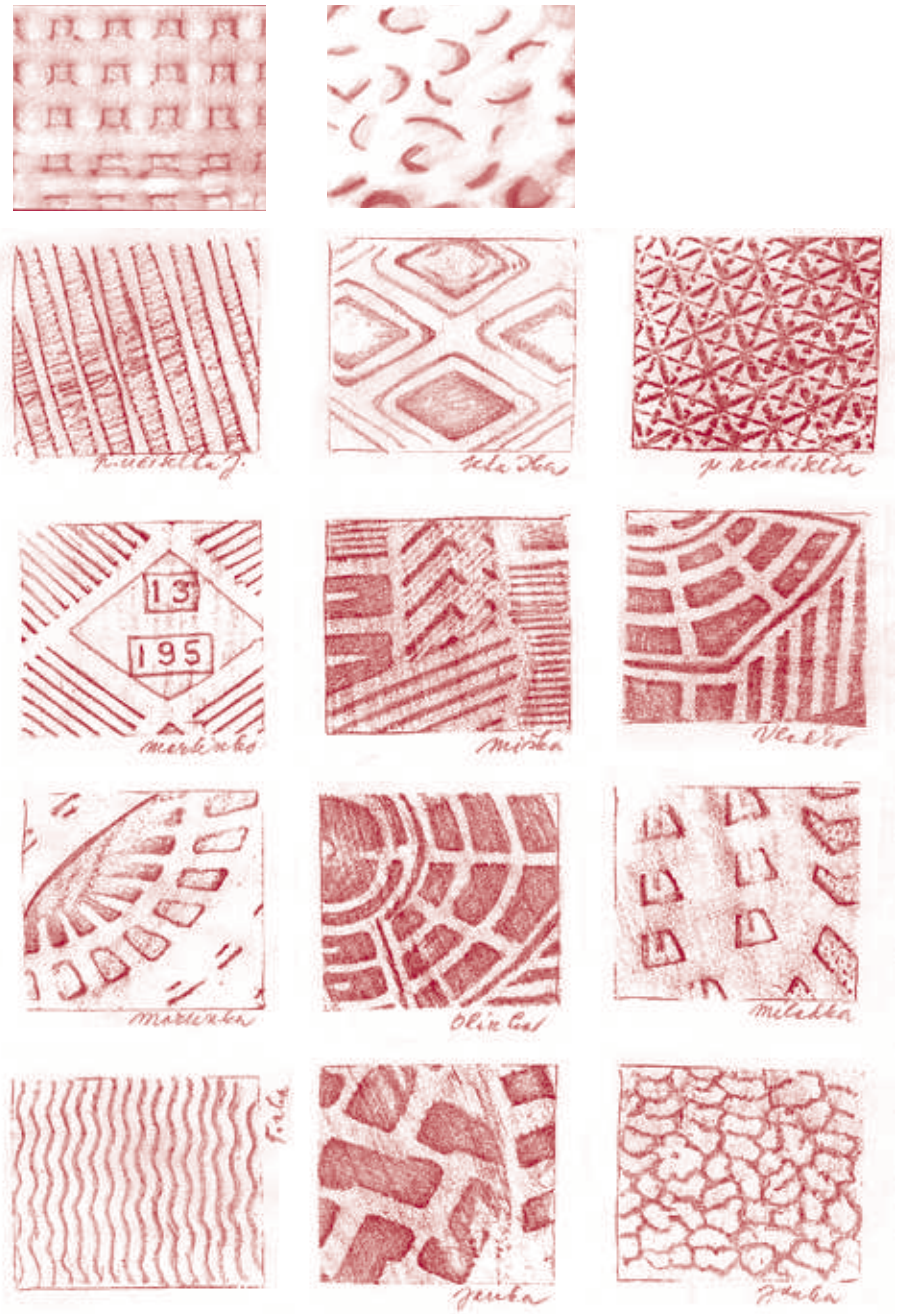
Techniku koláže využívajú mnohí súčasní výtvarní umelci. Často sa stretávame s kolážou, ktorá sa neuspokojuje s rovnou (obrazovou) plochou, ale je realizovaná na trojrozmerných útvaroch, napríklad v tvorbe J. Koláča (český maliar, 1914). Osvedčila sa aj v školskej praxi, pretože je ľahko zvládnuteľná už deťom predškolského veku. Neskôr ponúka ďalšie možnosti dotvárania, dokresľovania, domaľovania, vyklápania, kombinovania, posúvania. Ponúka nekonečné hry s tvarom, farbou, plochou, s písmom, fotografiou a podobne. Výsledkom takejto tvorivej hry je nový výtvarný významový celok ako výsledok hravého, objavného a radostného procesu. V pedagogickej praxi sa často stretávame s nesprávne pochopenou kolážou, kedy dieťa iba vystrihuje a následne nalepuje jednotlivé figúry či obrázky. Koláž využíva obrázok k strihaniu, trhaniu, a tak vytváraniu nového autorského celku.

Kniha rúk a nôh

Postupovať budeme tak, že si zhotovíme frotáže či obrysy nôh, rúk, topánok celej našej rodiny, vrátane zvieracích či vtáčích členov. Techniku a materiál zvolíme podľa vlastného rozhodnutia. Koľko bude členov rodiny, taký bude počet šliap. Keď nás je málo, prizveme si starých rodičov alebo susedov. Ďalším námetom napríklad slohovej úlohy môže byť aj rozprávanie o celej rodine. Že o čom? O ceste do práce so všetkými situáciami, ktoré sa môžu vyskytnúť, trampotou s topánkou, ktorá práve teraz tlačí a odiera, alebo s nákupom, ktorý treba absolvovať v preplnenom obchode. Námetov netradičných, skutočných, zo života bude zaiste veľa.

Nakoniec výtvarné záznamy a rozprávanie podľa potreby výtvarne, technicky, textovo dotvoríme a zviažeme dokopy. Vznikne zvláštna kniha, ktorá by mohla poslúžiť ako nápaditý darček pre rodinu pod vianočný stromček. Ale môže to byť aj kniha stôp našej triedy spolu so stopami pani učiteľky, vychovávateľky či celého pedagogického zboru. Vznikne kniha našich nôh ako výtvarný objekt, ktorého prebal môže byť pevný a z rôzneho materiálu. Ak bude mať pevnejšiu väzbu a väčšie rozmery, môže aj stáť, ale môže sa prípadne zaradiť ako atrakcia do knižnice. Podobne môžeme spracovať aj námet „ruka“.

Projekt: Stena dobrôt

Realizácia projektu: Celoslovenské tvorivé stretnutie detí v IUVENTE, leto 1993

Motivácia: Každodenné vnímanie množstva bielych plôch v IUVENTE bolo pre nás inšpiratívne, dokonca aj v jedálni. Slinky sa nám v nej zbiehali nielen na jedlo.

Rozmýšľame. Ľúbime nanuk, urobíme si ho. Ľúbim tortu – nakreslím si ju. Ja mám najradšej pečené kurča – nakreslím a vystrihnem ho. Každý urobí to, na čo má práve najväčšiu chuť. Urobíme si veľkú spoločnú hostinu – STENU DOBRÔT.

„Nezabúdajme na správnu výživu!!“ Samozrejme, že k správnej výžive patrili torty, zákusky a cukríky. Lenže po týždni takejto správnej výživy by sme určite zďaleka obišli všetky cukrárne a zaspávali by sme s kyslou uhorkou alebo s predstavou misy bryndzových halušiek.

Realizácia:

- Kreslíme, striháme – využívame všetky dostupné farebné papiere (zo starých časopisov, plagátov, kalendárov, ale aj z obchodu či z nejakej tlačiarne, ktorá nám poskytne odpad – pre nás tak vzácny. Najprv popremýšľame, pričom sa nám, samozrejme, zbierajú slinky. Potom si všetko nakreslíme a vystrihneme. Je to „mňam, mňam“ vymýšľanie. Konečne sa okrem sladkostí objavujú aj mrkvy, jabĺčka, banány, uhorky, dyne, pečené kurčatá, syry, ba aj chlieb a vo velikánskej škatuli balené mlieko.
- Keď máme už dostatok pripravených dobrôt, zoberieme tapetové lepidlo, ktoré máme pripravené spolu s plochým štetcom. Každú vystrihnutú „chuťovku“ musíme zo zadnej strany natrieť tapetovým lepidlom a potom prilepiť už priamo na stenu. Réžiu má teta Silvia, teta Klára je tapetolepič a my

Projekt: Stena spomienok

Realizácia projektu: Celoslovenské tvorivé stretnutie detí v IUVENTE, leto 1993

Sme na dvore IUVENTY. Obklopuje nás množstvo okien, dverí, vchodov. Ani jedny dvere nie sú označené, hoci jedny z tých mnohých prijímajú oveľa viac návštevníkov ako tie ostatné. Sú to dvere do hotela v IUVENTE.

Motivácia: Všetko sa raz skončí, blíži sa posledný deň letného tvorivého stretnutia detí z celého Slovenska. Mnohé rozlúčky sú pre odchádzajúcich smutné. A tak, aby sa spoločné spomienky uchovali čo najdlhšie, rozhodli sme sa urobiť na čelnej strane pred vchodom do hotela „stenu spomienok“.

Postup: Sedíme, spomíname, rozprávame, čo všetko sme prežili počas desiatich dní bratislavského pobytu. Je toho veľa. Každý má svoje zážitky, spomienky. Vymieňame si adresy, aby sa naše nové priateľstvá tak skoro nepretrhli. Na farebné papiere obkresľujeme vlastné ruky ako symboly dotykov a rozlúčok. Potom ich vystrihujeme. Na tieto symboly nášho JA si píšeme odkazy, adresy, myšlienky...

Zrazu sa nám ruky rozmnožili. Mali sme tvoje, moje, naše, farebné, popísané, smutné a ktovie ešte aké. Zostalo len siahnuť po tapetovom lepidle a každý si mohol svoju „stopu - ruku“ na vyhradenú časť steny nalepiť. O chvíľu bola stena polepená mnohými rukami plnými výpovedí vlastníka. Tak postupne nalepovaním vznikla veľká, farebná papierová kompozícia – koláž na čelnej stene ako veľká spoločná STOPA našej prítomnosti. Veľmi sme prežívali túto novú aktivitu. Možnosť pracovať na veľkej stene a zanechať na nej svoje JA nejednému z nás vyvoláva aj smútok v duši, možno skrytú slzu z blízkeho a tušeného lúčenia.

Toto nevídané prekrižovávanie rúk počas práce a dotyky spomienok spolu s prekvapením z hotového diela, bezprostredne vnímané-

všetci ostatní pomáhame. Postupne sa papierové dobroty na stene množia. Koláž (t.j. nalepené obrázky) sa zväčšuje, až nakoniec vzniká veľká, velikánska plocha rôznych dobrôt, ktorú sme aj tak nazvali – STENA DOBRÔT. Chceme ale upozorniť, že na celkovú kompozíciu na stene musí dohliadnuť „odborník“, najlepšie pani učiteľka, resp. pani vychovávateľka.

A tak sa nám podaril opäť jeden kúsok. Prekvapili sme tety kuchárky, vari aj potešili, že nám tak dobre vyvárali. Veríme, že v takej jedálni teraz už musí chutiť aj najväčším frflošom.

Poznámka:

Po mesiaci prišli maliar – natierači a vyčistili – vymaľovali aj našu stenu dobrôt. Zobrali sme to ako holú skutočnosť. Veď aj jedáleň musí byť z hygienických dôvodov pravidelne maľovaná. Ale aj tak sme ju aspoň na krátky čas ozvláštnili. Stenám sa nič nestalo, my sme mali radosť z tvorivej práce a zostali aj spomienky. Skúste, možno nájdete vhodný priestor a pochopenie pre podobnú stenu dobrôt.

ho, zanechalo v nás opäť niečo nové. Možno radosť z toho, že každý z nás mohol byť tvorcom spoločného diela a zanechal v ňom svoj podpis. Tak, ako praveký človek zanechal stopu svojej ruky v jaskyni južného Francúzska a na mnohých iných miestach zemegule.

Poznámka:

1. Niekoľko dní po skončení tvorivého stretnutia detí „utajené ruky“ zanechali tiež svoje stopy. Žiaľ, boli to stopy ničiteľov...
2. S takýmito ničiacimi stopami sa , žiaľ, stretávame veľmi často. O to viac si chráňme situácie, ktoré zanechávajú len stopy krásne a zmysluplné...
3. V súčasnosti sa stávajú akousi módou steny pomaľované sprejmi. Táto technika má dokonca svoj názov – graffiti. Pred niekoľkými rokmi, keď vo svete (Paríž a inde) graffiti vznikalo, bola táto technika považovaná za umeleckú. Dnes takto pracujú mnohí „sprayeri“. Svojimi kresbami zaplavujú prostredie a vo väčšine prípadov ho tým aj devastujú...
4. Ak budete chcieť aj vy zanechať svoje stopy ako spomienku na pobyt či zážitok, nesiahajte bez rozmyslu po voľných stenách. Treba požiadať o súhlas, a keď sa taká možnosť nenaskytne, máme predsa množstvo voľných chodníkov, zasklených plôch (okná, dvere...), ktoré znesú malé ozvláštnenie, a tak budú istý čas, nositeľmi spomienok.

Podnety z praxe –
– experimentujeme v praxi

Výtvarný projekt: Po stopách indiánskych kultúr, časť projektu

Výtvarný problém: Výtvarné „zachytávanie stôp“, časť projektu
Realizácia projektu: Projekt realizovaný s deťmi vo veku 12 – 15 rokov v CVČ a ZŠ
Autor projektu: Kalasz Ladislav

Na ďalšom stretnutí sme pokračovali v hľadaní ďalších možných spojiviek, v hľadaní ďalších stôp po indiánskych kultúrach...

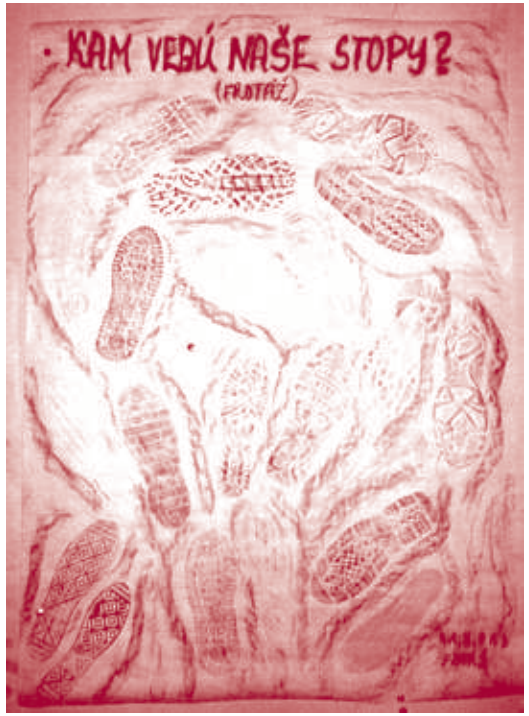
Od kameňa, ktorý je pútnikom tisícročí, možným naším spojivom s minulosťou, sme hľadali ďalšie.

Možné stopy by sme snáď mohli nájsť v kresbách v ich prapríbytkoch, jaskyniach, o ktorých sme sa už rozhovorili na predchádzajúcom stretnutí. Nedalo nám nevrátiť sa k nim. Veď takýto odkaz sa zachoval niekoľko tisícročí, aby nám mohol vypovedať o vtedajšom spôsobe života ľudí.

Rozhodli sme sa zhromaždiť materiály, zachytávajúce pôvodné kresby v jaskyniach žijúcich dávnych obyvateľov a ich kresebné záznamy preniesť z blízkej prírody na skalnaté múry, bralá, a tak si pripomenúť ich odkazy, dávne stopy, ostatným pripomenúť ich hodnotu, pripomenúť históriu života ľudstva, preniesť sa o pár stovák rokov naspäť. Uskutočniť takýto dotyk však bude vyžadovať určitú prípravu, od zhromaždenia verných materiálov, výberu miesta prevedenia kresby, záznamu, výberu ekologicky nezávadného materiálu, aby sme nenarušili ekosystém prírody a, samozrejme, nevyníma júc bezpečnosť pri realizácii nášho projektu...

Uskutočnením, oživením odkazov jaskynných kresieb sa opäť priblížime ku kultúre dávnych obyvateľov, vytvoríme ďalšie spojivko histórie so súčasnosťou.

Medzi prípravami sme pokračovaniu v hľadaní ďalších stôp.

Každý človek cíti potrebu zanechať po sebe nejakú stopu tak, ako pravekí obyvatelia na stenách jaskýň maľbami, kresbami...

Rozhodli sme sa, že i my zanecháme nejaký odkaz, stopu po nás, pre ďalších, síce určite nie taký trvácny ako nejaká skamenelina, ale aspoň ako malý odkaz, malé spojivko s dávnou kultúrou.

Každý si zosnímal stopu svojej podrážky – topánky frotážou. Technikou frotáže sa na predchádzajúcich hodinách deti dokonale zblížili, takže snímanie svojich stôp im už nerobilo žiadny problém. Vznikli zaujímavé štruktúry jednotlivých podrážok.

Stopy v piesku či v snehu nie sú také trvácne, a tak sme sa rozhodli svoje stopy rúk a nôh zanechať na baliacom papieri. Na veľký baliaci papier sme odtláčaním rúk a nôh, natretými vodovými alebo temperovými farbami, vytvorili strom našich stôp. Svoj odkaz sme nazvali „Strom života našej triedy".

Technikou koláže sme vytvorili ďalšiu spoločnú stopu, ďalší náš odkaz.

Na farebný papier deti obkresľovali vlastné ruky ako dotyky, spojivká medzi históriou, súčasnosťou, budúcnosťou..., ruky ako symboliku uctievania...

„Ruky" si povystrihovali a poprilepovali na baliaci papier. Na svoje „papierové ruky" sa snažili vpísať svoje myšlienky, svoje odkazy. Svoje stopy - ruky sme vyvesili v škole na stenu, aby oslovili každého.

„Čo tak zachytiť stopy našich tieňov?“

„Tieňov?“. „Ale ako?“. Onedlho sme spoločne prišli na to, že aj zachytenie tieňa je výtvarne možné. Vybrali sme sa na školský dvor, bolo pekne, slnečno, a tak s tieňmi nemal byť žiadny problém. Rozostúpili sme sa na asfalt i betónový chodník a hrali sme sa so svojimi tieňmi. Vytvárali sme rôzne, zaujímavé tiene našich postáv, líšiace sa od reality. Boli deformované, natiahnuté... Kriedou sme ich obkreslili, snažiac sa ich čo najvernejšie zachytiť. Dobrá nálada, úsmevy pokračovali ďalej. Vo svojich obrysoch objavovali svoje telá, zabávajúc sa na prekvapujúcich výtvoroch. Výtvarne ich farebnými kriedami jemne dotvorili a nazvali jaskynnými maľbami indiánskych lovcov, bojovníkov.

Vo svojich odkazoch - stopách sme pokračovali ďalej. Pre zmenu sme obkresľovali postavy na tvrdý kartón v rôznych polohách, zachytávajúc akoby tancujúce tiene indiánov pri posvätnom ohni či nejakej inej činnosti. Kartóny si deti doniesli z neďalekých predajní. Po rozložení si deti, pracujúce vo dvojiciach, políhali do rôznych polôh a akoby utekajúc, tancujúc, či lezúc... vo dvojiciach jeden druhého obkresľoval a vyrezával z kartónu predrezávaním a strihaním nožnicami. Dôležité bolo vystihnúť polohu ležiac na papieri, aby zachytávala skutočný, reálny pohyb. Bola to náročná práca, ktorá však zaujala a konečný výsledok z ďalšej zanechanej stopy potešil.

Práce sme odložili na ďalšie výtvarné doriešenie a vhodnú príležitosť na umiestnenie v škole ako prekvapenie ostatným žiakom, ale i učiteľom.

Projekt: JA - TY - MY s rómskymi deťmi vo Spiškom Štvrtku

Autori a realizácia projektu: F. K. Lacová, K. Jakubéczyová

„Ja bi som chcel abe ste tu boli Mazždi. Klara, Ana, Kalimka. Ďakujem.„

R. Mirga st.

„Majte sa Ducham že pridete ešte raz.“

Rado ml.

„Medzi vami som sa cítila veľmi dobre a chcela by som aby sme sa aj naďalej takto stretávali.

„Veľmi si prajem aby sme sa stretli.“

Tomaš

„Aby ste boli zdravi aby ste zostali na 3. roky Atď...“

„Ja by som aby ste tu zostali...“

„Aby ste boli zdrave a štastne a by ste veľa žili a prajem vam veľa šťastia lebo ste také laskavé a nie len za toto ale i za všetko Mam vas rad...“

Slová, ktoré ste si práve prečítali, nás vyprevádzali po prvom stretnutí s rómskymi deťmi vo Spišskom Štvrtku.

Ale – neboli to len tieto slová, boli to aj vrúcne objatia, stisky rúk, bozky, ale aj slzy, ktoré nás sprevádzali z miesta našich nových a krásnych priateľov.

Spišský Štvrtok. Kostol na kopci. Hlavná cesta od kostola dolu kopcom. Park. Zatáčka, opäť rovná hlavná cesta, prvé domy našich, ale aj „našich“. Žijú tu všetci spolu. Obzerajú si nás spýtavými pohľadmi... My. Kamila, ja, auto s bratislavskou poznávacou značkou a kŕdeľ detí. Smutné tváre, podania rúk. Rozlúčka. Slza... Dokedy? Vrátime sa ešte? Ani netušíme ako to bude ďalej (Klára, Kamila?).

Dnes už všetko vieme. Vieme, ako to dopadlo. Vieme, že sa realizoval spočiatku „nápad“, neskôr „myšlienka s túžbou“. Vrátiť sa... Po prekrásnej dovolenke na Spiši v lete 1999 sa vrátiť, a opäť na Spiš. Ale nie za krásami prírody a pamiatkami, ale medzi ľudí. Medzi Rómov, ktorí (ani sme to vtedy netušili) sa nám stanú milí, blízki, drahí. Viac ako priatelia, po rokoch niektorí skoro ako rodina.

Je november 1999. Pripravujeme sa na prvú cestu, ktorá je plná otáznikov. Pôjdeme? Príjmu nás? Čo budeme s nimi robiť?... Zvládli sme všetky pochybnosti. Pripravili sme si bohatý, zaujímavý a výtvarne úplne netradičný celodenný sobotný program pre skupinu očakávaných detí. Aj problém, kto nás prichýli, sa vyriešil. Našu tvorivú „misiu“ z IUVENTY prichýlil rímsko-katolícky farský úrad vo Spišskom Štvrtku a sprostredkovateľom medzi nami a deťmi bol páter Stanislav, miestny kňaz rehole minoritov.

Prišiel očakávaný, ale aj trochu obávaný 13. november 1999. Tešíme sa na prvé pripravované stretnutie. Deti boli pozvané na desiatu hodinu do priestorov starej školy pri fare. Prvé zvedavé pohľady a odvážlivci prichádzajú omnoho skorej. Okukávajú, nakúkajú do okien. Srdce nám búcha ako pred premiérou vzácneho programu. Trieda – klubovňa zíva prázdnotou, až na jeden stolno - tenisový stôl. Hľadáme, znášame čo sa dá. Najprv nejaké sedadlá – či stoličky. Objavuje sa páter Stanislav vlečúci veľký zrolovaný koberec, aby miestnosť bola útulná. Pripravili sme aj prekvapenie.

Rómsku nahrávku, ktorú sme veľmi zaujímavými cestami – necestami získali od rómskej mládeže zo susednej obce počas našej dovolenky v lete.

Improvizovaný ateliér ožíva deťmi. Pozvali sme ich 18 – 20. Prišli. Slušne nás pozdravili. Podávame si ruky a predstavujeme sa. Ja som Klára, ty si Radko. Ahoj a vitaj.! Tak začalo prvé dejstvo nášho príbehu. V tvorivej a radostnej atmosfére spolu s deťmi, pátrom Stanislavom a sučkou Ďžekiskou sme prežili jeden zázračný deň. Prvý z mnohých ďalších, strávených postupne ešte v decembri

1999 a v mesiacoch marec, jún, august, september a december jubilejného roku 2000.

Na každé ďalšie stretnutie sme sa pripravovali so vzrušujúcim srdcom, aby bol program vždy nový, zaujímavý a aby bolo čosi ešte aj naviac od našich dobrodincov: knihy, sladkosti a iné drobnosti pre potešenie.

Od prvej chvíle sme verili, že sa s deťmi zblížime a spriatelíme, ale vôbec sme netušili, že nás poctia vždy a vždy väčšou účasťou a radostným očakávaním.

Naše cesty na Spiš smerovali vždy po skončení pracovného týždňa v piatok, aby sme mohli soboty tráviť s deťmi.

Avšak najväčšie prekvapenie nás očakávalo na augustovom stretnutí, ktoré malo byť týždňovým tvorivým stretnutím – keď sa nám pozbiehalo do 80 detí vo veku od 5 – 17 rokov a naviac s jednou mamičkou a dvoma malými deťmi. Naše plánované predpoklady (Kamila a ja), že si počas týždňa nájdeme trochu času aj na krásy a gotické hodnoty okolia, sa rýchlo rozplynuli, pretože každodenný program bolo treba realizovať „na zmeny“, a to dopoludnia dve skupiny – malé deti – Kamila, veľké deti – Klára, a popoludní zas naopak. Všetko sme zvládli v najúžasnejšej priateľsko-tvorivej atmosfére. Tento náš spoločný tvorivý pobyt vyvrcholil aj prekvapením, ktoré pripravili na Obecnom úrade v Spišskom Štvrtku. Dnes už naša priateľka pani Marika, pracovníčka odboru kultúry, so skupinou svojich malých a veľkých „rytierikov“ pripravili spoločnú slávnosť aj za účasti rodičov a našich nových priateľov s programom, pohostením a, samozrejme, naším príspevkom bola veľká výstava výtvarných prác, prezentujúca činnosť zo všetkých stretnutí.

Posledný deň nás čakalo prekvapenie – spoločná návšteva všetkých rodín v ich domovoch. Konečne sme spoznali aj ulice, na ktorých naši bývali: Potočná, Mlynská, Vysoká a pod. Boli a sú to doposiaľ neopakovateľné zážitky a spomienky.

Septembrové stretnutie bolo v Trenčíne na výstave detskej výtvarnej tvorby DETSKÝ VÝTVARNÝ TRENČÍN 2000, na ktorej sme

prezentovali celý projekt JA-TY-MY a spolu s autobusom detí sme si aj výstavu prezreli. Predvianočné stretnutie sa uskutočnilo v duchu prianí a vinšov a v nádeji na ďalšie stretnutia.

Žiaľ, naše plány sa zmenili, život priniesol inú réžiu. Napriek všetkému, naše priateľské vzťahy pretrvávajú, aj keď už len vo forme telefónov a neplánovaných stretnutí.

S odstupom času veríme, že deťom tieto stretnutia prinášali radosť a zážitok, ale aj poznanie nových ľudí z ďalekej Bratislavy.

Čo priniesli tieto stretnutia nám?

Obojstranné, krásne zážitky, ale aj spomienky, ktoré pretrvávajú. Spoznali sme deti, ktoré majú široké srdiečka, majú rady voľnosť a slobodu, vedeli s láskou a odovzdanosťou prijať všetko, čo sme im pripravili. Boli tvorivé, hravé a disciplinované. Prejavili nám vďačnosť, čo sa tak často v bežných podmienkach nestáva. Mali sme možnosť spoznať, že „radosť" či „smútok" zračiace sa v očiach sú také isté u Róma ako u Neróma...

Že čo bolo cieľom našich ciest?

Určite nie „módnosť" rómskej problematiky, ani výskum či prieskum. Jednoducho – pocítili sme v srdci potrebu vycestovať medzi ľudí, ktorých nie je častým zvykom len tak navštevovať. Prišli sme, aby sme im dali naše srdcia, aby nás prijali do ich sŕdc. A tak sa vlastne zrodil **projekt „JA-TY-MY s rómskymi deťmi vo Spišskom Štvrtku"**.

Jeho jediným cieľom **bolo: „JA + TY = MY".**

Tieto naše stretnutia boli darom za námahu, ale aj „záväzkom" voči tým, ktorí nás s radosťou prijímali a očakávali.

O tom, že tieto stretnutia boli „výtvarné stretnutia" jasne hovorí predstavená foto dokumentácia.

Klára Lacová

Slovníček odborných výrazov

abstrakcia	zjednodušené vyjadrenie základných vlastností nejakej skutočnosti
abstraktné umenie	výtvarné umenie, ktoré nezobrazuje postavy, predmety, ale len výtvarné prvky – línie, plochy, farby
akcia	umelecký postup, kladúci dôraz na činnosť, proces
alternatíva	výber z viacerých možností
aplikácia	textilná alebo látková ozdoba, nášivka
artefakt	výtvor
autentický	pravý, pôvodný
body-art	telové umenie
dekor	ozdoba predmetov
detail	menšia, drobnejšia časť celku
dolmeny	hrobky z mladšej doby kamennej, postavené z veľkých kameňov
expresia	výraz, vnútorné napätie (vo výtvarnej výchove nadsádzka a deformácia)
figurálna tvorba	výtvar znázorňujúci ľudskú postavu
figuratívne umenie	výtvarné dielo s motívmi predmetov a postáv (opak abstraktného umenia)
frotáž	snímanie povrchovej štruktúry cez papier mäkkým grafickým materiálom
graffiti	striekanie pištoľovými sprejmi zväčša na steny
iluzívny priestor	zdanlivý dojem priestoru
inšpirácia	vnuknutie, podnet k umeleckej tvorbe, k tvorivej činnosti
inštalácia	usporiadanie výstavy, ale aj označenie zložitej zostavy objektov do jedného celku
kašírovanie	napodobňovanie rozličných predmetov nalepovaním papierových vrstiev
koláž	výtvarná technika, pri ktorej sa na plochu (objekt) lepia rôzne kúsky papiera, tapiet, látky, novín, fotografií a pod.

Literatúra alebo čo by sme si mali preštudovať

Výchova k tvorivosti a výchova ku hre

- Zelina, M.: Ako sa stať tvorivým. Šamorín, Fontana 1997
- Svetlíková, J., Fülöpová E., Alberty, L.: Kniha hier. Bratislava, Educatio 1998

Výtvarná výchova a výtvarné umenie

- Cikánová, K.: Kreslete s námi. Praha, Eventinum 1992
- Cikánová, K.: Malujte si s námi. Praha, Aventinum 1993
- Cikánová, K.: Objavujte s námi tvar. Praha, Aventinum 1995
- Debicki, J. a kol.: Dejiny umenia. Mladé letá, Bratislava 1995
- Fila, R.: Načo nám je umenie. Bratislava, Mladé letá 1991
- Georges, J.: Písmo pamäť ľudstva. Slovart, Martin 1987
- Klimáček, V., Tóth, D.: Noha v nohe. Hevi, Bratislava 1996
- Lacová a kol.: Tvorba ako hra. Bratislava, IUVENTA 1995
- Lacová, K., Jakubéczyová, K., Verešová, G., Havelková, S.: Kniha výtvarných námetov. Bratislava, Educatio 1997
- Macko, A.: Výtvarné techniky I. Bratislava, SPN 1975
- Macko, A.: Výtvarné techniky II. Bratislava, SPN 1977
- Roeselová, V.: Námět ve výtvarné výchově. Praha, Sarah 1995
- Roeselová, V.: Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha, Sarah 1997
- Röttger, E., Klaute D.: Werkstoff Papier. Ravensburg, Otto Maier Verlag 1974
- Šupšáková, B.: Projekty a alternatívne formy vo výtvarnej výchove. Svätý Jur, Gradient 1999
- Tóth, D.: Urob si masku. Bratislava, Mladé letá 1989
- Zhoř, I.: Škola výtvarného myšlení I. Bratislava, Osvetový ústav 1990
- Zhoř, I.: Proměny soudobého výtvarného umění. SPN, Praha 1997

kompozícia	usporiadanie prvkov do pôsobivého celku
kontúra	obrys ohraničujúci tvar
kreatívny	tvorivý
kubizmus	umelecký smer zo začiatku 20. storočia (geometrizujúce tvary)
land-art	umenie v krajine
logo	reklamná značka
lokálna farba	základná farba predmetu
makulatúra	papierový odpad v tlačiarni
matrica	forma pre grafickú tlač
megalit	praveké náhrobné kamene tvaru kvádrov
nadsádzka	zväčšovanie formátu, farebný posun
námet	súbor motívov vo výtvarnej výchove
objekt	trojrozmerný výtvarne spracovaný predmet (nie osoba)
ozvláštňovanie	výtvarná premena predmetu prostredníctvom iných materiálov
parafráza	voľné spracovanie predlohy
pasparta	široký papierový rámec kresby, maľby grafiky
prežah	prvé pálenie vysušeného hlineného výrobku
socha	trojrozmerný výtvor
súsošie	sochárske dielo z niekoľkých postáv
signovanie	označenie, podpísanie (napr. grafiky)
štruktúra	povrch predmetu, materiálu
tieňovanie	zvýraznením tieňov tvoríme na ploche obrazu dojem trojrozmernosti
valér	premena tónu farby pridávaním čiernej alebo bielej
zátišie	maliarska téma, zobrazujúca neživé nepohyblivé predmety
znak	zjednodušený obraz

Som kruh

Autor:	Klára Lacová
Fotodokumentácia:	Klára Lacová, výtvarný archív IUVENTY, autori predstavených projektov z praxe
Grafická úprava:	compART, s.r.o.
Tlač:	Mi-Re, Bratislava
Za vydanie zodpovedá:	Viliam Michalovič, generálny riaditeľ Iuventy
Vydal:	Iuventa, Karloveská 64, Bratislava
Rok vydania:	2003
ISBN:	80-88893-96-8

ISBN 80-88893-97-6

Vydala: **IUVENTA**
Karloveská 64
811 04 Bratislava 1

tel: 02 / 6025 3112
e-mail: iuventa@iuventa.sk
www.iuventa.sk